

Francisci Balduini Responsio altera ad Ioannem Caluinum.

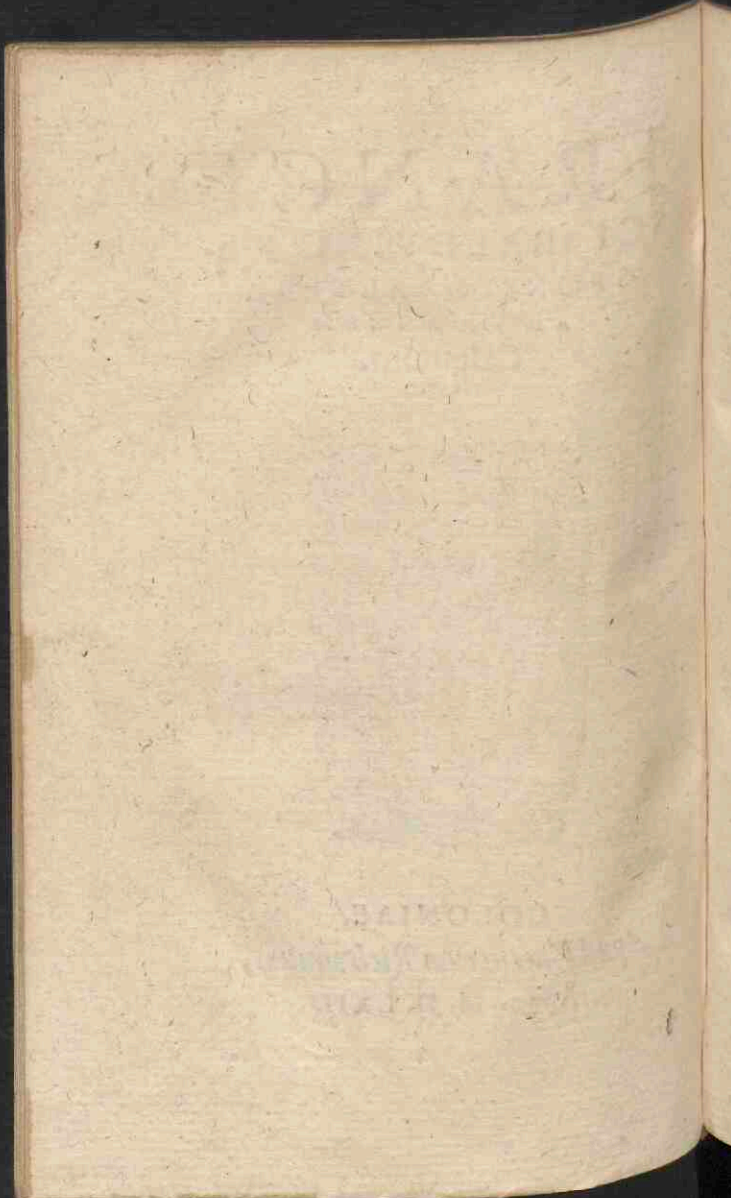
<https://hdl.handle.net/1874/402178>

2

FRANCI
 SCI BALDVINI RE.
 SPONSIO ALTERA
 AD IOANNEM
 Calvinum.

COLONIAE,
 Apud Vuernerum Richwinum,
 Anno M. D. LXII.

IOANNES VETVS CARO:

LO LOTARINGO PRINCI

pi & Cardinali Illu-
stris.

OC anno Ioannes Cal-
uinus & Franciscus Bal-
duinus inter se conten-
dunt, inæquali quidem
iure, sed tamen non dis-
simili robore, nec impa-
ri lacertorum animorumque contentio-
ne. Non enim Caluino aduersarius nobi-
lior potuit existere, cum quo gloriosè in
arenam aciemque descenderet; at non ei-
dem causa leuior & iniquior subesse,
ex qua pugnandi occasionem ansam-
que arriperet. Quid enim Caluinus, aut
quorsum Balduinum lacestat, à quo nul-
la iniuria, sed nec verbo quidem sit vn-
quam uiolatus? Quæritur de quodam li-
bro, qui superiore anno in Germania est
euulgatus, & Pij viri, ac Reipub. tran-
quill-

quillitatis studiosi titulo argumentoque
 donatus: cuius quidem libri Balduinum
 auctorem fuisse confingit. Primum, quid
 est, quod ille liber tantopere indomitam
 hominis bilem concitat? Verum audito
 pij viri nomine offenditur, quasi pij viri
 appellationem memoriamque de medio
 sublatam esse velit? An verò quod com-
 ponendorum dissidiorum ratio aliqua ab
 auctore perquiratur: ipse autem dissidia
 non placari, sed crescere, sed disseminari
 malit, ac propterea concordie pacis que ar-
 bitros & moderatores, veluti iuratos ho-
 stes, oderit? Mirum verò hominis ingeni-
 um, qui tametsi hoc vnum à Deo singu-
 lariter intelligit esse præceptum commen-
 datum, vt litium modum, & mutuam in-
 ter nos ipsos gratiam appetamus, vt in e-
 andem sententiam benevolentiamque co-
 eamus, condiciones nihilominus conci-
 liandæ Ecclesiæ atque hominum societa-
 tis negligat, refugiat, insecetur. Deinde
 vt liber ille nauseam male affecto eius sto-
 macho commouerit: an continuò in Bal-
 duini sinum cruda suæ iracundiæ frustra
 turpiter euomere nunquam intermitteret?
 Sed aliud est profectò, quo hominem
 discru-

discruciauit. quod quale fuerit, videor
 tandem, nisi fallor, conijciendo & indagā
 do assecutus. Nam quo tempore bonus ni
 mirum magister è sua schola eos in Galliā
 dimittebat, qui dissensionum, quas toto
 regno ardere cernimus, faces præferrent,
 eodem penè Balduinus è Germania in
 Regis Nauarræ clientelam multorum vo
 tis studijsque expetitus, veniebat. Nescio
 an Calvinus à Balduino sibi metueret,
 quem plurimorum consiliorum testem
 consciumq; nulli tamen culpæ affinē ali
 quando habuerat: certè publicæ tranquil
 litatis amantem, minimeque turbulētum
 & antea fuisse, & perpetuò fore sciebat.
 Itaque illum in Gallia minùs æquo ani
 mo perferre cœpit, & nonnihil etiā sub
 uereri, ne si à patrono suo Rege serenissi
 mo, & de motuum componendorū ratio
 nibus deliberante, atq; adeò ab alijs pro
 ceribus auditus esset, vt audiri cœperat:
 cōcordia constituta, spes oīs explicandæ
 proferendæque factionis, ipso statim ini
 tio interrupta penitùs cōcidisset. Hæc opi
 nio paulò pòst quorundā, qui factioni in
 cūbebant, literis cōfirmata, magistri su
 spiciosi, nimiumq; meticulosi exulceratū

animum ita perculit, vt violentus & furēs
 repente ad Balduinū conuitijs dilaniandū
 intēperanti Bacchantiū more, æstuq; præ-
 cipiti & effrenato proruperit. Nullum, o-
 pinor, maledictum ne in flagitiosissimis
 quidem lustris & helluationibus iactari
 solet, quod non hic Censor Theologus è
 suo copiæ cornu eruerit, & in viri optimi
 doctissimiq; caput indignè atq; inuidiosè
 contorserit. Quid autem Balduinus? Mi-
 ratur sanè tam improuisum aduersarij fu-
 rorem, tanto iracundiæ impetu in se con-
 citatum: & eo quidem magis miratur, quòd
 cur eò tam impudens calumnia sese pro-
 iecerit, nullam omninò causam suspicari
 aut diuinare possit. Nam neq; de libro il-
 lo quicquam resciscebatur, nisi quod Cassian-
 drum cuiusdam libri, qui tunc à plerisque
 legeretur, parentem fuisse accipiebat: ne-
 que aliundè abs se oblatam exercendarū
 inimicitiarum occasionem vel leuissimā
 vnquā fuisse sciebat. Ergo vt importuno
 conuitiatori, quem tamen non nomina-
 bat, satisfaceret, quāta maxima potest, vel
 etiam maiore, quā debet, modestia & cōti-
 nentia respondit, eidemq; collectas ex li-
 bris Iureconsultorū, leges, quæ aduersus
 scelera:

sceleratos calumniatores perlatæ reperi-
 untur, temperatè proponit, vt tandem ali-
 quantum territus aduersarius caluere ca-
 lumniariq; desuescat. Idq; sperans, & pro-
 pterea iam securus, Lutetiã quã plurimo-
 rum togatorum precibus & literis accer-
 situs, perpetuæ iurisprudentiæ cum vni-
 uersa historia vtilissimã, & hæctenus à pau-
 cis intellectã coniunctionẽ profiteri cœ-
 pit. Qua in coniunctione tantam literarũ
 omnium & antiquitatis sciẽtiã profert,
 vt minimè pigeat doctissimos Curie sum-
 mæ patronos in iuris & legũ studio vsuq;
 diu & multum versatos, tamen Balduino,
 tanquam Moloni cuidam Apollonio, sese
 recoquendos tradere. Quatuor aut quin-
 que menses in suscepta duarum difficilli-
 marum rerum professione, assidua opera,
 & incredibili audientium applausu perdu-
 xerat, cùm ecce iterum terribiliora conui-
 tiorum fulmina ex lacu Aeoli, vel potiùs
 Vulcani Lemno aduehuntur: quæ quidẽ
 vt Balduinum nihil de gradu constantiaq;
 deiciant, multorũ tamẽ officiosissimorũ
 auditorum animos non mediocriter of-
 fendunt, qui cùm grauitè ferant aduersa-
 rij importunitatem toties sine causa re-
 petitam,

petitam, tum verò magistri sui innocen-
 tis existimationē calumnijs proteruē ap-
 peti, & quietem interturbari ægerrimē pa-
 tiuntur. Et certē memini plures tunc ex
 nostro numero, id est, ex Balduini aman-
 tissimis discipulis, viros graues, & dicen-
 do, scribendoq; exercitatos præsto fuisse,
 qui eius causam ardentissimē acturi fuis-
 sent, & aduersarii *μεγαλυογια* audaciam
 que refrenaturi, si eorum patrocinio vti
 & ad istius exēplum, auxilios adhibere
 scriptores, optimus doctor voluisset. Ve-
 rùm ille laudata suorum ergā se voluntate
 rātummodo postulauit, vtpaululum sibi
 ocij & temporis ad respondendum conce-
 derēt. Itaq; triduo sumpto hanc, quæ nūc
 editur, alteram defensionem festinan-
 ter, partim scripsit, partim dictauit. quam,
 quia in eo æstu propè tumultuariē effu-
 dit, & ab hoc scriptionis genere vehe-
 menter abhorret, nonnullos veteres imi-
 tari instituerat, qui sæpe multa scri-
 pserunt, quæ ipsi non ediderunt, &
 proindē *επιθεσια* appellarunt. Sed ne id
 faceret, complures auctoritate & fa-
 ma excellentes viri intercessere non so-
 lum Balduini, sed etiam Reipublicæ in-
 teresse

teresse iudicârunt hanc defensionem quâ
 primùm euulgari, ne nimium procax &
 proteruus aduersarius sine sudore & san-
 guine suos pœnas caneret. Neq; verò ijdē
 existimârunt aliâ esse necessariam perpo-
 litionem huius responsionis, quàm pri-
 mo calore, tanquam abortiuo partu sese
 acerba denuo prouocatum, & iustissima
 offensione commotum eiecisse auctor di-
 cebat. Nam & ipsi reputabant illud Quin-
 tiliiani: *In maximo dolere nulla est obseruatio ar-
 tis, sed ab exordio usq; ad ultimam uocem, perpe-
 tuus quidam gemitus: & argumentis uti licet mi-
 xtis & confusis.* Quamobrem eorū rogatu
 nō dubitauit ipse edere primam hanc, quæ
 in meas manus inciderat, vix licet ab au-
 ctore pertexam informationem æquissi-
 mæ quærimoniæ, qualemcunq; vel ab in-
 iusto iustus dolor expresserat. Credo equi-
 dem si ocij plusculum nancisci, serijsq;
 maiorum studiorum occupationibus ali-
 quid detrahere, vel sua bibliotheca, qua
 eum etiânum esse destitutum scio, vti
 potuisset, fusus fortasse aliquot, quos non
 nisi obiter attigit illustriores & nobilio-
 res locos pertractâset, in quibus eo luben-
 tius institisset ab homine inimico, suas

cogitationes ad rem ipsam, quæ plus esse
 allatura utilitatis, planè conuerteret. Ve-
 rùm id aliàs fortassè licebit. Intereà hanc
 Balduini defensionem ad te referre, cer-
 tis de causis visum fuit. Nam aduersarius
 ipse te iudicem veluti appellat, cum mul-
 ta affirmet, quæ non nisi tuo testimonio
 refelli possunt: & res ipsa iudicij tui vim,
 admirabilemq; sapientiam necessariò fla-
 gitare videtur. Cui enim, quæso, huius cõ-
 tentiõis disceptatio potiùs debeat, quã
 tibi, cuius maximũ studiũ in religionis co-
 gitatione, & dissidiorum conciliatione
 transmittitur? quemque memoria tene-
 mus dicendo, disputando, concionando,
 pertinacissimis exquisitisque aduersarijs
 palmam præreptam reportasse? Quod qui-
 dem vestro illustris, generi & familiæ no-
 bilis, veluti proprium esse, etiã recordor.
 Nam & antiquitatis memoriam ex annali-
 bus nostris repetens, & ad hæc vsque tem-
 pora quàm longissimè perducens, reperio
 vestrum genus & nomen ad religionis in-
 tegritatẽ vel constituendã, vel recuperan-
 dam, à Gottifredo Duce Bullonio in mul-
 tos annos fuisse propagatum: quẽ ducẽ va-
 nã cũ Eustatio & Balduino cõcordissimis
 fratri.

fratribus, Christianorum, qui nomina in
 sacrum bellum dederant, copijs nonmo-
 dō adfuisse, verum etiam præfuisse, cuius-
 que armis sanctæ terræ possessionem ex
 barbarorum manibus & faucibus receptā
 fuisse atq; conseruatam accepimus. Sed vt
 nunc quod instat agamus, en tibi Baldui-
 num Caluini petitionibus fortiter obni-
 tentem, quem oculis animisq; persequi-
 mur, lubenter offerimus, vt, te iudice am-
 plissimo, clarissimo Iurisconsultus cum
 magni nominis Theologo commissus,
 quanta iuris ac veritatis vis sit, o-

stendat. Vale Lutetiæ Pa-

risiſiorum, Idib. Iul.

M. D. LXII.

RE:

12 **RESPONSIO AL**

TERA FR. BAL. AD

IOAN. CAL.

OMmentarium ad leges de Libellis famosis & de calūniatoribus, ego anno superiori, de via longa defessus, multisq; grauioribus molestijs fatigatus, neq; ocio minùs, quā libris meis destitutus, in aulico procinctu repēte atq; adedò tumultuariè scribere simul & edere coactus fui, cū ex Germania reuersus, nō modò viderem, indignis calūnijs & famosis libellis optimum quenque vexari, sed & incidissem in furiosam famosi cuiusdā conuiciatoris atq; capitalis calumniatoris, de quo iam pridem nihil alioqui cogitaueram, declamationem, quæ me pro alio correptū & importunè exagrabat, & crudeliter proscindebat: & verò antequam respiràssem, miro artificio iugulū petebet meum. Vt autem gemens & inuitus ad illam necessariā defensionē mei capitis & fame, depulsionemq; contumeliosæ iniuriæ pertractus sum: sic viros bonos, & sanos, & sedatos, hoc est, omnes aduersario dissimiles, gaudeo iudicasse
(quod

(quod multis eorum ad me literis confirmare possum) neq; iniquam, neque intemperantem illam fuisse: atq; adeò miratos esse, non fuisse vehementiorem, cū quidem scirent in medio præcipitis festinationis, indignationisq; iustissimè calore effusam esse, & meminissent, (quod lex ait) difficilè esse iustum dolorè temperare: simulq; intelligerent, quàm indignè essem lacessitus, & quàm multa tamen, quæ accusatori tā proteruo debuerā potueramq; verissimè obijcere, honoris eius (cuius nominis peperci hæctenus) causa, tacerè atq; suppresserè. Et si aut cū hominis naturā & ingenium nossem satis, cum neq; vlla oratione placari, neque vllis legum minis reprimi posse, vt aut deinceps quiesceret, aut peccatū, cuius erat cōuictus, confiteretur: imò verò nō nescirè, tanquam ferā, quæ cū irretita tenetur, magis irritatā, magis atq; magis rabiem suam inflamaturū esse: tamen non inuitus audiebam, bonos quosdam & simplices sponsores, qui, quia illū non nouerant satis, prolixè pollicebatur, superiori mea admonitione contentum, forè deinde in maledicendo contentiorem. Et ecce cū illi ita me cōsolarètur,

terri-

terribiliori cum fremitu iterum prodit i-
 dem illius libellus famosus in linguã Gal-
 licam conuersus, atrocioribus etiam con-
 uicijs (vt in ea lingua est eius factionis ad-
 maledicendum mira facundia) refertus;
 neq; scurrilibus modò dictarijs, sed etiã
 repetitis ex lenonum ganeis obscenorũ
 scommatum flosculis comptus, simul &
 fulmineis anathematismis armatus, vt in
 vulgus sparsus multitudinẽ rerũ imperi-
 tam (quã magister iactat se solo sibilo im-
 pellere quouis posse) in me, vt hac arte in
 alios solet, concitaret. Ac quidẽ, qui hanc
 eius recoctam fabulam venditabant, cum
 de mea responsione admonerentur, cum
 uiter riserunt, dixeruntque sese scire satis
 falsò mihi impingi quicquid conuiciator
 affingebat, neque errore, sed dolo me pro
 alio peti. Verùm auctorem ita agere sole-
 re, neq; ullis, quas protulerã, legibus eum
 teneri: imò verò Dictatori licere, quo iu-
 re, qua iniuria, quos vellet proscribere.
 Hæc ego audiẽs, iterũ attonitus obstupui,
 & potiùs quàm Gallica vicissim respon-
 sione ad vulgus vterer, Deum meliorem
 iudicem cũ lachrymis appellauì: eòq; p̄si-
 dio contentus experiri volui, nũ silendo
 sedare

sedare posset patientia mea effusam iracū
 diā biliosi Magistri. Iāq; fatua nescio qua
 spe propè secutus, cœperā meliorib⁹ me
 studijs dare, & ad duas, iuris Ciuilis & hi-
 storiae vniuersæ, prælectiões quotidianas
 in qbus essem, vt etiāmnū sum, totus, sum
 aggressus, quo magis abs tristi cōspectu fu-
 nestissimarū factionū, quæ nūc tumultuā
 tur, reuocat⁹, me domi continerē, melio-
 riq; cōsciētia in literis bonis acquiescerē,
 & interea me cedente, in suo curriculo ela-
 tus, & triumphans in puluere Olympico,
 superbisq; quadrigis inuectus satiare suā
 ambitionē posset aridus hic Olympioni-
 ces. Et verò iam aliquot mēsis beatus,
 nihilq; prætereā metuens, placidè me illis
 quas dixi, prælectionibus additū abditū
 quæ incluserā, & cū legibus historiā vete-
 rem reuoluens, nō minus mihi cōsolatio-
 nis, quàm auditoribus meis vtilitatis adfer-
 re videbar: neq; non me boni cōsolabātur
 auditores, q fortasse aliquādo sedebūt iu-
 stissimi iudices earū turbarū, quas in hoc
 Regno ciet aduersari⁹. Ac huius licet clas-
 fica aures nostras circūsonarent: tamē ali-
 quid ocij quietisq; illum, intereā dū alibi
 bellū gerit, suburbanae nostræ Academiae

concessurū esse, imprudens putabam: saltem passurū esse, vt is quē iā annis propē xx. iactatū circumagit, aliquādo respiret. Et ecce, ne longæ essent hæ induciæ, (quod etiam mihi minaces quidam eius emissarij denunciauerant, atque prædixerant) noster bellator collectis nouis anathematum plaustris, iterumque in me inuehitur, falcatisque veluti eurribus inuectus, plures etiam aurigas ad congerendum maiorem maledictorum cumulū conducit, & (ne non det spem aliquam conuersionis) conuertit quicquid potest saltem, vt nos grauissima oppressos calumnia maledicentiæque, abiectos tandem iactantesque, videat. Quis non hac in re furijs agi, & Diabolicis eum machinationibus, vti credat? quod tamē in Theologum, qualis quidē is videri postulat, & quidē in eum Theologum vix videre posse putem, &c. Ad te enim mi Ioānes venio, quid me in fontem adeò premis iniquè, quid me in me tumultuaris, baccharis & furis, sine omnino, (vt existimo speroque,) ratiōe, quod, inquam, tam turpiter in leges me commissile ais? Enimuerò, quid in eas peccārim, nondum oīnò mihi sum conscius. Certè, si

si in eas te præfente ingressus essem, Theologus Iurisperito litem finiu regundo-
 rum intederet, vel me potiùs nouo inter-
 dicto propelleres. Age verò, tu tuo more
 agere vis? Cùm declamas, cùm accusas, cùm
 calumniaris, nõ vis in ius venire: neq; ma-
 gis eremodicij, quàm calumniæ pœnam
 reformidas, quia leges nostras cõtemnis.
 Fremis etiã & indignaris, cùm infelix reus
 obiecta crimina, quæ pernegat, contendit
 ab accusatore probari debere. Ergo quid
 hic aliud possum, quàm cedere? sicuti face-
 rem, si tu me ad duellum prouocares, præ-
 fertim cùm meæ disciplinæ sit vis festuca-
 ria, potiùs quàm illud. *Non ex iure manu
 confertum, &c.* Quid? cum audiam alterum
 esse te Periclem, qui tonando, coruscãdo,
 fulminando permiscuit Græciam, tibi quæ
 etiam tribuatur illa vis Periclis, qui cùm
 ab aduersario victus atq; prostratus erat,
 tamen declamando alijs persuadebat se
 vicisse, aduersarium quæ iacere prostra-
 tum: quid ego tecum verbis contendam?
 Et quid tandem me miserius erit, si sepi-
 ùs in hoc certamen descendere cogar, ex
 quo etiam qui victor discedit, non disce-
 dit nisi deterior? Ergo protestatus antea
 sum, quod nunc iterum dico, fugere me,

quàm ita tecum pugnare, malle. Ac, si vis,
 iterum confiteor, me tibi non esse parem
 in tali arena. Tu iam pridè in isto puluere
 maledicendi atque declamandi exercita-
 tus es: ego in vmbra imbellium ciuiliū
 que disputationū educatus. Tu magnus
 & potens populi Magister es, multis & mi-
 nistris & m̄cipijs armatus, & satellitibus
 septus, & factionū ducibus subnixus: e-
 go legum nō tā Doctor, quàm studiosus,
 nullis viribus, nullis clientelis, nullis de-
 niq; p̄sidijs munitus. Tu ingeniosissi-
 mus, doctissimus, facūdissimus, clamosissi-
 mus, & quid nō? ego nullius ingenij, exi-
 guæ doctrinæ, puerilis infantie. Deniq; tu
 miles veteranus, ego tiro rudis. Ergo oīa
 tibi largior & cōcedo. Quid me iterum
 laceassis? Et si me, hominē inermē & imbel-
 lem, & (vt quidā nuper ex tuis Mirmillo-
 nibus dicebat) animi propè effœminati,
 vincas, frangas, prosternas, proteras: quid
 tuæ gloriæ, quid tuis triumphis ex tali
 trophæo accedet? Tenes vetus illud,

- nullum memorabile nomen,

(dem.

Fœminea in pœna est, nec habet uictoria lau-
 Et quoniā eo Poëta delectari me gaudes,
 & eius (vt ais) tinnitu demulcere te cu-
 pio, tibi illud quoque occurrat,

Egregi-

Egregiã uerò laudẽ & spolia ampla refertis,
 Tuq; puerq; tuus, magnũ & memorabile no-
 Vna dolo diuũ si fœmina uicta duorũ est (mẽ,
 Quid? Si serio pedẽ conferre uelim & con-
 grediar tecũ, vereor ne statim tuus armi-
 ger rideat, cũ Achille Troilum cõgredi,
 & eius pugnæ tabulã tui pictores vendi-
 tẽt cum hoc eiusdem Poëtæ carmine.

Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
 Infelix puer atq; impar congressus Achilli,
 Fertur equis, curruq; hæret resupinus inanẽ,
 Lora tenens tamen, huic ceruixq; comaq; tra-
 huntur

Per terram, et uersa puluis inscribitur hasta.
 Et verò cùm te nossem, diligẽter mihi
 semper cauisse uidebar, ne tuã bilẽ irrita-
 rem. Nam & meminera quod Plato in Mi-
 noe monet, genus irritabile uatum nõ ef-
 se offendendũ aut lacessendum. Audiebã
 quid olim Archilochus minitans respon-
 disse, quid Horat. ipse, qui me cõmorit,
 Flebit, & insignis tota cantabitur urbe.

Sed ut antea me ultro impetisti, cum
 de te nihil cogitarem, sic nunc rursus abs-
 te lacessitus, fugere cædereque malim
 quàm in hanc, in quam me uel inuitum
 trahis, arenam descẽdere; & potiùs quàm
 retarius uidear, si duci nõ recuso.

Nam & quàm multi ridebunt male commissum par gladiatorum, illinc Theologi magni & terribilis, hinc iuris studiosi timidi, minimeq; pugnacis. Fortasse quosdam audirem, qui me reuocant fugientem, & aduersarium, qui se inuictum esse fingit vinci posse aiunt, cum priori impressione iam offenderit, & impingens seipsum propè deiecerit.

- & fragili cupiens illidere dentem,

Infregit solido - Sed nostrum dentatum sentio ijs quibus vti nolim, telis esse armatum. Scio equidem Deum interdum velle funda puerili frangi istos tam minaces superbosque spiritus magnorum Gigantum. Sed ex historia Dauidis lubentius didicerim, cedere tumultuanti Saulo, præsertim cum minimè adspirem ad illud solium, quod affectas, neque etiam mihi quicquam in eo turis sit: liceat mihi modo, bona tua gratia, quosdam psalmos, quas Dauid Saulum fugiens, ad Deum conuersus cecinit, gemèdo canere, ijsq; nos consolari, quibus ille animum obtinuit suum aduersus tot ærumnas, tam importunam crudelitatem inuidiæ, tot insidias calumniam, tot spicula linguæ venenatæ. Neque tamen propterea minus tibi, si quid præ-

cando tibi prodesse possimus, bene precari definemus. Imo verò si qua nobis esset vel lyra vel cithara, qua exemplo pauidis, possemus aut sedare aut lenire maniam furētis aduersarij, nullum nobis antiquius carnē esset. Olim tuus Caius Gracchus, cum ad populum concionaretur, post se habebat puerum musicum, qui eburnea fistula leniter reuocabat nimis concitatos impetus concionantis Tribunipleb. Sed nos tam musici non sumus, quàm non sumus medici: & tu tam melancholia tua delectaris, vt si monitores eam discutiant, exclamaturus sis quod ille apud Horatium,

Pol me occidistis amici,

Non seruastis - Equidem nihil ferre facilius possum, quàm vt me conspuas, si bilē tuam vomēdo sanare possis, vt abs te audire istuc Cicerōis, *χολήν ἀνατορ* eieci: statim ita sum leuatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse uideatur. Sed vereor, ne si non cogaris resorbere tuum vomitum, biliōsi istius humoris, quo redundas, fons vberior ebulliat. Neque tamen vllam aut curationem aut medicinam polliceri tibi possum. Nam & fortasse incurabilis morbus est ambitio incitata gloriæ stimulis,

mulis, & vltionis dira cupiditate. Deniq;
 me deterret quædam tua confessio. Me-
 ministris, si vis, quid olim ad Bucerū tuum
 scripseris, cum agnosceres te grauiter ab
 illo esse reprehensum, quod ex vanis (ver-
 ba hæc tua sunt) suspicionibus exemplū
 in fratrum odium prorumperes, & non fe-
 renda intemperie ebullires. Scribebas te
 ab illo iudicari maledicendi morbo infe-
 ctū, impiè audacem, falsum accusatorem,
 rabidum, fratricidam, & quid non? Cum
 veniam peteres, hæc adijciebas: *Vt uerum
 fatear, nulla mihi cum maximis & plurimis ne-
 is uitijs difficilior est lucta, quàm cum ista impa-
 tientia, neque certè nihil proficio: sed nondū iā
 sum consecutus, ut talē belluā planè domuerim.*
 Hæc (inquam) tua fuit ingenuitatis plena
 confessio. Alij nunc iudicabunt, ecquid
 luctando in hoc genere profeceris, tot
 deinde annis, quibus de regeneratione,
 de mortificatione, de patientia, diceris se-
 pe esse concionatus: & quod in Galatis,
 qui cum spiritales esse cœpissent, facti de-
 inde sunt carnales, Paul. notat, an te quo-
 que inuoluat, æstimabunt. Sed si illa tua
 bellua, nō iā dico minimè domita, sed po-
 tiùs efferata magis, nunc impotētius furit
 non dicā, quid vel de homine Gentis Do-
 mitiæ,

mitiz, vel de tuis concionibus, vel de natura tua iudicaturi alij sint: verum, obsecro, quæ tandem spes est, abs alijs, nedum abs me, posse monendo leniri talem ferociam? Ita est sanè mi Ioannes: nihil agimus, nisi si Deus istos animos tam tumidos contundat, & spiritus ille cœlestis, fera corda domans, istos tam elatos spiritus subigat. Sed vnde ista effera vis animi? Dicerem illud comicum, *Adeone ferox es, quia imperium habes in belluas?* Verum etsi eos quibus imperas, propè pro pecudibus habeas, tamen fateris te intus aliam alere belluam, quam comprimere non possis. Et quidem in iisdem ad Bucerum literis addidisti, istud ingenij tui tumentis inflatum vitium, esse genij potiùs quàm iudicij. Malè sit huic malo genio qui te torquet. Ego nondum sperare desinam meliora, præsertim cùm non videam, quid te hominem aridum tam valde inflare debeat. Nam etsi scientia inflare dicatur, ne ea quidem tamè Theologia, propter quàm tumes, tuæ inuentionis est. Qualiscunq; em̄ sit, erat ab alijs antea euulgata in Germania vel Heluetia. Et licet sit abs te ingenuosè vel interpolata, vel polita, vel aucta, vel in linguam Galli-

cam conuersa: tamen quæ tandem ea tanta est gloria, quæ te propterea tanquam fermento inflatum supra nubes ventoso curru attollat? Scribunt & alij similes commentarios, qui tamen tuo exemplo non attollunt aut supercilium, aut cristas, neque sanè Christi religio est, quæ talem fastum alit. Ergo si relegas illos tuos commentarios, desperare non possum, tibi aliquid quando in mentem venturum esse, quid te deceat. Et quæ tandem tam fera natura esse potest, quam nulla neque doctrina, neque religio cicurare possit. Scis ethnicum Poëtam etiam dixisse:

Nemo adeo ferus est, qui non mitescere possit.

Si modò cultura patientem accommodet aures.
 An tam teneræ & impatientes tibi aures sunt, ut nondum, ne illam quidem, tam suauem & Euangelicam culturam admittant? illam dico, quam alioqui tot iam annis alios docere te dices, vocem cœlestis magistri, *Discite à me, quia mitis sum, &c.* Hic fortasse commotior exclamabis, *Faceat hæc disciplina placidæ lenitatis, ubi seua seueritate pugnandum est.* Atqui mitissime Ioannes, quæ in hac contentione tandem est causa tuæ acerbitatis, tam valde effervescentis? Ego abs te indignè lacepsis
 tus

tus famoso libello, & sine vlla causa indignissimè vexatus, vulneratus, & confosus, putavi mihi licere aliquem gemitum edere, quem planè còprimere iustissimus dolor non sinebat: Putavi fas esse liquido negare, quod mihi falsò obijciebas, & vti iure gentium. An hoc maiestatis crimen est, quòd ausus sum queri, mihi à calúnia iniuriam fieri? An cùm vñs aliquem indignè pessundat & proculcat, nefas est eù dolere aut ingemiscere? in Pisoniana (quã te hominem frugi propè edidicisse, vt cui voles, terribiliter simul & eleganter maledicas, ex copia tuorum conuictorum conijcio) Cicero exclamat: *Quis hoc facit ulla in Scythia tyrannus, ut eos, quos luctus afficeret, lugere non sineret?* Certè ipse Phalaris, quos in suo tauro torrebat, mugire patiebatur. At tu cùm me deglubis & macas, ne balare quidem permittis. Imò verò cùm abs te excarnificatus atq; dilaniatus suspiro, carnificem esse me, & lanienas spirare, crepare que ais: nihil vt supersit, quàm vt me eo etiam modo accuses, quo olim rimbria nostrum Q. Mucium Scæuolam accusauit. En quanta sit istius in suo lacu Reguli diuturna impunitate veluti ebrij proterua, Quid? Quia indolui, cùm me confige-

res immerentem, nunc exclamas me dignum esse suffixione. Nam hoc tuum verbum est, quod ab aliquo Turcico carnifice didicisti, vt & aliàs ostendisti non nescire te, quid sit palum diffigere: & fortasse aliquando audiuisti, quod quidam narrat de cruciatu Balduini II. Imp. Cōstātinop. à Barbaris capti. Quid igitur? Aude bonè iterum mutire? Audebo, licet arma mihi, mortemque mineris. Prospicio equidem periculum, nam cum quo insidiatore nūc mihi res sit, scio. Sed capitis etiam mei periculo necesse est occurrere huic Polyphemo, qui fugientem magis insequeretur. Ac terreat licet multos trifulco suo fulmine, puerosque percellat sonoris suis crepitaculis, vel quibusdam præstigijs miseram multitudinem incantet: tamen spero superesse aliquos bonos, integros, fortes, & cordatos iudices, qui huius nō minus, quàm prioris, apologiæ ius æstimabunt. Quam quidem si fortè vehementiorem esse mirentur: aduersario nos gratificari voluisse sciant, qui secū vult agi acrius, a. pertius, vehementius. Denique sciant accessisse honestissimū calcar, cū hortatores accesserint quidā eius siue Ministri, siue collegæ, intollerabilē Magistri ferociā nō ferentes.

rentes: qui lecta mea priori responsione, scripserūt, immortales se Deo & mihi gratias agere. Vix audeo adijcere, quod adierunt, consurgendum esse aduersus superbiam, quæ se attollit supra & aduersus omne Numen: tamque elatos spiritus esse contundendos. Ne quid fingere videar, eos, quorum habeo in hanc sententiam scriptas ad me literas nominarē. Sed viris bonis ab se uo Magistro nimis metuo. Fuerūt alij minus irati, qui, quia Orestis antea mentionem fecerāt, nunc me memorem esse iubebant Horatianorum versuum,

Quin ex quo est habitus male tuta mentis Orestes.

Nil sanè fecit, quod tu reprehendere possis:

Non Piladem ferro uiolare aususue sororem

Electram: tantum maledicit utrique uocando

Hanc furiam, hunc aliud, iussit quod splendida bilis.

Ego verò vix nostri quoque Orestis maledictis irasci possum, & quod Pilades fecit, facere non recuso. Sed velim, nolim, aliquid respondendum est. Equidem alios, qui magis quàm ego, idonei sunt ad respondendum, & quorum non interest minus, quosque non minus, quàm me, hic hostis còmunis p̄scindit, rogavi hanc, v̄
curam

curam susciperent. Sed tantum non modo herum, sed Heroem nolle pugnare cum Iamijis (quas vocat) & Iaruis, responderunt. Ac se quidem attonitos legisse istius (ut loquuntur) Iouis Lemannici noua fulmina in me iterum contorta: sed sibi videri, ijs procurandis mihi neque carmina deesse, neque suffimenta. Equidem non desinam alios, quos hic impotens anathematistas proculcat (& quos tandem ingenuos & rectos non proculcat?) cohortari, ut aliquando reuocet at tollantque animum, & iugum excutiant, & assurgentes, si opus sit, *ἀντιβροντᾶν* audeant, istumque Salmo-
neum compescant. Nam non is ego sum, qui tantum possim, quantum necesse est ad reprimendum hunc *νεραυόλορον*. Nō tamen auxilio, nec defensoribus istis tempus eget. Erit enim, quod iaciam, telum imbelles sine ictu. Et verò quidam nuper rectè dixit, Herculem potius aliquem *Ca-*co fumanti atque incendia vana vomenti, esse obijciendum. Interea tamen, quia cedere non licet, lacessenti aduersario etiam solus occurram: & quando tacere non est integrum, dicam aliquid, præsertim cum veritatis & famæ meæ causam deserere non possim. Nam etsi me mendax (ut idē Horatius

rarius vocat) infamia minimè terreat: tamen mihi iterum venit in mentem Ciceronis admonitio: vt maximè falsò accusetur aliquis, tamen non esse negligendum: quanquam existimem veniam me petere debere abs lectoribus, quos istis odiosis (vt verè dicam) nugis obtundimus. Nam qua tandem de re litigamus suauissime atque opratissime Ioannes? Quis status est tuæ tumultuantis actionis? Quis aut modus aut finis erit horum certaminum? An hunc orbè, quod agat, nihil habere aliud putas, quàm vt ociosus operam det audientis tuis raucis clamoribus? An vel in ijs vel in eorum auctoribus quisquam putabit quicquam esse religionis? Quid dicet posteritas, non de me, cuius forlasse nomen erit ignotum posteritati: sed de te, cuius magnam & sempiternam fore memoriã gloriaris? Sis sanè vel habearis summus Theologus: at certè ni vir bonus sies, verus non eris Theologus: saltem Theologicus esse non dicetur eorù sermo, quorum (vt ait Psalmus) Os maledictione plenum est. Cùm istud cogito, iterum honoris tui causa, subsisto, quantumuis me impellas: & magis atq; magis impediri meam responsonem sentio. Nam & difficile est,

est, quod tamen imprimis vellem, tecum
 agere placidè & temperanter. Quid enim?
 Tu cum semper iratus accedas ad scriben-
 dum, & mirificè sis facundus ad maledicè-
 dum, incredibili fœcūditate tibi affluūt,
 quæ profundas, verba, ex nescio quo Cor-
 nucopiæ repetita, tam terrificæ, tam con-
 tumeliosa, tam aculeata, quibus aduersa-
 rium percellas, lancines, confodias, confi-
 gas, vt etiā si truncus sit, cōmoueri possit
 vixq; possit sibi téperare. Si iure cōmuni,
 in foro causam ageres, sepe pœnā mulctā-
 que (si soluendo esses) pēderes. Saltē, si le-
 gibus tenereris, illam ego tibi legem Va-
 lentiniani obijcerem, quæ vetat aduoca-
 tos in licentiam conuitiandi & maledicè-
 di temeritatem prorumpere: quæ iubet e-
 os agere quod causa desiderat: temperare
 se ab iniuria: & hanc addit sanctionem,
*Si quis adeò procax fuerit, ut non ratione, sed
 probris putet esse certandum, opinionis suæ im-
 minutionem patietur. L. VI. C. de postu. Sed
 Theologum nō constringunt leges Ciui-
 les. Rursus verò tuis criminationibus re-
 spondere difficile est, quia & infinite &
 cōfusè plerumq; declamas, cū in aliquē
 inueheris. Lex, quæ iubet accusatores sub-
 scribere suis libellis, vult etiam vt subscri-
 bant*

bant & exprimant speciem criminis, &
 quo loco, quo anno, quo mense id com-
 missum sit. Nunc cùm tu huius legis po-
 steriorem partem, non minus quàm antea
 priorem, cõtemnas, an me vis in tenebris
 tecum digitis micare? Postremò, quantũ-
 uis multas tibi leges obiecerim, quæ iu-
 bent accusatorem, ni calũniator videri ve-
 lit, liquidò probare, quod intèdit: ne hãc
 quidem conditionẽ admittis, & (quod ne-
 mo tibi cõcesserit) arrogantissimè vis, vt
 tibi etiã nihil probanti, cũ te nõ modò lau-
 das effusè, sed & alijs importunè maledi-
 cis, statim fides adhibeat. Si hoc impetra-
 re possit, aduersus leges auctoritas tua, vt
 auris iſta, de te, sicuti de Pythagora, di-
 caẽ, vicisti. Sed apud sanos & cordatos vi-
 ros nondũ id cõsecutus es. Tu quidẽ mul-
 titudinẽ aliquã incantando excœcasti, vt
 nihil videat, nihil discernat, & verba dan-
 tem, quasi oracula fundentẽ adoret. Quid
 em̃ tam valde, quàm nihil sapere, vulgare?
 Sed erras, si perpetuum hunc errorẽ fore
 cõfidis. Nam & multos in Gallia etiam nũ
 sapere, vt hoc idolũ prostrati nõ colãt, sci-
 ro. Nescio, an quia propter malũ carmen
 famosumq; libellũ intestabilis esse iussus
 es, dices tibi nõ licere aut testes adhibere,
 aut

aut alijs testimonium denunciare. Sed ea
 res tuam tantò magis calumniam iugulat
 & verò si infamis alium accusare non po-
 test, an potest intestabilis? An eum, cui te-
 stimonium dici non potest, testem in cau-
 sa sua idoneũ esse aliquis dicet? Ergo ite-
 rum audebo profiteri, & te calumniari, &
 me tuis mendacijs non credere. Audebo
 & tuum rursus mendacem atque maledi-
 cum libellum, quo me postremò laceras,
 non dico dilacerare (quod tamen iubent
 leges de famosis libellis) sed aliqua respõ-
 sione pungere, quanquam ita scriptus sit,
 vt sit difficilimum non agere perturba-
 tẽ, si quis ei respondere velit. Ergo cùm
 hic iterum hærerem, suauissimum illud
 scriptum (cuius lectione satiari vix pos-
 sum) relegi: & ecce tandem occurrit
 quædam veluti methodus, qua & tibi sa-
 tisfacere, & me expedirem. Animaduer-
 ti enim duas aureoli illius & artificiosissi-
 mi tui libelli esse partes. Priori parte
 sese intemperanter laudat, & prædicat su-
 as virtutes auctor ipse: altera, alijs maledi-
 cit, non minus intemperanter. Quod ad
 priorem attinet: per me sanè licet, vt, ho-
 mo scilicet ἀναμάρτητος inflatis (vt loq̄ so-
 let) buccis, etiam ante mortem celebret
 suam

suam veluti ἀποβίωσις: vtque admirabiliū,
 suarum sit facundus prece virtutum. Sed
 cū hoc vult & facit, quærat peregrinū.
 Nimis em̄ familiariter noui hunc Thraso-
 nem, quān vt ei Gnato esse possim. Sed si
 tam patientes ac stupidas aures habemus,
 age, audiamus quid de se miles gloriosus
 in fabula nunc prædicet, Ait: Quotquot ei
 inimici sunt, esse professos Christi hostes: nullas
 uerò inimicitias se unquam suscepisse priuata cau-
 sa, nec cupidè appetiuisse: nullas denique ab eius
 culpa fuisse ortas. Hoc quē sibi plus satis esse, nul-
 lum ei alia de causa esse inimicum, nisi quia sacri-
 lega audacia insurgere aduersus pietatis doctri-
 nam & Ecclesie salutem ausus fuerit. Quotquot
 nostro tempore Christum, eiusq; Ecclesiam hosti-
 liter impetere tentârunt, eorum sese furori for-
 titer opposuisse, atque ut acriter eos excepit, ita
 indefatigabili constantia persecutum esse. Suam
 moderationem omnibus notam esse. Neminem sua
 etate excelluisse pietate & doctrina, qui non eū
 complexus sit summo amore, & plus detulerit
 quā uellet. Melanthonē sibi cum prætulisse. Nul-
 lum esse in toto orbe terrarum fidelē Christi ser-
 uum, cui non porrexerit fraternæ societatis ma-
 num. Semper tam ex animo, quā ex professo de-
 fugisse quicquid eū extra modestiæ fines abripe-
 ret. Se esse hominē ab omni ostentatione lōgère.

motum. Suā perpetuam fidem, diligentia, integritatem, modestiam, tolerantiam cum assiduis pro Ecclesia laboribus, probatam esse tot insignibus documentis iam inde usq; ab eius adolescentia. Sibi esse filiorum myriades in toto orbe Christiano. Se sua tenuitate contentum, frugalitatē sic coluisse, ut nemini grauis fuerit. Se quietū manere in sua statione: de suo stipendio aliquid remisisse. Suas omnes curas, labores, studia ad omnes Ecclesias iuuandas cōferre. se docendi munere sic deungi, ut in summa fide & diligentia, nulla ambitio appareat. Nullos hactenus prosperos successus cū inflāsse: multas & graues procellas, quibus iactatur, se intrepidē sustinere. Se comiter uiuere cum suis equalibus. Se fideliter amicitias tucri. Hæc & id genus alia ille de se satis proferat, quorū multa in libello nō magno. Nō exclaimo, quorsum hæc tā putida tendunt. Per me sanè (iterum dicam) licet, ut plura etiam obuccinet; modo tali iactantia alios non obruat, & mihi veniam det, si non possum credere vanitati. Hac cōditione permitto, ut etiam de se succinat illud,

Ad summum. sapiens uno minor est, ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, Rex denique Regum. Altera (ut dixi) pars gloriosissimi illius belli vehementer mihi & alijs maledicit, cui, ut audio, respondendum est. Sed rectè

rectè dixerò, non esse laborandum, quia
 ea ipsa suggerat verba, quæ in auctorem
 commodissimè retorquantur, nulla ut
 sit opus alia respõsione. Nam terribiles il-
 læ phrasæ, quas ei aculatur, eæ sunt, quib⁹
 ipse retundi potest, si qui eum suo gladio
 iugulare vellent: si modò velint (quod nõ
 puto velle viros bonos ingenuos, Christia-
 nos) tam non dico acerbè, sed atrociter
 cuiquam homini vnquã maledicere. Cer-
 tènè ne infantibus quidè talè currù, quo in-
 hunc dictatorem inuehantur, conscendẽ-
 ribus maledicentissima oratio deesse pos-
 set, si quod ille suggerit, recitare velint, ut
 mutato nomine, de ipso fabula narretur.
 Itaque & nostram siue balbutiem, siue in-
 fantiam, quam perculit, non modò adiu-
 uare, sed etiã armare fortasse voluit, &
 nobis esse veluti phonascus. Quid enim si
 respõsionis loco, nũc his eius verbis utar,
 & hæc tanquam emblemata quæ propi-
 nar, mutuari ab eo velim?

Ut eiusmodi homines ad rabiem incitat despe-
 ratio, precipitem cũ egit mala conscientia, ut cœ-
 co impetu in seipsum potius quã in me rueret,
 commotum eius intemperie me fuisse non nega-
 bo: quando fieri non potest, quin hominibus cor-
 datis & ingenuis stomachum moueat tantã

indignitas: sed eius conuitia perinde ac si me non attingerent, facile despexi.

Quoniam tamen nobis quotidie rogandus est Deus, ut Diabolum, eiusque ministros compe-
scat, nostrarum quoque partium est, ne eorum mendacijs obruatur ueritas, effreni eorum licentia obsistere.

Certè præstabat eum, mala cause defensionem omittere, quàm insulsis scommatibus manifestum crimen eludere, cuius odium & detestationem ex
piorum cordibus nunquam eluet.

Bonus uir ut dedecus tegat omnium oculis ex-
positum, cõuitiando perturbat totam actionem.

Vt nugator iste suas phaleras alibi uenditet.
Sed quorsum tam putida iactantia: ac si ullum unquam edidisset uel prudentiæ, uel moderatio-
nis specimen? Et tamen ut aliqua grauitatis spe-
cie superbiat, cothurnum induit, sequæ prædi-
cat tãto magis esse religiosum. affirmet sanè, mo-
dò nemo credat.

Ego uerò quid futiliter garriat de rebus eccle-
siasticis homo ut pietatis experts, ita sacrorum o-
mnium ignarus, nihil moror.

Ego tametsi ex multis idoneis testibus comper-
tum habui, eum proditoricè se gessisse, multa scele-
stè & nequiter cum paucis sui similibus agitasse,
ac intestinum fuisse Ecclesiæ hostem: continui
me tamen, ac eius defectione perinde dolui, mis-
serique

serique interitum defleui, ac si nunquam in caput meum cum improbis nebulonibus conspirasset, ut uix patientiam meam ferrent ueteres eius amici. Hoc uero extremo actu edito, tacere mihi non permisit, & tamen impurum os perfricās, subinde rogitat, quanam me intemperantia contra ipsum adegerit.

Quis non uidet hominem petulantiae deditū, uomere potius quæ stomachum grauant quam loqui?

Respondeat nunc ipse mihi uelim, quomodo tot sibi acquisierit hostes: cur se & ipsos atrocibus pugnis exercuerit: cur nusquam reliquerit uerum amicum. Cui probetur nescio. Omnibus certe doctis & probis uiris, quibus cum uersatus est, exosum esse constat.

Fontem si querimus, non alius reperietur, quam eius ambitio, superbia, inuidia, perfidia, & si qua est similis uirtus. Sed toto libello se prodit pudenda eius fatuitas, qua uoce grauius eum uulnero, quam si omne genus scelerum in eum conferrem. Recto enim & honesto pridem ualedixit: modò acutus & uaser credatur. Serio tamen docendus est, quam putidum se reddat insipidis suis facetijs.

Quam fuerit placidus hic noster, & erga suos collegas comis & humanus, inquirant: reperient ubique fuisse intolerabilem. Sed fruatur sanè

Ismaëlis gloria: cuius manus est contra omnes secuti manus omnium contra eum.

Pudeat effrenis suæ proteruitæ: uel agnoscant lectores, quæ ad conuitiandum uesania seratur.

Et quis suspicatus esset, hominem nihili tantum sibi arrogare, nisi seipsum proderet? Est nunc & buccas inflet inani iactantia.

Ego uerò si quid in eum iuris unquam uendicare mihi potui, libenter remitto: quia cū Satana cui se totum addixit, mihi nihil est commune. Sed ex eius literis agnoscent lectores, si nunc immaniter contra me ferociat, ingratiitudinis culpam in eo residere. Agedum se uerò infontem se prober: sicuti audacter facturum minatur. Ego autem simpliciter excuso, quoniam non modo perfidiosè mecum agendo, sed nunc insidijs, nunc aperto conatu in communem Ecclesiæ perniciem grassando spem meam scelestè sefellerit, eò iustiores mihi fuisse iracundiæ causas, quàm in exterum quemlibet uel ignotum. Quod si humano more de me cõquestus esset, forte eadem spe, quæ me frustrata erat, iterum deceptus, optatissimè de uehementia aliquid remissum, nunc uerò cū deuoluina eius rabies, perditæ & desperatæ mentis signum non sit obscurum, dicere mihi cum Propheta, ut arripit, licet. Quod perit, pereat. Porro quàm non idonei testes, quibus notæ erant præclare eius actiones.

Qui tamè clementer peperci, & quæ sustinui tantam

tanta patientia, adhuc de mea inhumanitate con-
 queritur. Quam uerò indignam mercedem retu-
 lerit, partim breuiter exposui, partim dissimulo,
 ne priuatas iniurias persequi uidear. Certè ut sti-
 lum in eum stringerem, nunquã adductus sum, do-
 nec uoluntariũ obtulit. Neq; enim secus ac gla-
 diatores in eadem ruunt, hic facetus scurra præ-
 ceptis ad conuitiandum fertur: ut non stigmatè mo-
 do, sed suffixione opus sit, si de nequissimo calũ-
 niatore pœna pro merito sumatur.

Ergo nebulo nescio quis, cœno emergens impu-
 ra sua procacitate soli tenebras obducat.

Atqui longè fallitur, qui aliud assequi se con-
 fidit, quàm ut intolerabilis eius superbia omni-
 bus sceteat.

Vanitatis, futilitatis, calumnie, maledicentiæ
 magnam esse turpitudinem fateor. Cur ergo his
 omnibus uitijs infamiam & odium omnium sibi
 accersit?

Atqui nihil melius quàm uesatum hunc furo-
 rem, qui ad me non pertingit, è tuto despiceret:
 quia ubi latratus omnes suos consumpsit, idem
 manebit, qui semper fuit obscœnus canis.

Eiusdem est futilitatis, quæ iam in alijs spurcis
 conuitijs patefacta est.

Quid tibi inuideã miser? Quid tam stolidæ cõ-
 paratione assequi, te putas, nisi ut os tuum im-
 purum omnes conspuant? si omnia receseam, quæ

homini uel ferreae uel nullius frontis, comminiscet
 & garrere licuit, nullus erit modus.

Sit uerò hoc memorabile tuæ uanitatis tro-
 phæum, qui non modò insolentiùs quàm antehac
 cristas erigere, sed linguam, ungues, & dentes a-
 cuere ita cœpisti, ut nihil unquam extiterit uel su-
 perbius, uel truculentius. Eat nunc, & se in suo
 stercore uolutàs. fœtoris sui odore delectetur, do-
 nec ordinum omnium detestatione obrutus, quid
 sit pudor & misericordia discere incipiat.

Sed uoluit scilicet religionis opinione sibi gra-
 tiam acquirere apud simplices, ac si crederet ulli
 in cœlo esse numen. Hoc uerò est, non assurgere su-
 pra laruas, sed laruarum omnium integumenta co-
 gerere ad fallendum. Scilicet non satiatur crude-
 le eius in me odium, tot quibus me omnes Christi
 hostes impetunt, calumnijs, nisi in arenam proj-
 ciat à feris laniandus.

Sed quia cum Cynico scurra nullus esset liti-
 gandi modus, præstat uerborum ampullis solidam
 rerum ipsarum ueritatem opponere.

Infelici genio, uel fatali quodam morbo, sem-
 per ad nocendum satagit: sibi uni addictus, omnes
 à quibus nihil sperat, fastuose despicit: potentium
 fauorè captat sine modo blandis assentionibus:
 bonis, quibus inuidet, plus quàm ferociter insultat:
 quocumque uenit, fax est prorsus furialis ad
 excitandas discordias: deniq; ut reminem unquam
 sincerè

*sincerè dilexit, ita neminem ex probis & integris
Dei cultoribus habet amicum. Si asperior uisus
fuero, auctore Paulo, culpam in eum ipsum reij-
ciam, qui me coëgit.*

Hæc sunt, quæ nunc nobis dictasse vi-
deris, ne infantia alioqui nostra, cum tibi
iracundè & eleganter respondendum est,
balbutiēs hæreret. Ac ne ingratos esse nos
putes, iterum prædicamus, ô magne magi-
ster maledicendi, hæc esse tua dictata, tuas
formulas, tuas phrasas: quibus quidem uti
possimus, si te tuis retortis fulminibus per-
cellere atque obruere velimus. Nam eo-
dem, quo tu, iure in alios, qui saltè te dete-
riores non sunt, talia cōtorques, retorque-
ri in te possunt. Ergo ut breue faciã, singi-
to illa omnia de te & aduersum te dici, si
eo genere oratiōis delectaris. Certè agno-
scis aliquam horribilis tui libelli veluti
ἀνέλιξις, cuius fragmēta per quandã (vtar
nostrorū Iurisconsultorū verbo) ἀντανά-
κλασις te referire possent. Et licet alios e-
ius generis tuos commentarios vberio-
res, tali copia talium verborum refertos,
non reuoluamus: en in vna minimè etiam
longa declamatione, quantam siluam in-
clusisti talium spiculorum: quæ tamen di-
ligentiùs tibi asseruare debebas, ne in aliũ

emissa, in te reciderent. Fortasse, quia in
 priori responsione dixerā, exhaustisse te
 tuā conuitorū pharetram, ostender enūc
 voluisti eam esse inexhaustam. Sed nescio
 an tibi expediat tam valde effundere tales
 tuos thesauros Nam si te nosti satis, sentis
 te aduersario suppeditare liberaliter, quā
 tibi sine vlllo suo labore respōdeat, si tuo
 more confusē tonare velit. Absit, vt rā aut
 impotenter agamus, aut furiosē declami-
 temus. Absit, vt quod Theologo indignif-
 simum est, Iurisconsultus imiteretur tale go-
 nus nō loquendi, sed conuitiandi atq; de-
 bacchandi. Sed fieri non potest, quin &
 tua nobis consuetudo affricet aliquid sui
 morbi & contagionis: & ego contendē-
 do tecum, vel inuitus discam quippiam
 tuæ acerbittatis. Scio, respues exemplum
 Christianæ moderationis, quod nunc ti-
 bi proponā. Non enim natura tua capit
 quod tua esset fortasse psona dignū. Sed
 tamen proponā, vt si tu moneri nolis, me-
 ipsum admoneā. Augustinus lib. III. cō-
 tra literas Petilianī, Ego (inquit) quādo cui-
 quā uel dicendo uel scribēdo respondeo, etiā cōtu-
 meliosis criminationibus lacebitus, quantum mihi
 dominus donat, frenatis atq; coercitis uanz indi-
 gnationis aculeis, auditori, lectoriue cōsulens, nō
 ego,

Ego, ut efficiar, homini conuertiendo, superior,
 sed errorem conuincendo superior. Ecquid ô
 bone, talis actio tibi placet? Equidê mira-
 rer, te, q non modò Theolog^o ab Augusti-
 no non abhorrens, sed & Theologorū, &
 quidem (vt loqueris) reformatorum atq;
 re-generatorum Princeps vis videri, tam
 valde ab hac sentētia abhorre, quę tamē
 non solum cum principijs religionis, sed
 & cum primis præceptionibus humanita-
 tis cōsentit. Verū, vt mirari desinā, profes-
 sus es, naturam tuā esse indomitam bellu-
 am, cerrē vt Plutarchus elegāter disputat,
 Quomodo quis sentiat sese in studio Phi-
 losophiæ (vt loquitur) *ἄρως ἄρως*: multi
 nunc attoniti obseruant, in te nondum il-
 lud, quod primū esse deberet, extare argu-
 mentū, ex quo liqueat tuum animū ad me-
 liorem mentem reuocatū, in philosophia
 Christiana, multa mouēdo, aliquid pro-
 mouere. Sed difficillimū est, vt ais, naturā
 vincere. Tu libris tuis præfigis illud Au-
 gustini, Ego ex eorū numero esse me profiteor,
 qui scribendo proficiunt, & scribunt proficiēdo.
 Non disputo, quis sit ille tuus profectus,
 quænam *ἄρως ἄρως*. Sed negare non potes,
 eum, qui in facultate scribendi atrociter,
 & vehemēter maledicendi proficit, reli-
 giosiores

giofiorem propterea non effici. Videris, an (quod imprimis erat necesse) fias melior scribendo: quæque alijs aliâs scribis de officio viri boni & Christiani, ipse ad te pertinere serio, sæpeque cogites. Sed aliud facias, aliterque & loquaris & scribas, oportet, si nobis velis persuadere, te cum Augustino nõ modo in scientia valde proficere, sed etiam in conscientia bona: sine qua ecquid tua vel scientia, vel scriptura vel loquacitas erit aliud, quã (quod Apostolus ait de fide sine charitate) cymbalũ tinniens? Est enim tuæ professionis alia conditio, quàm alterius artis aut disciplinæ. Sed & licet tuæ apud Deum conscientie rationem non haberes (quod tamen de homine tui ordinis suspicari nollem) at certè gloriæ apud homines tuæ & æstimationi, quam ambis, caues parum, cum furiosi conuitiatoris famam affectare scribendo videris: vixque est inter amicos tuos, si qui sunt saniores, quisquam, qui nõ vehementer doleat simul & miretur, te neque ætate, neque doctrina, neque usu, neque admonitione vlla ad aliquam scribendi temperantiam posse reuocari.

Scio, iam pridem tibi molestam esse, hanc (vt appellabis) battologiam ociosæ commo-

commonefactionis: & imperiosæ (credo) iubebis me, Attica lege, ἄνευ τῶν ποινῶν ἢ ὡς ποινῶν παρὰ τὴν νόμον. Statim respondere obiectis criminibus. ego verò nihil velim magis: sed iterū dico, vix scire me, vnde ordiar, vbi definam. Adeo artificiosè, quæ cōfertim congesti, maledicta permisces.

Principio vt solent molles & suaues esse tui prologi, exclamas me esse falsarium. Cur ira? Quia inquis, (hic enim notas diligenter crimen) *Vicesima quinta die Iulij anno quinquagesimo septimo, priuilegium à Rege impetraui, quod datum sit meo de Famosis libellis & calumniatoribus commentario, qui tamen non nisi anno superiore sit editus.* Quid istud rei, quid monstri est doctissime vir? Equidè vix tandem suspicari potui quid velis. Eo enim & anno & die in Germania eram, nihil de Gallia, nihil de Rege, nihil de priuilegio vllò, nihil de famosis libellis quicquam cogitans. Sed quid te fefellerit, vt alium clamitares esse falsarium, nunc deum intelligo. Vechelus typographus Parisiensis eo tempore generale (vt vocant) priuilegium Regiū sibi impetrauit, quos quoscunque deinde libros excuderet, ornaret. Eo (vt fit) fortè vsus est, cum commentarium meum ederet. Tu, qui ne illud quidem

quidem vides diploma, non mihi, sed Vechelo datum esse, propterea tamē triumphans iterum erumpis in hanc exclamationem, *Et si apices iuris omittam, falsum hīc deprehendi sensus dicitur.* Quis hunc Dictatorē non modò sensu communi carere, sed & præcipitem ruere in sensum reprobum non dixerit? Atqui me vrges, & iubes, vt hic tibi de iure respondeam Iurisconsultus. Non est vir consultissime, quod me nunc cōsulas de apicibus Iuris, qui tuum fugiant acumen. Si tibi de calumniatoribus leges nō satisfaciunt: quid merearis, liquidò tibi dicit vna lex Cornelia de Falsis. Vis addā prætereà leges de Stellionatu? Quia vetus vulpes pellem non mutat, & tu propterea, quos vocas versipelles, refugis, nescio an Stello tibi satisfaciet. Sed simplicē & candidam ingenuitatem vatri hominis videamus. Cū ab eo expressit, tanquā in eculo, vis veri, non meum, sed Cassandri, (hunc enim iam, cui nocere putat periculose nominat) librum illū esse, propter quem tamen me proscidit: neque iam negare possit se & falsi & calumnie conuictum esse, mihi que factam esse atrocem iniuriam: tamen priusquam nunc faciat, quod officium viri boni flagitaret, (cius

(eius præsertim, qui alios nouam mortificationem, & regenerationem, & pœnitentiam docere se gloriatur) iterum os impurum (vt eius verbis vtar) perfricans cauillatur, ne illius libri, si non auctorem, scriptoremue, at politorem, proxenetam, obstertricem, lenonē, productorem esse. Mirabile est huius Dictatoris dicacitas. Sed admirabilior, impudentia dicam, an cōtumacia. Certè proteruia est plus quàm (verbo vtar, quo delectatur) meretricia. Scriptus, (vt sæpe iam dixi, & nemo nescit) editus, distractus est liber ille, cum de eo nihil quicquam vel audissem, vel rescuiissem, & sexcentis prope milibus passum abessem: & tamen (quæ tua est perspicacitas) ais in eo agnoscere te notas stili mei, & sciens prudens in manifesto mendacio perstas, vt iterum mentiaris, ex mea illum manu prodijisse. Quid miser te torques? Quod prius sumpseras, abs me librum scriptum esse, tam facile probabis, quàm eum esse abs me politum aut vulgatum? Sed tenes vetus illud, Cum quis impudens esse coepit, gnauiter impudens esse debet si (inquit) in ius te accerserem, tribus uerbis finita esset causa. Vtinã ego te in aliquod ius vocare, ducere, trahere possẽ: vix tres lictores sufficerent

rent ad tuam iterum calumniam castigandam, & disceres aliquando finem facere mentiendi. Delige quam voles pœnam, vel legis Remmiæ, vel talionis, vel intestabilis infamiæ, vel Cauterij, quo frons tua inuratur, vel Myricæ arborisq; infelicis. Quid tergiuersaris? Iterum intonat lex. Si caluitur, manum endo iacito. Verte te in omnia. Nunquam hodie effugies. Abliste moueri. Mane. Sed confugis ad typographû? Is (inquit) non negauit. Accipio conditione. Is est, opinor, Oporinus vir optimus. Iterum perijsti, si eius testimonio statur. Non proferam quas ad me literas scripsit de iniuria abs te mihi facta. Tu, qui vicinior es, hominem interroga. Exclamabit, vereor, te omnium hominum impudentissimum, atque perditissimû esse calumniatorem: & quia cum testē laudas, falsi te reû ipse peraget. Quàm miserû est (dicebat quidam olim) negare non posse, quod est turpissimum confiteri. Sed minus tibi turpe esset, confitendo veniam deprecari, quàm inficiando crimen duplicare. An sapius mentiundo effugere te posse putares, si aut nunc carcer, quo dignus es, te cõstringeret, aut lictor teneret? Sed tu in isto tuo Olympo securus, suauiter ridere potes omnes

omnes & iudices & lictores: vt & iam pridem propterea impunè soles, cuicumque vis, iniuriam facere: & talibus te ludis oblectas. Memini, cum scriberes in Tridentinum concilium, & pro tua ciuilitate atq; erga tuam gentem beneuolentia, potissimum Gallis Episcopis, qui intererant, contumeliosè, hoc est, more tuo, malediceres, te, ignominia & conuitij causa nominasse Nenetensem. Atqui is non erat Tridenti, neque eò venit vnquam. Id cum & intelligeres & omnes intelligere scires, quid facis? ô ingenui hominis pudorem. Illam virulentæ maledicentiæ farraginem, quam vocabas Antidotum, Gallicè rursus edidisti, & pro Nenetensi Rhedonensem, alterum Britaniæ Celticæ antistitem, supposuisti, vt hinc in Gallia audiret, quod ille in Latio, & vterq; infamaretur. Sic enim verecundè scilicet errorem tuum castigasti, & communicatione quadam maledictum conduplicasti. Hæc enim pœnitentiæ est, quâ tu erroris scelerisque conuictus, egisti. An hæc ars & consuetudo tua est siue multiplicandæ contumeliæ, siue iniuriæ duplicandæ, si quis fortasse monitor te ad ius aliquod reuocet? Minimè ergo mirarer, si eodem mihi modo nunc satisfa-

tisfaceres, sed nescio quo modo acerbior
 erga me & peruicacior & iniquior male-
 uolentiæ tuæ rigor est. Nā quē in me vexan-
 do errorem cōmisisse te in priori tuo ad-
 uersus me libello famoso, negare non po-
 tes, neq; cū hūc Gallicè recuderēs, corre-
 xisti reo commutato, neque iam commu-
 tas, sed iterum iterumq; ingeminans ita
 pergis agisque, ut quiduis dicere paratus
 sis potius, quā vis veri te adigat ad aliquā
 vel tacitā, siue erroris manifesti confessio-
 nem, siue conuictæ culpæ deprecationē.
 An hominum (intelligis Apostoli verbū)
 ἀπιδυκτόν tam præfracta esse potest con-
 fidentia? Si dicas tam de Rep. Christiana
 præclare meritum esse te, ut tibi priuatim
 licere debeat quidlibet: aut me tam esse
 hominem (ut vocas) nihil, impune ut pos-
 sis in eo cædendo te oblectare:

*Nos animæ uiles, inhumata infictaq; turba,
 Sternemur campis. sed tantū scito mihi eti-
 am iacenti superesse generosæ ingenui-
 tatis, ut et si linguam reuellas, meo tamen
 spiritu, si voce nō possim, iniurias tuas re-
 fellā atq; repellā. Age ubi negare non po-
 tes, te offendisse, quo pergis? Quo magis
 teneri te sentis, ut irretitæ feræ solent, tan-
 to minus quiescere potes, neq; tamē cū
 te*

te vertis in omnē partē, aliud fremēs facis,
 quā vt te inuoluas magis atq; magis. Cla-
 mitas me Rhemis, vbi nullū vnquā vidi
 Cardinalem, vendidisse atq; obtulisse ne-
 scio cui cardinali mirificū illū librū, quo
 tamē tēpore liber neq; natus, neq; (vt opi-
 nor) cōceptus erat, & de quo nihil hactē-
 nus quicquam audiuit Cardinalis ille. Mi-
 ra est, mi Ioannes, tua vertigo, mira hæc
 melācholia: quæ efficit, vt videre te putes,
 quod nusquā est, ac ne quidē vigilans &
 monitus possis tā inanes (quid aliud dicā?)
 phātasias discutere. An quia de nouo Pon-
 tificatu maximo sæpè cogitas, non potes
 obliuisci Cardinalium? Addis etiam ne-
 scio quid de quodam Lotharingæ Can-
 cellario, qui tamen nullus est neq; vllus
 vnquam fuit. Næ tu iterum valde miser-
 er, qui nondum sentis, te ab tuis delatori-
 bus, qui talia tibi persuadent, irrideri, &
 per ludibrium veluti in scenam produci,
 in qua cantillent,

*- Eumenidum uidet agmina Pentheus,
 Et solē geminū & duplices se ostēdere Thebas.*
 Interea nescio bearéne me velis, an illude-
 re, cum iterum mihi narras nescio quid
 de sportulis illius noui, sed mihi ignoti,
 patroni. Equidem (iocando loquar serio)

ne me ingratum esse putes, magnam tibi gratiam habebō, si id mihi persolui cures, quod despōsum mihi esse confirmas: atque etiam, si vis, & per Leges liceat, partē tecum decidam: vel potiùs totum nomen illud, si quod esse putas, dono & cedo: quanquam, ut mihi caueam, non affirmo esse aliquod. Mihi profectò valde nouum & insolens erit, quod prædicas, beneficium, qui hæctenus nullum ne teruncium, quidem ab vllō vel Episcopo vel Cardinali aut accepi aut expectaui. Nescio an multos habeas in tuo collegio, qui mecū gloriari possint, nunquam se quicquam delibasse ex opibus Ecclesiasticis. Videas tu cum tuis, quantum olim inde decerpseris, & quàm illis rursus bonis inhies. Sed quid putas dici posse, si dicere velim, quid nunc tui hauriāt? Quid si artē exactionum, neruum tuæ factionis, aliquis describeret? Quid, & quantum, & à quibus, & qua arte accipias, non inquirō: neq; me refert: tantum abest, ut cum Senecam dedicares cuidā Abbati, quem sanctissimū esse profitebaris, quæram, quantum olim elicueris. Verūm nos ex tuo tuorumque ingenio ne æstimato. Interea credito esse aliquos in Gallia non omninò stupidos atq;

atque hæberes, qui non ignorant pecuniarias tui satellitij rationes, & reliqua. Sed vt hanc cogitationem auertas, & aliquid in me dicere videaris, exclamas, cuiusdã nefandi (vt ais) mei colloquij memoriam ex piorum cordibus deleri non posse. Quódnam colloquium ô *καὶ ἡ ἀπολογία*, magister memoriæ atque pietatis? Effare, si quid scis: saltem ne infans in mentiendo videaris, cùm sis minimè, fingito aliquid probabiliter. An quia nefandum dixisti: uouæ tuæ calumniæ nefariam nequitiam tegere & occulere te posse putas? Ego te adiuuabo & herentem expediam. Anno superiori Rex ille, in cuius clientela sum, iussit, vt magnis de rebus conuenirem Principem Cardinalem, qui tunc erat Lutetiæ. Colloquium de religionis quæstionibus controuersis fuit, quod, deo teste, dico & affirmo religiosus fuisse, quàm vllum fuerit vnquã, quod tecum aliquãdo habuerim. Vtinam nunc singula capita, quæ eodem die, ne exciderent, literis consignauì, & compluribus viris pijs recitauì, pluribus verbis exponere, & huic libello ad sempiternam posteritatis memoriam includere possem. Sed res longior est, & alio exponi loco poterit. Illud modò dicam, colloquium non dissimile,

mile illi fuisse, quod audio eundem in Ger-
 mania nuper habuisse cum Brentio & ei-
 us Principe illustriss. Cur te tam valde ve-
 runt talia colloquia, in quibus de religio-
 nis rationibus Ecclesiæ restituendæ & con-
 cordiæ constituendæ quæritur? Cur de te
 actum esse putas, statim atque audis agi de
 pace & (vt vocât) vnitatem? Ergo quod nunc
 narrabo, fortasse te impulit, vt in me insur-
 geres. Quidnã? Remisit eodem me anno
 Rex idem in Germaniam cum optimis
 mandatis, iussitque vt cum ab alijs, tum
 verò abs Cassandro, ad quem propterea
 scribebat, elicerem, si quid haberent bo-
 ni consilij ad dirimendas dissensiones, qui-
 bus Ecclesia miserè distrahitur. Cum es-
 sem Colonia, audio quendam (de quo
 nihil antea quicquam audieram) libellum
 Balsileæ excusum de Officio pij & publi-
 cæ tranquillitatis verè amâti viri in hoc
 religionis dissidio, iam circûferri in Gal-
 lia, quem auctor mihi narrabat se Duys-
 burgi delineâsse. Audiebã etiam te, quod
 mirabar, illi consilio vehementer iratum
 dira minitari. Sed non credebam te tã mi-
 hi & illi esse infestũ sine vlla causa. Saltem
 nihil quicquã eam rem totam ad me per-
 tinere constabat. Redeo itaque securus in
 Galli-

Galliam, & ad eum Regem, qui me amandarat, refero responsa manuscripta ijs de rebus, de quibus quærebatur. Utinam ea nunc mihi edere liceret, quæ fortasse edetur aliquando. Certè tuæ intemperantiæ, quæ ne tumorem quidè bonorū consiliorum ferre potest, furor magis pateret. Interea quid tu temulentis tuis suspicionibus & melancholicis phantasmatibus procul in tuo specu indulgēs, in me nihil meritū tale, nihil tale expectantē repētē evo-meris, in quē quasi hippomanes hausisses, tumultuando incurristi: testes facio famosos tuos libellos, testes facio sapientes, qui re & causa cognita, mirati sunt, quæ te rabies ageret, testes facio Deū & Angelos qui ultores erūt & vindices istius tuæ immanitatis. Relegatur Cassandri libellus, quæ hic est recusatus ab auctore auct^o, interea dum ille tuis calumnijs respondebit. Relegatur quid in me propterea eructaueris: & iudicium esto penes viros bonos & integros. Iterum verò iudices obtestor, mihi ut veniam dent, si cū non desinas contumeliosè agere, ego de iniuria con-queri nondum desino, perfringas licet omnium legum vincula: ignoscat etiam mihi Deus, qui etiā tanquā obtorto collo

inuitum me trahi adigique videt ad hanc
 necessariæ defensionis tristissimam con-
 tentionem. Age, ad rem aliquid dicere
 videris, cum quas de calumnia leges tibi
 obieci, eas nunc in me retorques, quia di-
 xi Bucerum te aliquando obiurgasse, quod di-
 iudicares prout amares, amares autem prout li-
 bet. Hic enim demum confidenter exclama-
 mas, te Deum & Angelos eius testari, id
 abs me improbissimè esse confictum: & hæc
 diram imprecationem addis, Ita uerò mihi pro-
 pitius sit Deus, si quid unquam tale audierim. Bo-
 na uerba mi loanes, Obluioni potius tue
 Deus ignoscat. Quid enim alioqui te mi-
 serius est? nihil me cõfinxisse, ipsa, ipsa ma-
 nus tua, quæ hic extat, & à sexcentis agni-
 ta est, testis est; tua (inquam) epistola, ma-
 nu tua ad Bucerum scripta, quam ne ipse
 quidem, si videas, negabis. Non patiar, ut
 quod tu illiberaliter facis, priuata epistola,
 sine cõsensu scriptoris in publicum eda-
 tur. Tibi potius eam reddi, si vis, curabo,
 quæ nescio quomodo ex Argentina huc
 perlata est. Sed ut sexcenti, quibus ma-
 num tuam ostendi, de ea testimonium di-
 cendo testes erunt meæ bonæ fidei, & tuæ,
 ut video, obliuionis: sic etiã ut epistolæ tuæ
 tibi interea magis atq; magis memoriam
 reno-

renouem, dico eam esse cuius ad Bucerum tale est principium:

Cum literæ tuæ mihi sub cœnam oblatae essent, tanto gaudio perfusus fui, ut non meminerim tribus totis mensibus lætiorem mihi horam affulsisse. At cum eas super cœnam ut cunq; percurrissem, lectione ipsa sic fui flagellatus, ut proxima nocte irrequietus continenter estuârim, nec toto post triduo planè fuerim apud meipsum, &c. Si, vt certior sis, eius etiam epistolæ finem recitari tibi velis, postremum caput est: Frustra mihi excusas nouo papismo erigendo te non studere: Sed uellem alijs omnibus sic exploratam esse puritatem tuam, ut ne suspitionis quidem locum relinqueres. Frustrâ etiam id, te dare operâ, ne quid Caluinismi admisceatur. Si à scriptura semel deslectendum sit, non ignoro quàm sit tolerabilior Bucerismus, quàm Caluinismus, &c.

In illius (inquâ) Epistolæ tuæ, quæ prolixa est, medio legunt hæc abs te scripta: Iudicare me scribis, prout amo: amare, prout libet. Ergo ne sic me desipere censes, ut nullum habeam in amando delectum uel ordinem. &c.

Nunc uide mi Ioannes, an hic ego confixerim quicquam. Simul uide quænam deieratio, detestatio, deuotio tua sit, cum, si verum sit, quod nunc uides esse uerissimum Deum, vt tibi malè sit propiti-

us, inuocas & veluti adiuras. Ecquo ruis
 ô miser, cum ad talem imprecationem
 te adigit cæca impotentia tuæ iracun-
 diæ? Profectò malè tecum ageretur, si
 summo iure tecum ageretur. Ergo disce
 deinceps cauere tibi magis, cum aliquid
 negabis. Disce loqui minus confidenter,
 & religiosè magis. Ego nunc hoc vno
 contentus ero loco & exemplo, vt fi-
 dem meam liberem, & de tuis recrimi-
 nationibus iudicium bonis omnibus &
 cordatis permittam. certè si quod vn-
 quam exemplum Deus edidit tuæ vani-
 tatis, cuius memoria te configeret, est
 istud quod dico: & tamen in eo exagitā-
 do, quod possem, non immorabor. Cæte-
 rum nimis immane est, quod Satanā ore
 furiali vocas eū, qui τὴν ἑξ ἑσθλῶν accusat.
 An quia Satan Hebræis dicitur, qui à La-
 tinis aduersarius: audes exclamare (quæ
 pugnantia sunt) aduersarium τὸν ἑξ ἑσθλῶν
 esse Satanam? Deus bone, an hæc lingua
 & oratio est Theologica? An non potius
 ἐν ἐπιτροπῆ μου esse te, aliquis putaret? aduoca-
 rem itaq; exorcistas. Sed fortasse clamabis
 cum Vlpiano nostro, eos impostores esse:
 vt eos nõ dubitasti scribere, fuisse ignores
 Ecclesiæ veteri: quia magnificentia tua
 non

non dignatur meminisse, non eorum minus quam Diaconorum, in omnibus scriptoribus veteris Ecclesiæ fieri mentionē. Si hi, quos dire imprecationis ergo, vocas Satanas, honoris causa te resalutent Luciferum, credo minus irasceris. Nam & gloriaris te omnibus facē præferre, & sæpe in ore habes, illud quod Hieronymus scribit fuisse proprium Luciferianis, *De Ecclesia factum esse lupanar*. Sed vt tuā lucē boni sequantur, operā dato, ne miserā Ecclesiā iterū polluas. Nā si (quod nunc Gallia veteretur) non aliam reformationē instituas, quàm auorum nostrorum memoria Zisca Bohemus, omnes boni te fugient. Sed terribile est, quod, vt occurras, toties ingeminas, nos esse Apostatas? Cur ita? Quia conquereris me abs te nunc desciuisse, cum tamen olim te valde coluerim. Probare prius debebas, quod vehementer omnes pij & sani pernegant, eū qui à te vel tua factione deficit, deficere abs Christo & eius religione. Nunc, quasi ea de re aut nō quæreretur, aut nemo dubitaret, tu tā ineptus & impudens es, vt satis esse putes, si ostēdas me abs te alienatū esse, & tibi tamen aliquando addictū deditumque fuisse. Id autem vt prolixè probes,

bes, (quod non erat necesse: Id enim & sæpe confiteor & palàm prædico) profers (quæ tua est proditoria fides & illiberális educatio) edisq̃ue in publicum, multas, quas ab annis xvij. literas familiares ad te aliquando fortasse scripsi adolescens, cum te nondum nossem. Hic ego tibi responderem, quod in simili causa Hieronymus respondit Rufino. Sed ut ciuiliùs agã aduersus hominẽ inciuilem, contëtus ero responsione Ciceronis ad M. Antonium, hominem (si dicere fas est) tibi in hoc genere non dissimilem: At etiam (inquit) literas, quas me sibi misisse diceret, recitauit homo & humanitatis expers & uitæ communis ignarus. Quis enim unquam, qui paulum modò bonorum consuetudinem nosset, literas ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium protulit, palàmque recitauit? Quid hoc est aliud, quàm tollere è uita uitæ societatem? tollere amicorũ colloquia absentium? Quàm multa solènt esse in epistolis, quæ prolata si sint, inepta esse uideantur? quàm multa seria, neque tamen ullo modo diuulganda, sit hoc inhumanitatis tuæ, &c.

Hæc ille. Audis humanissime Ioannes elogium tuæ editionis, neque qua religione, talem tamq̃; Antonianam barbariæ tuam ornabis, video. Quid si exemplum
nunc

nunctuum secutus, vicissim ederem quas olim ad me scripsisti literas familiares? quibus quidem certè me adolescentem propè incantasti & blandiendo in fraudem pellexisti. Sed absit, vt malitiosam tuã futilitatem imitari videar. Interea tamen alios monebo, quicumque ad te scripturi sunt, sibi vt caueant: & meo periculo sapiant, discantque ad quem quamque fidelẽ virum scribant, cum ad te scribunt. Vetus est illud: *Fingere qui non uisa potest: commissa tacere Qui nequit: hic niger est: hunc tu Romane caueo.* Vetus illud est symbolum Pythagoricũ *μη γίνεαι τῷ μετ' αὐτοῦ*: Vetus & sapiens admonitio Plutarchi interpretantis *μη συνδῶ τριβῶν μετ' αὐτῶν ἀνδρῶν ποῖς διακροῖ δακ.* Vt autem nostri insidiatoris, qui iam pridẽ coquebat, quod nũc vomit, & iam tum, cũ ad me scribebat, meditabatur quod iam facit, malitia notior sit: quicumque eas literas leger, testes animi mei optimorumq; affectuũ, & cũ tua, quam adiunxisti responsione comparabit: nã ille barbaram tuam inhumanitatẽ detestabitur, nullum vt potueris maius proferre testimonium tuæ perfidiosæ (si apertè dicendum est) improbitatis. Quam quidem speras crudelis, fore vt hic odio
tui

tui oppressus pessunder. Sed Deus, ut spe-
 ro, tua sæua atque insidiosa consilia di-
 sturbabit, & quod in me contorques,
 in caput tuum recidet, augebitque infamiam
 tuam. Agè verò ecquid conficere vis cum
 illis epistolis? Probabis, me adolescentem,
 rerum imperitum temerè putasse, religionis,
 cuius studio, quo etiamnum teneor, flagrabam,
 te doctorem magnum esse: putasse te virum bonum
 esse & religiosum: te Ecclesiæ reformandæ curam
 ferè suscepisse. Denique probabis me hac
 opinione factum fuisse propè Caluolatram,
 vel in te colendo idololatram. Erraui, fateor:
 sed illius meæ cæcitatæ atque stultitiæ vel
 amentitiæ (quam tamen mens bona & religiosa
 incitauit) satis magnas do dedi que pœnas.
 Quid de iactura & damno rei familiaris,
 vel xx. annorum ærumnis conquerar? Intereà
 dum adolescens amens meique oblitus, & ma-
 lo, credo, carmine incantatus, tibi ser-
 uio & obsequor, perdidisti, perdidisti opti-
 mos adolescentiæ florentis annos: meliores
 (inquam) illos annos infelix perdidisti.
 Nunc ut mercedem aliquam rependas: ô
 crudelis, amanti & propter te propè
 misero & iacenti etiam insultas. Tu me-
 retri-

retricos & turpes & obscœnos amores
 quorundam, qui tibi nunc intimi collegę
 sunt, suauiter tegis: & ferre non potes, me
 deperijſſe pueriliter tuam, cuius tunc vl-
 cera ignorabam, consuetudinę? quę tamę
 quanti mihi conſtet, nõ ignoras? Certę cū
 ppter eã me laceras, quid aliud quàm tru-
 culentiam tuam prodis magis atq; magis?
 Ergo quicumque vsquam estis amãtes re-
 ligiõis Chriſtianę, cauete ne imprudętes
 huic laruato antiſtiti multum tribuatis:
 cauete, exemplo meo, ne eum colatis, lau-
 detis, admiremini nimium: ne ſi fortę
 poſteã (vt lex ait) emergat celata mo-
 rum improbitas, vobis integram non
 ſit, eam non colere. Ille per me vo-
 bis denunciãt, ſe irriſuram veſtram
 ſimplicitatem, vel, vt vocat, fatuitatem.
 Scilicet per ſuam modeſtiam diutius pati
 non poteſt diuinos ſibi honores deferri:
 neque plus ſibi tribui vult quàm merea-
 tur.

Age vir modeſtiſſime, cum omnibus
 probaueris me cœca tui admiratione &
 errore cœco magnam bonamque de te
 olim opinionę cõcepſiſſe: qđ aliud quàm
 fraudem allegabis tuam, & probabis teãta
 ſimulatione atque hypocriſi tua deceptã
 fuiſſe

fuisse meam credulitatem: vidisse me verò postea illud, quod clam abebatur, monstrum, idque tam deforme, ut eius conspectus coegerit me idolum repudiare, quod imprudens alioqui prope adorabam? Oportet profecto vehementem fuisse causam, quæ me abs talibus tamque immoderatis amoribus reuocare potuerit. Et tamen is pudor fuit meus, ut nisi tu de hac ab alienatione prior verba palam fecisses, de ea vix alij audissent quicquam. Sed neque intemperies tua faciet. ut si in amando non tenui modum, non teneam in diuertendo, Denique nunquam probabis me aliquid interea fecisse contra veterem amicitiam, quatenus salua religioe possessem. Non potui, fateor, semper tam valde, quam feceram antea, te obseruare, vbi te aliud, quam putabam, esse vidi: neque religio sum esse sensi, quod velle videris, ut te gallica colat, sicuti Græcia olim coluit T. Flaminium, victimis & sacrificijs. Sed quod ab homine ingenuo & Christiano desiderari officium posset, in eo me constantem esse & fuisse, dico, & donec aliud probaueris, constanter affirmabo. Neque verò dissimulo, errasse te vehementer, si putasti, cum me in tuos olim numeros referres, etiam

etiam me iurasse, tua signa, quocunq; rueres, secuturum esse. Memini quendam olim Blossium Cumanum, qui tibi Gracchi partes secutus erat, à Lælio interrogatum, Quid si te Gracchus templo Iouis opt. max. facès subdere iussisset? respondisse, id quoque se fuisse facturum, si iussisset. Et si multos habere te iactes, tã valde tibi addictos, tamen ne fallaris, iubeo vt me eorum numero eximas. Nunquam enim putauit religionem esse latrocinium & imposturam. Quid? An me tam perditum esse vnquam putasti, vt te Christi loco locarè? Alijs si potes, psuadeas, quod impudētissimè iactas, eos, qui à te desciscūt, abs Christo desciscere. Ego quidem certè, quantum inter te & eū inter sit, scio: & vt ad illum propius accederem, conscientia mea me coëgit ab nouis tuis consilijs & cōspirationibus secessionem facere: tamen si id fecerim sine tua alioqui vlla contumelia. De te igitur, de persona tua, de tuis moribus quæstionè nunc esse scito, & alios id scire intelligito. Caute tu quidè, qui Christū, qui Ecclesiã, qui religionè substituere in tali reatu velles. Sed nihil agis ô bone. Fraus hæc (vt dixi) manifesta est. Ergo aliquando desine perturbare & permiscere statum causæ. Quia

de factione tua dictum aliquid fuit, exclamas sic factiosum fuisse Ieremiã, sic Prophetas, sic Christum, sic Apostolos. Quæ tandem est hæc comparatio? Tunc hoc tempore, tu (quid dicam?) hoc rerum statu audes tua acta Sullana cum Propheticis atque Apostolicis conferre? Equidem olim cum aliquid esse simile putabam, quia scitè nescio quid simulabas, id ferre potui. At nunc cum longè aliud & agas & agere te oēs videant, nimis impudens est tua iactatio. Memini, quod Augustinus narrat, Iulianum illum Pelagianorum gloriosissimum ducem, solitum esse impudentissimè iactare, se esse ex agmine Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum. Sed ut te eius agminis signiferum esse probes, oportet, alia signa quàm quæ nunc præfers, attollas. Interea liceat mihi bona tua gratia missio nem impetrare, & veniam, si Christi signa sequar, & à tuis paululù diuertam. Equidem miror, cum tam liberalis atque facilis sis in dissoluendis non modò votis, sed & coniugijs, & quidem in diuortijs faciendis tantum tibi tribuas, ut domi tuæ, fratrem priorum uxore repudiata, etiam nunc superstitem, alterius maritum esse iubeas: te nunc tam seuerum esse in astringenda obligatione, vel mona-

monasterij tui, vel tuorum numerorū at-
 que castrorum, Ergo deinceps sibi caue-
 ant, qui sapiunt, ne temerè tibi dent no-
 men: ne nunquam sit ijs integrum disce-
 dere abs societate, quā postea fortasse sen-
 tient nō esse, quod dicebatur. Ego quidē
 certè tui sacramenti militaris conditionē,
 quā nunc dicis, non accipio: & si excipias,
 nulla mihi exceptione olim cautū fuisse,
 de dolo tuo replicabo: saltē minoris æta-
 tis defensione vtar, restitutionemq; in in-
 tegrum ab æquo Prætore impetrabo. Vis
 exemplis bonis præterea vtar? Cū olim
 Augustinus adolescens in Manichæos, &
 Epiphanius in Gnosticos incidisset, & ijs
 imprudens vterque nomen dedisset: de-
 inde verò, cū sentiens quò eorum se-
 cta tenderet, pedem referret, clamita-
 bant illi quoque esse ἀνομοῦντες. Fortasse
 contumeliosus essem, si te cum ijs confer-
 rem: tantū abest, vt id velim: sed dico tā
 mihi licere abs tua noua factione, vbi abs
 religione desleat, deficere, quàm Augu-
 stino & Epiphanio fuit necesse, vt ad Chri-
 sti Ecclesiam redirēt, deserere Gnostico-
 rum & Manichæorum coniurationem.
 Quid præterea tibi multos laudem, quos
 Augustinus laudat, quia Donatistarū &

Circumcellionum coniurationem, cui impudentes subscripserant, deseruerim? Vis vno verbo dicam? Cum te tuumve librarium audio *negi á nos a c i a s* ius dicentem, videor mihi audire Donatistas in sua Bagaiensi Synodo pronunciantes de Maximiano & eius optimis collegis. Et vt breue faciam, sententiam tibi vnã opponam, quã hodie legi, tu nondum audijsti: Cùm his diebus historiam Donatistarum colligerem, & eo nomine Optati libros contra Parmenianum Donatistam non solũ excusos, sed & manuscriptos euoluerem, incidi in eũ locũ, quo refellit Donatistas, qui alijs obijcientes, quod committebant, Iannem & Mambrem cum pacificis (vt ait) catholicis comparabant. In eo libro inquit Optatus: *Nullus eorum debet argui, qui de collegio uestro ad pacem transitum fecit. Qui fuerant sinistra opinione turbati, simplici ac pura ueritate firmati sunt, &c.* Nondũ (video) desinis calumniari. Ne fortẽ videaris aut nugari, aut nihil agere, nihil non moues & fingis, Eriam Duareni testimonio vteris. Quid ineptius? Si ille me, cùm istuc irem, transfugam vocabat, an propterea tu, quia huc sum reuersus, apostatam esse probas? Quis non obstupescat

sciat te tantum dialecticum hæc tam malè
 cohærentia portenta connectere? Ita est la-
 nè. Cùm tu me inuoluere frustra conaris,
 mirabiliter te implicas. ego vt me liberè,
 & tibi satisfaciam, & cū tu extra rē multa
 misceas, ego ad rem dicam aliquid, nō mo-
 dō *περι ἀποστοίας*, sed & *περι ἀποστοίης*
 breuiter respōdebo. nīci de vtraq; eius ge-
 neris veluti thesi copiose posset: sed ociū
 mihi nullū cōcedunt tui tumultus Gallie
 perturbatæ, ac ne quidem bibliothecam
 ex Germania meam huc referri hætenus
 passi sunt, & aduersarijs propterea tuis ac-
 mis potius quā libris nunc meis sept^o, tu-
 multuariè dictare cogor, quod responden-
 dum tibi est: vt si iam breuior in vberi ar-
 gumēto sim, tu talibus impedimētis veniā
 des. Scis in Evangelicis literis *ἀποστοίον*
 appellari libellum (vt vocant) repudij. E-
 go si te res tuas tibi habere atque agere
 iubeam, vel conditione tua me non vti,
 antiqua formula dicam. Diuortium iustū
 esse contendo. Id vt liqueat, nunc de mo-
 ribus iudicium vetus instituendum esset.
 In eo si me cogas causam dicere, liquidō
 probabo te causam diuortio dedisse. Sed
 honoris tui causa peto, vt hīc imitari pos-
 sim pudōrem Pauli Aemilij, vt eius vere-

verecundo responso sim contentus. Certè nullam me res alia abduxit abs tua consuetudine, inque viam reuocauit, quàm quòd eodem semper animo persequare studium rectæ pietatis, quod mihi à primis annis fuit insitum, sed à qua (cogor ingenuè fateri quod sentio) mihi deinde visa sunt deflectere tua tuorumq; & consilia & facta minimè religiosa. Quamã ea sint, noli abs me quærere. Tu enim satis nosti, & patent, & quædam sunt, quæ abs verecundo aduersario nunquã audies: & licet plura nunc abs me non elicias, illa factis esse possunt, vt etiã plures, qui fortassè sunt effascinati, tandè oculos exëplo meo aperiant, & te relicto, ad se redeant. Licuerit fortasse antea vel tecũ, vel in tuo cœtu cõmunicare, cũ religionis species vel probabilis error simplices alliciebat. Nunc qua conscientia id possint, nõ video. Ego quidè certè iam fateor me non posse. Appelles si vis, defectionè, si quis aut factionè tandè tuam fugiat, aut tuam semper sectam non sequatur. Sed an vllus vnquam impostor fuit tam tyrannus, vt capitale esse statueret, si quis imposturã odisset? Et quis tu es, qui quos religio retinet, vt te deserant extra metas excurrentem, reos facit

Facis τῆς ἀποστασίας, hoc est, eius criminis, quod meliori iure in te retorquetur? Si pateris nos hoc loco intelligere illam ἀποστασίαν ἀποστάσιον & ἀποστασίαν, cuius meminit Plutarchus: fatebimur nos esse apostatas. Sed si verbo, quo vteris, significare aliud vis, aperte cogimur perditissimo calumniatori reclamare: ac nisi si dolorē iustissimū reprimere, audires o noster προσάτης, quod mereris. lampridē tu quidē impunē ita ludis, ut quod in te dirigitur, in Christū detorqueas; & ita agas quasi Ecclesia Christi & factio tua, religioq; Christiana, & persona tua, eadem res esset. Et verò aliquā multitudinē effascinasti, ut nō discernat quantum intersit. Sed an omnes Gallos tam fungos esse putas, ut neminē sentire & videre putes, te improbē miscere, quæ valde diuersa sunt, & inter quæ magnū est intervallum καὶ ἀπόστασις siue διάστασις. Scio magnæ artis olim fuisse hanc actionem tuam: sed iam nimis vulgare & notū est hoc artificium, & est tam attrita, quàm toties obtendis, larua, ut ne pueros quidem terreat. Fuit quidem certè hoc etiā olim familiare nō modò hæreticis, sed & schismaticis, ut Ecclesiæ quoq; Catholicæ titulū suæ factioni ascriberent. Sed quis

eorū impudentiā nō rideat? Eat nunc no-
 ster Salmones, & bruta sua fulmina eia-
 culando percellat Galliam trepidantem.
 scilicet hoc eius verbum est: æra sonāt Co-
 rybantes, expauescite pueri. Memini, quod
 Augustinus narrat, olim Petilianū quen-
 dam Donatianorum Apostatarum ducē &
 Episcopum, clamitare solitum esse, *Totus
 mundus apostatauit. Nos autem in Ecclesia per-
 mansimus, tanquā duæ illæ Tribus in populo Dei.*
 Iam pridem tu eodem ore canis eandem
 cantilenam. Sed si id posteritati persuade-
 ri velis, diligentius, quàm nunc facias, con-
 tine o magne Tribune tuam tribum. Tu
 in priori tua contra me declamatione, Ec-
 clesiam, à qua defecisti, cōparas cum decē
 Tribubus Israël, quæ Ieroboam secutæ
 sunt. Itaque tuam synagogam vis haberi
 pro regno Iudæ, pro duabus (inquam) il-
 lis Tribubus, quæ Roboamo paruerunt.
 Sed hæc tua iactantia, quid est aliud quàm
 recocta crambe Donatistarum? Quid ve-
 rò Donatilis responderit Augustinus, e-
 tiam relegito, & quidem, si potes, animo
 sedato, docili, religioso. Vt verū tibi dicat
 illi illi me libri Augustini, quos postquàm
 abs te discessi, legi, reuocârunt ab ea, in
 qua & novos Circuncelliones videbam,
 factio-

factione: & optarem, vt qui in Gallia eti-
 annum eo loco sunt, quo fui, libros illos
 religiose legerent. Si illi te vrunt, mihi
 irasci non debes: si ijs subscribere vis, dele
 quam mihi dicam scripsisti. Nam iterum
 profiteor, me in Augustini sententiã iuis-
 se, quã Christianam esse sentio: neq; vt
 ab ea deficiam deinceps facile efficies. Si
 eum iudicem recusas, & actum agere vis:
 saltẽ cum litigas *πρὸς ἀποστολὰς*, vt liqueat
 quid velis, prius definito quidnam ea sit:
 deinde si quẽ eo nomine reũ facere vis,
 appositẽ ex eo genere repete & expone
 speciem criminis, & proba quod obijcis.
 Nam falleris, si solo siue sibilo siue crepitu
 cõficere putas quicquid tibi libet. Pri-
 us illud præstitisse te fortasse dices, quia
 subornaris nostrũ quondam Crispinum,
 tuũ librariũ, vt ederet nescio quem com-
 mentariũ ad L. III. C. de Aposta. Equidẽ
 primũ tibi gratulor, quod tam consulta
 habeas mancipia, tamq; paratos tuo sum-
 ptu consiliarios, eosq; non ad imprimẽ-
 dum ius modò, sed & ad scribendũ dicen-
 dũq; ius paratos, & quidem (õ tuas gen-
 tisq; tuæ Domitiæ delicias) Aenobarbos.
 Deinde nostræ patriæ etiam gratulor &
 admiror tuam felicitatem, quod cum, qui

dicebatur desijſſe eſſe Iuriſconſultus, vt
 vt fieret librarius tuus, nunc ruruſ ex li-
 brario repente facere potueris Iuris vtri-
 uſque non modò conſultum, ſed etiã in-
 terpretem. Verũm moleſtè fero commẽ-
 tarium illum, quem inſcriptio & pagina
 prima tuæ ſaraginis pollicetur, nondum
 huc perlatum eſſe, & ſine appendice tam
 nobili ſaraginem tuam mancam & im-
 perfectã in nundinis Francofordienſibus,
 vxnijſſe conqueror: & q̄a p̄ integra eſt vò
 dita, exempto contra venditores malæ fi-
 dei inſtitoresq̄; tuos agẽdum eſſe putarẽ,
 niſi ſi de dolo malo potiùs agendũ eſſet,
 nam ediãdum Aedilitium, ex quo tales
 merces redhibere poſſem, non ſatis eſſet
 ad puniendam talem fraudem.

Agẽ, etſi cõmentario tuo, & gloſſa tui
 interpretis careamus, conabimur tamẽ le-
 gem, ad quam nos reiſcis, vtcunq̄ intel-
 ligere, gratiasq̄ tibi etiam agemus,
 quod tandem aliquando leges, quas ha-
 tenus ſuperbè contempſeras, ex Iuſtinia-
 ni noſtri libris repetitas, iudices eſſe non
 nolle videaris. Cæterũ librari⁹ tuus de-
 bebatur l. IIII. C. de Apoſtat. priori loco
 proponere, vt abs definitione ordiretur
 ſuã diſputationẽ, hoc eſt, ab eius cõſtitu-
 tionis

tionis ea parte, quæ, ne huius (vt ait) interpretatio criminis latiùs in incerto vagetur errore, definit, Apostatas appellari, qui nomine Christianitatis imbuti, sacrificia sacrilega uel fecerint, uel facienda mandauerint, Nescio, an hic tuus seruus, quia est licetiatus vtriusq; iuris, malit definitionem apostatarù repetere ex iure Canonico; sed suù prælù vix exercere posset, nisi si seruis vteretur ijs, qui eo iure dicerent apostatæ. E quidē non possum diuinare, quid talis legislator, qui scribit ad Iurisconsultos de apostatis, sibi velit, donec cōmentarium eius legero. Sed interea suspicor eum ex iure ciuili definitionem potiùs repetere: præsertim cùm speret fortasse ex ea efficere posse, oēs Iuriscōsul. esse apostatas. Cur ita? Quia Vlpianus ait eos appellari sacerdotes. Accursius verò, eo loco annotet esse sacerdotù, facere missas. Et fortasse hic error fecit, vt tuus librarius defecerit ab ordine Iuriscōsultorù, ne & ipse Apostata iudicaretur. Quam verò obstupescet, si addidero ex Cod. Th. legem Constantis & cōstantij, AA & CC. solis advocatis dandum esse prouinciæ sacerdotē? Ad quod sacerdotum dictionarium, vt se expediat, confugiet bonus *de moy. p. 40*? Non possum

possum non tocari in re licet seria, cum vi
 deo ridiculam istius siue doctoris insci-
 tiam, siue Censoris arrogantiam. Et si for-
 tasse aut nescit, aut fateri nolit tam anti-
 quum esse Missarum verbum, quam est il-
 la Constitutio, quam laudauit tamen suspi-
 cor, si rogetur quid cogitet, cum in ea le-
 git sacrilega sacrificia: Missas dicit. Sed ni-
 si rursus definiat, quid, cum eas dicit,
 intelligat, vereor ne confusa & ambigua
 voce ipsum etiam Ambrosium, qui certe
 vixit ante illam legem, significet fuisse
 Apostatam. Ambrosius enim se Missam fe-
 cisse ait. Negabit hoc fortasse auditor tu-
 us. Non enim id istic audiuit vnquam. Sed
 legat Ambrosij epistolas, & discat, quod
 nondum didicit: quanquam rursus sit illi
 necessarius aliquis commentarius, vt in-
 telligat Ambrosianam Missam, & quid o-
 lim hoc verbo significaretur, & quid ef-
 fet, discernere possit noster interpret anti-
 quitatis. Imo verò dicit se non ignorare,
 quod in tuis toties castigatis Institutioni-
 bus (tuos enim prope solos, vt excudit, sic
 legit libros) etiamnum legitur, Missam o-
 hm dictam esse abs muneribus, quæ mitte-
 bantur. Ergo vereor, ne noster librarius
 malit esse municeps quam munificus, ne
 propte-

propterea sacrificus, & (quod consequens esse putat) apostata, esse iudicetur. Ignoscat iterum mihi lector, si nondū desino iocari in re seria. Quis non redeat istorum Magistrorum tam putidas superbasque ineptias? Si, ne longiùs abires, per tuas delicias tibi licuisset, illius, quem pro tua civilitate Lamiã in sterquilinio iacere scribis, vir fortissime atque mūdissime, commentarios evolueres: potuisses non ignorare, Missam olim Christianos vocasse, ut vocabant Collectam: & hanc, cum populi concio congregaretur: illam, cum dimitteretur, vocem frequentem fuisse. Quam obstupescet doctissimus tuus interpres si mul & Chalcographus, si dicam Missam quoque olim appellatam fuisse, illam collectam, ubi neque sacramenti, neque sacrificij vlla erat memoria? Sed hæc & huius generis plura, quæ tecum ignorat, mecum addiscet, ubi etiam scire volet, quænam olim rectè iudicatæ sunt esse Missæ (ut appellabantur) legitimæ, quænam nec legitimæ. Interea ut hoc verbo, quod etiam sine re odit, minus offendatur, eū & te moneo extare in ipsis Pádectis flor. veteresq; Jurisconsultos appellasse Missam, ubi de repudio missio agitur. Quam significatio-

nem

nem si admittat tuus leguleius, non nega-
 bo me, cum à vobis diuerto, vosq; missos
 facio, missæ reū esse. Sed ad rē, nam plus sa-
 tis iocati sumus. Nemo, credo, tā insulsus,
 præter tuum typographum est, qui igno-
 ret, in illa, qua de agitur, Cōstitutione sa-
 crificia sacrilega vocat ea de quibus agit
 Cod. de sacrific. pagan. neq; tamē recuso,
 quin post Christi tempora eodē loco ha-
 beantur impiorū Iudæorū sacrificia. Itaq;
 & in lege Constantij, si quis ex Christia-
 no Iudæus efficitur, iudicatur Apostata:
 & in Constitutione Theodosij, desertæ
 religionis reus esse dicitur, qui ad sacrile-
 gia Templorū, vel ad ritus Iudaicos tran-
 sijt. Hinc æstimare licet, Apostatam in hi-
 sce legibus appellari, qui abs Christi reli-
 gione desciscit ad Iudaismum aut Paga-
 nismum. Sic Iulianus ille dictus est Apost-
 stata, quem Ambrosius appellat. Præuari-
 catorem, vt Eustachius, *De Carap.* Non pu-
 dit interea hunc tyrannum leges ferre
 de Apostatis. Si hoc est, vt est, indignum:
 nōne indignius est, te definire Apostata
 esse, quicumque tua signa, etiam cum
 ea audes quæ religio Christi vetat, non
 detorquere veteres Christianorum leges
 de

de Apostatis? Videris, an cū Iudæis aut Pa-
ganis habeas aliquid cōmune in seditio-
nibus prætextu religionis excitādis. Ego
verò profiteor si à tali factiōne deficiā, re-
ligiosam esse & πρὸς αὐτὰς. Si hanc hæresin ef-
se putas, dicito quem sit. Certò Macho-
metanam esse non dices. Equidē meminī
Cyprianum scripsisse Nouatianum olim
voluisse sacrificia sacrilega offerre. Loqui-
tur autem de eo, qui (vt ait) profanum al-
tare erigere & adulteram cathedram col-
locare tentabat: qui (vt ait Cypriani ver-
bis) nitebatur adulter & extraneus Episcopus
fieri à desertoribus: qui post connexā & ubiq̄-
que coniunctam Catholicæ Ecclesiæ unitatē, hu-
manā conabatur Ecclesiam facere, & per pluri-
mas ciuitates novos Apostolos summittebat, ut
quædam recentia institutionis suæ fundamenta
constitueret: cūque iam pridem per omnes pro-
uincias constituti essent Episcopi, creare alios
pseudepiscopos audebat, &c. Agnoscis bone
vir, Cypriana verba de Nouatiano, sacri-
lega sacrificia offerre volente. Nunc vide,
an nihil tibi cum eo sit commune, nihil si-
mile. Nos talem nebulonem, omnesque
eius similes siue impostores, siue deserto-
res, siue nouatores, execramur. Quid
præterea sibi vult librarius tuus? Scit me à
primis

primis annis nihil non fecisse atque etiã
 nunc facere, vt eos fugiam. Scit me neque
 esse, neque fuisse sacrificum: imo verò sa-
 crorum omnium ignarum esse me, tu illi
 dictasti, & id suis ille typis statim confi-
 gnauit. Sacrilegum quidem certè (credo)
 non dicet, nisi fortè vt Ouidius sacrilegũ
 vocauit Lycurgum ob contempta Bacchi
 sacra. Sed si vellem de arcanis vestris siue
 sacris siue sacramentis siue sacrificijs vic-
 timum dicere, qualẽ putas *επισκοπος* descri-
 berem, hominum dicerẽ à fide desciscen-
 tium, si fraudem contrariam esse bonæ fi-
 dei, Latinè liceat dicere. Si (inquam) mihi
 nunc liceret (sed liceret, si vellem) vestro-
 rum consiliorum atque arcanarum com-
 municationum mysteria euulgare, senti-
 res te non tibi satis cauere, cùm tam con-
 fidenter alteri obijcis quod tibi propriũ
 est. Sed si hanc ætatem lateant tam ^{subti-}le
 tuarum actionum insidiæ: at certè po-
 steritati non erit ignota historia. Interea
 infelix tuus librarius, qui balbutit de su-
 is apostatis, viderit, cum quibus ipse quo-
 tidie communicet: ac, si alios accusare ve-
 lit, prius se liberet. Saltẽ liquidò probet,
 quod intendit. Nam turpe esset, eum qui
 non vult videri defecisse ab ordine Iuris-
 consul-

consultorum, hanc primam Iurisperitorum regulam non tenere. An ne, non discipulus tuus videatur, vis exemplo eum tuo palam calumniari atque improbe mentiri, ut & habeas socium in dependenda calumnie poena? Sed ogganiet, etsi in Gallia neque Iudaei, neque Pagani suo more sacrificent, tamen alia esse non minus sacrilega sacrificia. Quænam o vindex sacrorum? Ineptus ego, qui istud ab isto mancipio prælorum, tanquam ab aliquo veteri Rege sacrificulo petam, cum tamen, non modo quid sacra facere, sed etiam quid facere sit, vix sciat. Fortasse ex illa scurrili, quæ istuc excusa est, anatomia, secabit & profectet aliquid pudendum, quod rideat, ego deplorem. Sed suis auctoribus talia vice-
ra, si velit, afficiet bonus hic Chirurgus. Neque tamen si in theatricam (ut isti histriones faceti vocant) saltationem, ad contumeliam nominis Christiani conuertat omnes maiorum nostrorum ceremonias, fecerit aliquid, quod non olim & ab hæreticis factum sit, & Nazianzenus vidisse se narret. Irridere verò & ad ludibrium traducere, si velit barbaræ posteritatis solæscismos (quanquam non magis quod est vitiosum ab integro, quam quod est

nouum à veteri, discernere sciat) per me sa-
 nè licet, vt in sua scēna saltitet. Cæterum
 fingat quascunq; volet (vt vocant) abomi-
 nationes, & eas, quantum velit, exagitet,
 nihil inueniet, quod mihi adscribere iure
 aliquo possit. Nam quid tandem est in ijs,
 in quo meum sit crimen? Equidē nulla ni-
 si Christianorum aut sequor, aut agnosco
 sacrificia: nulla, nisi sacrosancta, legitima,
 & religiosa: nulla, nisi, quæ post Apосто-
 los in Ecclesia veteri fuisse, & pijs omni-
 bus meritò placuisse, didici. Detestor &
 fugio quæcunq; vel vitiosa vel impura ef-
 se scio. Atque vt vtrunq; liquidò cogno-
 scere possem, scis me hæctenus nihil nõ fe-
 cisse: & cõstanter cùm res bonas defendis-
 se, tum verò malas damnasse. Neque si vis,
 recuso, quin & disertè & distinctè de ijs
 agamus, sed tuū est, prius aliquam specie
 exprimere, de qua litigas. Interea videris,
 num sacrilega sit tuorū audacia, qui veter-
 rum quoq; Christianorū sacra contume-
 liosè proculcāt: saltē in ijs importunè dā-
 nant multa, anteq̃ ea intelligant: vt audax
 non minùs, quā superba est inscitia istorū
 ἠὲ τῶν ἑθνῶν. Certè concoquere nõ possum,
 quod tui quidā volūt, nostros Principes
 habēdos esse pro Paganis vel Ethnicis: &
 in

in Christianorū tēplis, in quibus fateor
 & doleo multa esse corrupta, nihil aliud
 esse q̄ merū Paganismū. Mea quidē certē
 nihil interest, etsi probes, eū, à quo baptisā
 tus es, fuisse (vt ais) Cybeles sacrificū: aut
 etiam, si vis, fuisse archigallum. Sed Cure-
 tū atq; Corybantum furor est, immanis
 profectō furor, velle nos insanis clamori-
 bus obruere, si de Christianis modestiūs
 loquamur. Memini, quid olim nostris ob-
 iiceret Faustus Manichæus: sed simul te-
 neo, quid illi respōderit Augustinus: cui
 librum saltem vigesimū cōtra Faustū illū
 legant, velim, qui nondū legerūt. Interea
 quid est, cur in me insilias cum isto tuo v-
 lulatu Corybantico? Si sacrifici tibi mole-
 sti sunt: ego alienū factū præstare nec po-
 sum, nec debeo. Neque tamen tuo crepi-
 tu tam valdè me percelles, vt veterem Ec-
 clesiam, saxum Cybeles esse dicā. Diruas,
 ædifices, mutes quadrata rotundis: quid
 hoc priuatim ad me? Verūm cū tu vis il-
 lud Horatianum, *Templa nouo reparare saxo*
 audebo dicere, malle me, rediuiuo: & id
 credo, malunt, quicumque cum Ecclesia
 Remp. esse optant: proptereaque tibi, a-
 lio consilio aliud molienti, nouum opus
 nunciarent, si sua nunciatione, quasi
 F 2 quo

quodam interdicto, efficere possent, ut tu cum tuis fabris facefferes, & meliores architecti, qui se abs te obturbari queruntur, non modò ad sarta tecta, sed & ad totius ædificij probam instaurationem tandem aliquando serio vrgerentur. Sed ea de realiâs. Nunc redeo ad legem de Apostatis: in qua cùm imprimis sacrilegorum fiat mentio, miror tibi Apostatas non videri tam multos, qui sacrilegijs onusti ad te deficiunt atque confugiunt. Nam & si ij deinde tibi sacrificent, tamen eorum sacrificia, qui dicere possis non esse sacrilega: imo qua prece possis consecrare, ego, ut superstitiosus sum, vehementer addubito. Rursus autem miror, te, cùm, ne quis nouâ tua sacra relinquat, terribilis eorum vindex cum tuo librario videri vis, eam nunc laudare, quam proponis, constitutionem de pcena Apostatarum, cùm non nisi intestabiles Apostatas esse velit: & vos non tam Solones, quam Dracones, denuncietis supplicium capitis omnibus, non solùm, quos vestro more definitis Apostatas, sed & qui capitales vobiscum esse recusant. Miror (inquam) quod non laudetis potiùs illam de Paganorum sacrificijs legem capitalem, quâ & laudat Augustinus

stinus epist. xlviii. & ab ipsis quoque Donaristis laudatam fuisse ait. Tolerabilius id fuisset, quàm quòd tuus siue hypodascalus, siue procurator, etsi Nicephorù detestari soleat, tamen laudare non dubitavit, quod ille narrat, tempore eius Tyberij Imper., qui post Iustinianum impetrauit, quendam Anatolium, qui Antiochiæ sacrificârat idolis Paganis cum proscriptus tantum abs Principe & Iudicibus esset, abs fremente & tumultuante plebe, bestijs obiectum esse, à quibus discerptus sit. Certè qui tale exemplum populi seditiosè furentis aduersus rem iudicatam laudant, atque ad imitationem proponunt, quid tandem agant, vix, credo, cogitant: nisi si ius non curent, qui hoc tantum curant, vt regnent, & regnandi causa ius violandum esse audiunt. Et fortasse sapiunt, qui, quo iure, qua iniuria, terrere & continere suos initiatos volût. Sed qui d noster cû sua lege librarius? Vbi eius Comentarium legero, audiam quid tandem dicat de cõstitutione, quæ iubet Apostatas esse intestabiles. Fortasse quia aliàs dixi auctores famosorum libellorù esse intestabiles, quærit recriminationem, & simili pœna digna facti speciem fingit.

Sed, quid si illi iterum obijciam, non modò Manichæos, sed & Donatistas, à quibus fortè minùs abhorret, lege quoque iuberi esse sacros & intestabiles? Quid, si addidero, non modò testimonio & testamento, sed & commercio ijs esse interdictum? Quò se vertet híc noster mercator, si eo iure teneatur? In quibus nundinis védet suas merces? Sed (vt audio) boni & simplices nostri Censores legibus non vtuntur, nisi in rem suam. Itaque cedo. Mirum vérorò, quod istis de pœnitètia, de remissione peccatorum, de Dei misericordia toties & tam liberaliter declamãtibus, tamq; lubèter omnes ad eorum castra transfugientes excipientibus, nunc tantoperè placeat illa huius cõstitutionis clausula: *perditis, hoc est, sacrum baptisma profanantibus, nullo remedio pœnitentiæ, quæ solet alijs criminibus adesse, succurritur.* Suspiciari aliquis posset nostrum iudicem Apostatarum, propemodum iam esse factum Nouatianum. Sed dicet, se hanc Constitutionis clausulam intelligere de peccato in Spiritum sanctum. Velim tamè, meminerit, eius peccati dijudicationem, Dei cognitioni atque iurisdictioni arcanè relinquendam esse potius, quàm hominum arbitrio temerè committatur. intercè

Interea patior, vt statuatur noster librarius de se suisq; gregalibus, an tale peccatum commiserint: Verum ne statim alios iudicet ex suo ingenio. Equidem scio veteres in Ecclesia multos, qui Nouati alioqui heresi damnabant, docuisse, non nisi vnam post baptismum esse pœnitentiam, & hanc solam post naufragium veluti tabulam superesse. Sed an audebit noster interpres hanc opinionem suis commentarijs attexere, quam in sui magistri Institutionibus damnatam esse legit? Quid? In ijs etiam legit laudari hanc ipsius quoq; Cypriani protestationem: *Patiëntia & facilitas & humanitas nostra uenientibus præsto est. Opto omnes in Ecclesia regredi. Remitto omnia, multa dissimulo, &c.* Nunc, quã ridicula sit seueritas nostri Cætonis Censorij, æstiment viri graues. Ego risu & iocatione digniorẽ esse existimo, quàm refutatione, præsertim cum hominis, cum quo nunc mihi res est, ineptias nimium familiariter nouerim. Ergo mihi alij ignoscant, qui hos Areopagitas non nouerunt, si in re licet seria, iocando potius, quàm pugnando abigam istas laruas, quæ illudendo terrere me volunt, quasi nescirem eos, cum id faciunt, inter sese clam ride-
re. Equidem, vt olim Cato mirari se dice-

bat, si aruspex cū aruspicem aspiceret, nō arrideret, mirarer, si isti collusores, cū domi sunt, inter sese risum continere possent. Quid igitur me torqueā, vt serid̄ pluribusq; verbis eos refellam? Quid ego nūc aduocem Iuriscōsultos principes nostrī ordinis, quos hic nugator per meum laetum confodere vult, vt togatū collegium à quo turpiter defecit, impię defectionis accuset? Quid (inquam) viros doctos & excellentes Iuriscōsultos aduocarem ad depulsionem huius iniurię, & fugitiui mācipij perquisitionem? Scilicet existimo, magno esse opus præsidio, vt aduersus tuam impressionem sese defendat ordo noster, & pati non possum, vt qui se alteri mācipauit, perpetuam seruitutem seruiat, neque ordinem, quo indignus erat, dedecoret sua societate. Et verò quid tu infelix chalcographe cū tuis follibus eos laceassis, quos miseret tuę miserię? Me quidem certē nunquam commouebis tā valde, vt serid̄ tibi irascat. Memini quod Augustinus narrat de suo Possidio, quē duo Crispini Donatistę Calamenses, Episcopus & Presbyter, indignē vexarunt: sed qui tamen reipsa declarauit non cupere se hostium suorum (vt ait Augustinus)

vindictam, sed (si fieri posset) conuersationem. Ego in Crispinum, nostrum quondam condiscipulum, & (vt haecenus ego nimum credulus putavi) amicum, etsi, vt hero suo placeat, in alios crudelis sit, non minus lenis esse velim. Nam neque omnino obliuisci possum veteris amicitiae & consuetudinis, & eiusdem à pueris educationis: tametsi hic quondam meus sodalis, omnis & pudoris & humanitatis, & ingenuitatis, non minus quam iuris, sit oblitus, ex quo factus est seruus Allobrox. Scio ab Horatio celebrari quendam Crispinum Stoicum philosophastrum: sed ineptum vocari & vt inflatum loquacemque rideri, audio. An nostrum cum eo compararem? Noti sunt Horatii uersus, - ecce

Crispinus minimo me prouocat: accipe, si uis,

Accipe iam tabulas: detur nobis locus, hora,

Custodes: uideamus uter plus scribere possit.

Dij bene fecerunt, inopis me quodque pusilli

Finxerunt animi, raro & per pauca loquentem.

At tu conclusas hircinis follibus auras

Vsque laborantes, dum ferrum molliat ignis,

Vt mauis, imitare.

Nil nunc praeterea optimo nostro Crispino respondero, praesertim cum egregium eius de Apostatis commentarium, licet

precium numerârim, nōdum acceperim.
 Eum vbi legero, videbo, an alia dignus sit
 responsione. Ac, si me ipsi debere & vbi dicitur
 307 dicet, dabo commentarium ad L. 1. C.
 de Sacr. Trin. & si. Cathol. hoc est, ad legem
 ex eodem codice repetitam, ex qua
 discet aliquid, si non de Apostatis, quos
 probè scilicet nouit, at certe de hæreticis,
 quorum videtur etiam num ignorare, con-
 ditionē. Verùm, quo se vertet bonus vir,
 si ad Constitutionum Codicem, ad quem
 prouocat, eum reuocem, & vbi ingressus
 erit, retineam? Quid faciet, cū audiet
 Christianarum legum fulmina, quæ illic
 inclusa sunt, & vinculis laqueisque, quos
 imprudens induit, teneri se sentiet? Qua
 sponsia delebit, quo inducet atramento,
 tot Maiorum, quæ eo libro leguntur, de
 rebus Ecclesiasticis Constitutiones anti-
 quas, quarum vel sola recordatio, capitalis
 est sententia de hisce nouatoribus? Si hi
 saperent, talem Codicem, quod hætenus
 cautè fecerunt, fugerent, tanquam scopu-
 lum. Sed fortasse vult Deus eos sua impru-
 dentia irretiri, & veluti *αὐτὸν ἀναπνεύσας* te-
 neri. Quia tamen dixi parcere nūc me vel-
 le nostro monitori, non cogam, vt exedat
 quod sibi intriuit: sed veterem amicū, quē
 turpiter

turpiter seruire doleo, etsi amica admonitione indignus sit, amice monebo, ne nouo Domino heroque crudelinimum obsequatur: monebo, ut si non vult videri planè oblitus Iuris, saltem meminerit illius regule, quæ monet, in ijs demùm, quæ non habent atrocitatem facinoris vel sceleris, ignosci seruis, qui Dominis, vel ijs, qui vice Dominorù sunt, obtèperauerint. L. clvii. De diuersi, reg. iur. Nunc ad te redeo, magne Ioannes, vir humanissime, ut audiam, ecquid prætereà in me accuses, quod capitale esse putes? Etsi suauiter risisse te dicas (ò risum in aliorum gemitu crudelem potiùs quàm suauem) tamen fremens indignaris, cum audis me veterum Christianorum iudicia de coercitione hereticorum præferre tuis capitalibus decretis & exclamas, propterea, nos seuitiæ infamia aspergere legem diuinã. Ne seui magne sacerdos. Nam in isto æstu tuæ tantæ effusæ iracundiæ vix vides, quos petas, in quos incurras, quid misceas. Est hoc quidè magnæ cautionis & artis, semper legè diuinã prætexere, cuius nomine tanquàm clypeo, non modò tegas & ornes crudele tuum factum, sed & merù illud, quod affectas, imperiù arces. Sed magnæ rursus amentia at-

que

que perturbationis est, non sentire, quid homines cordati sentiant de ista tua tam audaci Dictatura. Quicumque tibi, cū eos quos hæreticos esse pronuncias, vstalatos ardere iubes, non subscribunt, vis tanquā diuinæ Maiestatis reos abs tuo Tribunali ad eundem rogam duci, quia, vt ais, seuitiæ accusant legem Diuinam. Itāne verò audes, nō dico tot huius ætatis piorum & Christianorum hominum milia, qui abs te dissentiant, sed & vniuersam Ecclesiā veterem, eiusque religiosam moderatiōnem, nō iam dico infamia aspergere, sed tam atroci crimine onerare? Tu cum Donatistis sæpe exclamas, *Totus mundus apostatauit.* Tu cū omnes, præter te & tuos, errare dicas: hæreseos propè omnes damnandos damnatos ardere vis, rursusq; eos, quibus hæc non probantur, simili sententiā iugulas. Cui igitur vitam relinquis? Olim Iustinus in sua ad Zenam & Serenum epistola, reprehendit quosdam sui temporis zeolotas, qui igneis (vt ita dicam) affectibus, quibus tamē, vt fit, Euangelij nomē obtēdebant, indulgentes, sic erāt inflāmati vt si potuissent, quod volebant, ignē excitāssent, quo totus orbis conflagrāssent. Quid tu? Id alij iudicēt. Nimis enim efferuesces,

si quid ipse dixero. Nam & quia te antea
 verecundè monueram, non esse satis, ob-
 tendere zeli nomē: & propterea mentio-
 nem feceram zelotarum Hierosolymita-
 norū, qui scelerati latrones fuerunt: nunc
 furiosè clamitas & calumniaris, me tibi ta-
 lia scelera ascribere. Non ita est vir opti-
 me: sed opto, ne iure dici aliquando tale
 quippiam possit de factiōe tua. Certè ter-
 ribile est, quod vt tuæ crudelitati patrocini-
 neris & applaudas, cōfidenter vrges, non
 posse damnari legem tuā, quin diuina dā-
 netur. Quid? Nullusne iam à tempore Mo-
 sis præter te, aut legit aut intellexit, aut
 obseruauit legem Moisaicā de pseudopro-
 pheta, de blasphemio, de idololatra? Nemo
 quidem certè præter te vnquā sensit, ni-
 hil de eius seueritate posse remitti, cū etiā
 est nouum crimen erroris & falsę opinio-
 nis, quod alioqui neque doli mali, neque
 malæ cōscientiæ peccatum sit. Nemo (in-
 quā) præter te vnquā cogitauit, esse neces-
 se, vt quod Moises edixit de ijs quos dixi,
 statim trahat ad eos, quos tu hæreticos di-
 ces, si nō lapidandos, at certè concreman-
 dos. Si dicerē, quæ nā fuerit executio legis
 Moisaicæ in sua illa gente & Rep. dicerem
 quod esset nūc satis ad te reprimēdū. Quid?
 Non

Non ausus est ipse Moses, quod de idololatra edixerat, trahere ad blasphemum; sed oraculum iterum consuluit, an quod de illo decretum erat, ad hunc quoque pertineret? Et tu audes tuo arbitrio: quid prius dicam, posterius ve? Tam multa nunc mihi occurrunt, quæ contra te & dici possunt, & dicunt omnes boni, ut nesciam, unde ordiri, ubi desinere debeam. Si diceres distinguere te, sicuti distinguit Augustinus, inter hæreticum & hominem hæreticis credentem, aliquid diceres. Sed Augustini mox & tuæ personæ oblitus, cælum terræ misces. Quid nunc in hanc disputationem longius ingrediar? Quia paucis verbis explicari non potest, & tu ab ea forte abhorres, age, rejiciatur in alium locum aliudque tempus. Sed quia te amo & tibi tuisque metuo, facere non possum, quin obiter moneam, te tuo capiti parum cauere videri, cum in ea disputatione vteris quodam procuratore, qui cum capitale poenam denunciasset hæreticis, alio loco sui tuique oblitus definit hæreticum esse, qui à recepta Ecclesie doctrina ita aberrat, ut contempto Dei & Ecclesie ipsius iudicio, in sententia permaneat, & discipulus ascitis, Ecclesie concordiam uiolet. Credo te tam hebetem non esse, quin videas talē definitio-

nitionem & eius auctori & tibi esse pericu-
 losam, & propterea gratias agas Castalio-
 ni, qui de utroq; sollicitus, eam esse vitio-
 sam ostendit. Sed si sapias, vel inde discito,
 ecquò recideres, nisi si hostes ipsi tibi par-
 cerét? Disce, quo in statu esses, si quod ius
 alijs dicis, eo iure uti, sicuti æquum esset,
 deberes: deniq; memineris, quid illi, qui
 Taurū Phalaridi obtulit, meritò accide-
 rit. Equidē, quò magis cōsidero, & quisnā
 tu sis, qui tantū audes: & quid feceris, an-
 tē, quàm legem, qua ita faciundum esse im-
 perares, tulisses: & quid cūm de tuo facto
 & lege noua te amici, quid sentirēt, mone-
 rent, per tuum rursus terribilem procon-
 sulem iratus edixeris: deniq; cūm reputo,
 quod, cūm ipse etiam, ipse Musculus & vi-
 cinus & familiaris tuus, & in tuo ordine
 non minoris, quàm tu, auctoritatis, in su-
 is Locis communibus postremò ea scri-
 psisset, quę te pfectò reprimere poterant,
 debuerantq;: tu magis atq; magis exarse-
 ris, & in Prophetā Zachariam scribens, ea
 addideris de eadē (vt vis) tua lege diuina,
 quę significarēt, etiā priuatis hominibus,
 si aduersus eos, quos iudicas hereticos, vel
 idololatrias insurgendum sit, districtū gla-
 dium te porrigere, & plus quàm imperiū
 merum

merum singulis mandare, vt etiam parentes hoc zelo tui incensi, aufint hoc nomine liberos suos confodere & iugulare: hæc (inquam) omnia, cum propius considero, & quò euadant, p̄ uideo, quid aliud quàm attonitus exclamare possum: Deus bone, ecquo res Christiana recidit, si hic & Director, & Legislator & Zelotes, rerū potiantur? Mirabar nuper quorsum euaderet inflammatus tuus quidam Apostolus, qui, cū hic cōcionaretur, suis auditoribus vehementer cōmendabat extraordinarium illud exemplum Leuitarum strictis gladijs per castra discurrentiū, & obuios quosq; idololatrias trucidantium. Sed nūc audio vix te contētum esse talibus Leuitis. Quid igitur homines inepti mirātur abs te istuc quendam vstulatum esse? Quid sibi volūt, qui propterea cōtendunt tecum & cū ijs qui tibi subscribunt, in Ecclesia communicandum non esse, donec tu illius nō modo sanguinis, sed & sanguinariæ legis penitentiam egeris: & allegant nescio quid, quod Ambrosius ad Valentinianum scribit? Ac quidem tu cautè fecisti, quod supplicio non adfueris, quia fortassè legeras, veteres Christianos ne quidem spectatores talium animaduersionū esse potuisse. Sed

Sed quid Nero, qui ex turri Mæcænatis, spectabat ἀλώσιμ? Rursus cautè facis, quòd cum istic dicitur, aliquid abs te factum esse crudeliter & extra ordinem, tu miseros tuos, nescio quos Syndicos substituis. Sed an neminem scire putas, quínam illi peregrino viatori, qualiscunq; tandè is fuerit, & fuerit licet ipse Arrius, manum iniecerint, & accusatorè subornârint coquũ suum: deniq; sententiã capitalẽ dictârint? Certè tu mihi iniuriam rursus facis, quòd cum de tua sæuitiã queror, Syndicos illos abs me accusari ais. Quid ij fecerint vel nõ fecerint, nescio, nec moror: sed scio, si qd faciant, imperio fieri tuo. Eos enim scio abs tuo nutu pendere: præsertim cù meminert, quid illi suo collegæ acciderit, qui tibi semper parère nollet: & quo iure, qua vi, quãue arte pulsus legitimis dominis, qui tibi erant molesti, sis factus Allobrogum Regulus. Sic tibi pulchrè cauisti, ne qui aliquãdo nescio cuius criminis dånatus, istinc pulsus à Syndicis & actus in exilium es, iterum exulares. Aiút Heshus Magdeburgẽsem cõcionatorem, Augustanæ confessionis acerrimũ propugnatorẽ, tibi nuper cum illa grauiora multa, quæ quo atramento dilues, nescio, tum
 O illud

illud imprimis publicè exprobrâsse, te
 istic præesse iudicijs capitalibus. Quid si
 vidisset, quæ vidi? Nescio an meminero:
 sed profectò memini, quæ nâ pridie quàm
 ab te discederem, domi tuæ noctu agita-
 rentur cõsilia de nece cuiusdam tui (vt vo-
 cabatur) Capitanei. Ego mysteria retege-
 re nõ audeo: sed Bernenses, qui te repres-
 ferunt, testimonium dicent. Ceterùm dis-
 simulare non possum, quoties cogito non
 modò quæ istic cõsulta, scripta, factaq; cru-
 deliter sunt, sed & quæ istinc huc sunt pla-
 ta seuitiæ tristissima exempla, magno me
 dolore affici: neq; non ad meas interdum
 querelas exprimendas, cùm solus sum, re-
 citare quosdam ex antiquis tragedijs lu-
 gubres versiculos: quos ego tamen nunc
 supprimã. Nam & irasceris me veterũ poë-
 tarum verbis interdum vti: vterer potiùs
 hendecasyllabis tui collegæ, si vt numeros
 memini, verba tenerem.

Vos interrogo, quæ caput tenetis

Nascentis Rhodam superba saxa:

Vos, Nymphæ, rogo, quotquot hinc uel inde

Lemanni uitreas tenetis undas,

Cur seuos homines fouetis illos? &c.

Non memini eorum, quæ sequuntur: &
vereor ne non suauius fatis tibi tinniant,
 hi

Hæ versiculi nimium lenes, mollesq; flebi-
 les dico (vt vocat) Phaleucos, vernaculi tui
 vatis: tui (inquam) & familiaris, & dome-
 stici, & cõrubernalis, & propè riualis, ele-
 gantissimi quondam poëtæ, sed qui ex le-
 pido obscenoque poëta factus est repen-
 te seuus rheologus? Verùm tu, vt statim te
 liberares, & os mihi semel obstruas, nunc
 magis me premis. Aubes vt seuitiæ tuæ, de
 qua toties queror, acta commemorẽ. Eq-
 dem si tui capitales auctuarij essent bonæ
 fidei, iuberem vt ederent quod petis. Si id
 eos facere non pateris, & ab exteris, qui nõ
 omnia sciunt, commemorari talia velis, ro-
 go, quemuis alium potiùs quàm me one-
 res tam tristi recitatiõ. Superioribus an-
 nis ille, qui te profectò satis lácinat, ab ex-
 tremis Phrisiæ finibus Lindanus significa-
 uit se suo tempore & loco conferre velle
 acta tua cum actis Donatistarum: vel si abs
 Barano Belga (quẽ nullo hætenus respon-
 so dignatus es, acriter licet ab eo tentatus
 sis) depingi velis: audio híc historiã illam
 Donatistarum Gallicè descriptam & cum
 tuorum actis collatã excudi. Ergo me abs
 tali cõmemoratione nũc abhorre bene-
 gnè patiaris, vt iam de stili tui (qui naturæ
 tuæ & ingenij index est) seuitia tantũm

conquerat. Nam neq; omnes alij, quos la-
 listi, semper muti erunt, neq; ijs facile per-
 suadebis quod de tua lenitate & patientia
 prædicas. Scilicet quisquam te vel impru-
 dens vnquam pupugit, quem vbi vbi po-
 tueris, non afflixeris, & ad quem affligen-
 dum toto etiam decennio occasionem nõ
 obseruaueris, crudeli cupiditate diræ vl-
 tionis incitatus? quam quidem in te cupi-
 ditatē non minus insatiabilem, quàm im-
 placabilē esse amici quoq; tui dolent ac
 mirantur. Et tu nunc mihi laudabis cele-
 bre (vt ais) Socratis dictum, *An asino, si me
 calce petiisset, coram Prætoře diem dicerē?* Ma-
 gnanima nempe est patientia tua Socrati-
 ce Magister, nisi superbiā malis, qua nos
 gloriosè despicias & proculcas. Sed si asini,
 quibus infides, tā saperent, q̃ ille olim Ba-
 laamiticus, aliquid fortè ab ijs aliud audi-
 res. Scilicet brutū mutumque pecus facile
 contemnere potes, à quo tibi nõ metuis.
 Generosius animal non potes, quod non
 tam facile subigas. Verùm cum tuis qua-
 drupedibus, ne tibi pauperiem dent, trá-
 sigito, vt voles, sine Prætoře: asinoq; tuos
 tuo arbitrio castigando doceas, ne aduer-
 sus stimulum calces. Me cur eodē tractare
 modo velis, nihil est causæ. Interea equi-
 dem

dem te istic non modò Prætorem, sed & Quæstorè esse facilè patiar, modò hìc nò affectes, quod in alieno iã territorio merù imperiù occupâsti: cumq; vel Allobrogù Duci vel Bernensibus dominis (qui quid sæpe de te pronuciârint, non ignoras) satisfacias, tũ verò eorù doctori Musculo, vicino tuo, cuius auctoritatè contemnere non potes, pareas: qui postremò nò modò tuæ rogationi, de qua nunc agimus, grauitè intercessit, sed & quam pertuleras legem sanguinariam, abrogauit. Quia Duarenum Iurisconsultum mihi obijcis & laudas, iuberem te memorem esse, quàm ille quoq; in suis Beneficiarijs Commentarijs talem legem repudiârît, & te monet non temerè olim dictum esse, *homines non pallio, sed auribus esse trahendos*. Sed si mihi in aliquam ea de re disputationem descendendum esset, tecũ agere paulò aliter vellem: neq; (quod meæ tamè iurisdictionis fortassè magis esset) de magistratu in coërcendis hæreticis officio nunc agerè, sed potiùs de tuo, cuius videris oblitus. Et tamè vt tuæ cauillationi occurrerem, p̄farer, nò de blasphemia, sed de errore, neq; de impunitate, sed de coërtione, quæ capitalis nò sit, queri. Ac imprimis quidè,

si te dixerò abuti lege Mosaica, quã mihi
 opponis, senties me dicere verũ, si modò
 diligẽter legeris libros Augustini contra
 Faustũ, ijsq; subscribere velis. Leges autẽ
 Chřianorũ Cæsarũ de hæreticis & Mani-
 chæis non omninò fide optima recitauit
 tuus minister pragmaticus, cui vellem, cre-
 deres interdum minũs. Saltem, si digne-
 tur aliquando tua grauitas. Cod. Th. euol-
 uere, intelliget. eum nimis liberaliter ex-
 tremi supplicij mentionem falsam lauda-
 re in constitutiõe Theodos. Quale sit hoc
 falsi crimen, aliàs fortasse viderimus. Vos
 verò, vos quĩnam estis, qui in Consisto-
 rijs iudicia de hæreticis vobis arrogatis,
 & de aliorum immanitate quiritantes, no-
 ua interpretatione nostrarum legum, vul-
 tis augere acerbitatẽ suppliciorũ? An hoc
 ista vestra persona dignum, an Apostoli-
 cum, an Euangelicum, an Ecclesiasticum
 esse dicetis, tuq; puerq; tuus? Si hoc face-
 ret Quæstor vel Iudex aliquis capitalis,
 ferre fortasse possem: sed quis vos ferat?
 Certẽ Augustinus in hac causa rogat Iu-
 dices, mitiũs vt agant, quàm lex agat: &
 illis semper licuisse ait, legis sententiam le-
 nire. Relege, si vis, eius epistolam clviii.
 & clx. & librum contra Donat. post col-
 lat.

lat. Saltem illud expendito, quod protestatur, sese, nisi etiam Iudices hic mitiores sint, quàm leges, ab eorum sententia tantquam iniqua prouocaturum esse. Mira profectò est hæc & insolens appellatio. Quid si adderem, quod idem scribit de iure Episcopalis intercessionis, siue deprecationis: quodq; in aulam Imperatoriam irrumpens Ambrosius, pro quodam etiã pagano maiestatis damnato fecit eo iure fretus? An dices tantum tibi non licere, propter lviij. C. de Episc. aud? Equidem neque tantum abs te exigo, neque quod olim Flamini Romæ concessum fuit, tibi concedi nunc velim. Sed doleo, te tam & acerbum & seuum videri, quam alii, in quorum tamen ordine sedere vis, clementes lenesq; fuerunt. Si augustini vel Ambrosij exemplis non moueris, saltem Gregorij Nazãzeni epistolam cxxxvij. ad Olympiũ Præsidi, de hereticorũ facinoribus loquẽtis, recognosce: *καταξίωσον* (inquit) *ἐπιπέδαις αἰσῶσις γεγενημένοις, εἰ καὶ τῆς ἀπονοίας ἔλαττον.* Interea sanè iurisconsultis in suo foro liceat interdũ dicere, quod Symmachus ad Theodosiũ scripsit, *Sententias uideri corruptas, si sint legibus mitiores.* quanquam hoc ille dicat tantũ vbi de calumniatore

est quaestio: de quo etiã cum quaereretur,
 noster Papinianus olim propter legẽ Rẽ-
 miam responderat, pœne persecutionem non
 iudicis uoluntati mandari, sed legis auctoritati
 reseruari: Neq; hic, si vis, obijciam, quod po-
 stiores Iurisperiti dixere, hodie pœ-
 nas esse arbitrarias. Sed tu seueritatem in
 eo crimine puniendo, minimẽ (vt audio)
 probas, & sapias. Aduersus idololatrias &
 hæreticos, quos uocas, seuerior esse vis,
 ubi quidem potentiorẽ te esse confidis,
 nam alibi de impunitate concionaris. Hoc
 quidẽ certẽ rursus sapere est. Sed aut val-
 de fallor, aut Donatistarum artes tenes:
 quorum saltẽ ex Augustino (nã Opta-
 tum nondum legisse te suspicor) potuisti
 & acta & historiam colligere. Vt autem
 astutus sis, tamen mihi homini tardo vi-
 deris nimiũ properare. Citiũs em̃ quã,
 expedit, tua fortassẽ consilia detegis. Illud
 autem solũ nunc vrgeo: cum indueris
 personam Ecclesiastici Antistitis, tibi tam
 facilẽ excidere non debuisse, quod antea
 tam scitẽ simulabas: miror (inquam) te ob-
 litum esse, quid eam potissimũ perso-
 nam deceat: & verò quid non modò o-
 mnes veteres Episcopi, vt eam tuerentur,
 religiosẽ fecerunt, sed & quid in primis
 faciundum

faciundum sibi esse iudicârūt, hoc est, ut à sanguine non minùs, quàm ab inconstantia, valde & essent, & videretur alieni, Itaque Optatus respondens Donatistis, qui cum hanc laudem nostris detrahebant, omnia detrahere videbantur, audeat insiciari vllum vnquam Catholicæ Ecclesiæ ministrum fecisse, quod illi mentiebantur; neque est quicquam, cur suo ordini magis congratuletur. Certè & Synodus Alexandrina agens sui Athanasij causam, non temerè gloriata est, eum, què Arriani mentiebantur esse sanguinariū, nunquam auctorem fuisse, ut quisquam traderetur carnifici, suaq; sacra solius Christi sanguine consecrari voluisse. Atqui non ignoras, quibus aculeis Athanasius vrgeretur, ut Arrianis par pari referret. Vis aliud addā exemplum? Cum olim ageretur de Basilica tradenda Arrianis, Ambrosius, licet favore populi subnixus facilè potuisset vinci repellere, tamen ait sese minimè id fecisse: sed imprimis Deum orasse, ne cuius sanguis in Ecclesiæ causa flueret: sibi verò rem fuisse cum quodam aduersario Auxentio Mercurino, qui (ut ait) plenus cruoris, plenus sanguinis, quos nō poterat sermonē decipere, eos putabat gladio esse feriendos,

cruentasq; leges & ore dictabat & manu scri-
 bebat, putans quod lex possit fidem homini-
 bus imperare. Qualem hæc Ambrosij ver-
 ba virum describant, non ignoras. Ma-
 gis fortasse te premam, si adijciam quod
 idem Ambrosius scribit in Epistola *xxvii.*
se abstinuisset ab Episcopis, qui communica-
bant cum alijs, qui quosdam, licet deuos (vt ait)
à fide, ad necem poscebant. Sed vellem eam hi-
 storiam totã legeres in Sulpitij Seueri hi-
 storia sacra, ex qua etiam intelliges attoni-
 tus, ecquos notet Gallus ille alter, Latinus
 Pãcatus, cùm in suo ad Theodosium Pane-
 gyrico, declamat in Maximum tyrãnum,
 ijs sacerdotibus septum, qui nominibus (vt
 ait) *antistites, reuera autem satellites erant: iudi-*
cisq; capitalibus astantes, sanguinem reorum ap-
petebant. Notat, credo, imprimis Itachium
 illum Hispanum antistitem, capitalem in
 Gallia accusatorem Prisciliani improbi-
 mi hæresiarchæ. Certè Seuerus fatetur eũ,
 cùm videret iam reos Iudicib. oblatos, de
 capite periclitari & intelligeret (vt ait) quã
 inuidiosum sibi foret, si accusator *aditisset po-*
stremus rerum capitalium iudicijs, subtraxisse
se cognitioni, callido iam scelere perfecto, sub-
stitutumque esse alium accusatorem, fisci patro-
num. Audis astutum consilium, quod re
 non

non minus callidè imitari audio. At non effugit propterea Itachius ignominiam: & Ecclesiæ quoq; communionem nihilominus priuatum fuisse, ipse etiã Prosper scribit. Quid expalluisti? Percellere magis te deberet, quod Seuerus adijcit de Martino Turonèsi, qui cù Ambrosio coniunctus, Itachio sese opponit: nisi huius Martini memoriam cõtemnere te dicas, cuius ossa & cineres, quibus ipsi quoque barbari olim pepercerant, nuper tuus in Gallia plus quàm alter Vigilantius rapidis ludibrijs ventis proiecit. Quicquid porrò dixerint, qui tuum, ministerium dicam vel imperium? minimè & *ἁμαρτιῶν* accusantes, te urgent & ad officium reuocant: vt effugas, tanquam obiecto fumo, exclamabis, eos qui te prēmunt, hereticis scilicet fauere aut patrocinari. Nam & hoc artificij didicisti ab illo Itachio: quem quidem etiã Seuerus narrat ausum esse Martino neficio quid eius generis obiicere. Sed (velim) memineris eum ita agendo, nihil egisse: eiúsq; artificij inanem & fraudem & terrorem fuisse. Scimus certe & fatemur lubèter (ne quid iterum cauilleris) meritò Priscillianum damnatum esse etiam *Securibus* (vt ait Hieronymus) gladio: quodque

Leo de Pōt. Priscillianistarum pœna scri-
 bit, prolixè laudamus. Sed si eorum tam
 accusatio capitalis non decuit Ecclesiæ
 ministrum, ac quo te vertes, vt cum tua le-
 ge, tuoque factō effugias? Nam quod au-
 dio te, ô noster Misericors, in quadam ad
 amasium tuum VVestphalum responsio-
 ne, iactare, cum lachrimis deprecatores
 ad genua tuorum Syndicorum procidisse,
 vt liberares eum, quem iam carnifici
 tradideras: minimè sibi constat, & vere-
 or, ne id ridens scripseris: vt risisse te nar-
 ras, cum audires me deslere tuam in pa-
 lis defigendis, & rogis accendendis, qui-
 bus aduersarios tuos torqueas, inflamma-
 tam vltionis immani cupiditate sœuiti-
 am. Sed neque (credo) ad te pertinere pu-
 ras, quod Innocentius III. Pont. aliquan-
 do rescripsit episcopo Parisien. vt pro de-
 gradato, qui traditur Curix seculari, Ec-
 clesia (vt ait) efficaciter intercedat, vt cir-
 ca mortis periculum, circa eum sententia
 moderetur. cap. xxvij de verb. signific.
 Ergo patiare, vt nunc antiquiori exem-
 plo ex Gallia repetito admonearis tui offi-
 cij, præsertim cū illud exēplum sit, quod
 ipsa etiam Ecclesia Leodiēsis multo pōst,
 dico ante annos ccccl. ausa est obijcere
 ipsa

ipsi paschali Pont. Fortasse ex eius tēporis
annalibus Francorū, adiungerem exem-
plū boni illius Episcopi, qui paucis post
annis, in quadā Synodo Rhemensi, cū hæ-
reticū quendā Henricum refellisset, inclu-
sum seruauit. Sed vereor, ne si legeris Epi-
phaniū, opponas antiquius exemplū Ar-
chelai cuiusdā in Mesopotamia Episcopi,
quod imitari malis: laudēsue illā (scis quā
dico) Nestorij Constantinopolitani Anti-
stitis ad Theodosiū concionē plus quàm
militarē, certè vt tu risisse te significas, cū
priorem nostram admonitionem legisti,
quā Nestoream vocas ludibrii causa: sic se-
rio multi ingemuerūt, cū Nestorianum
nescio quod clasicum cecinisse te audie-
runt: optâruntq; tamen, vt Nestor potiùs
fias, tibi non accidere, quod accidit Nesto-
rio. Interea, vt iterum occurram tuis ca-
uillis, & semel præcidā, quod hic soles præ-
texere: iterū tibi confirmo, vehementer
optare me, vt ij quos non tã error aliquis,
quàm malamens, malus animus præcipi-
tes agit seuerissimè puniantur: qui que
cum hæresi aut per duellionis aut alteri-
us facinoris crimen (vt sit) coniungunt,
meritas dent pœnas: & improbi atque
scelerati impostores, qui non tam falluntur

tur quàm fallunt, falsoque nomine religionis fictæ, Rempub. malitiosè perturbant, vt rem suam agant, extremo supplicio coerceantur. Et quo tandem satis supplicio expiari tale scelus posset? atque vtinam iam pridem tales pœnas dedissent, tales (vtar verbo tuo) nebulones. Nos iam non deploraremus Reip. vastitatem neque tu eius ruinis insultares. Ergo nihil est quod magis optem, quàm multis eius generis grassantibus, supplicia, vt lex ait, exacerbari, Sed cùm id in gratiã quoque tuam dico, vide, num satis agam causam tuam. Quid autem si de alijs pronuncian- dum sit, personam tuam deceat, iterum non dicam quia dubitare incipio, quam geras personam. Interea verò peto, mihi vt ignoscas, si simplicis erroris, cuius quanta vis sit, expertus sum, statim esse non possum vindex capitalis, & mihi in mentem sæpè veniat illud Augustini aduersus epistolam Manichæorum proœmii, quo tuam seuitiam nondum repressam esse miror. Sed fallor. Nam nuper visus es mirabiliter mollis atque placibilis, cùm tibi (vt audio) placuit in alieno Regno libertas siue licentia religionum, & repente quam hilarij ad Constantium ea
dere

de re orationem olim damnatas, abstu-
is deinde laudari nō molestè tulisti. Imo
verò malum exemplum, nescio quod alle-
gari non noluisti, ut tuæ factioni conce-
deretur, quod aliquando Arrianis conces-
sum fuisse dicitur: suppressi verò voluisti
quod vel Ambrosius aduersus Iustinam,
vel Chrysostomus aduersus Gainam in ea
causa fortiter fecit. Cautè, sed noua hæc
licentia, quomodo conueniat cum illa tua
priori, de qua dixi, lege, videris. Certè ni-
mis horrida esse visa est excusatio eo-
rum, qui aiūt illam libertatem tibi ad tem-
pus astutè placuisse, hoc est, donec viribus
auctus & potentior factus, posses exter-
minare partem aduersariam. Hic qualis,
quantusque sese mihi aperiat campus,
si in te currere velim, vides vir magne.
Sed non molestè fero, te aliquid de tua
ferocia, vel ad tempus, remisisse videri, si
etiamnum perstas in sentètia largiendæ li-
bertatis licètiôsæ. Cæterùm obtestor om-
nes sapientes, ut cōsiderent, quale sit hoc
totum artificium religionis transforman-
dæ atque inflectendæ: considerent, qua
eam conscientia, tanquam Lesbiam re-
gulam ad ambitiosa & profana consilia
accommodes: cōsiderent, ecquid religio-
nis

nis sit in homine ita ludente & religionis
 titulum ad suas cupiditates tam variè refe-
 rente. Si hic cæca nunc es ô Gallia? at tu
 sapientior posteritas liquido perspicias,
 quid nunc agatur, quid simuletur. Nihil
 nunc me vis dissimulare generosissime
 Ioannes? Tibi obtemperabo, & quod, te
 veluti suggerente, mihi in mentem venit,
 obiter recitabo. Ex multis qui istinc pro-
 dierunt sine auctoris in scriptione, famo-
 sis factiosisque libellis, vnus in manus
 meas nuper incidit, qui reliquis neruosi-
 or, minusque ineptus esse visus est, & pro-
 pterea tuus magis esse videbatur. Is dictu-
 rus de ratione sedandorum (vt titulus
 pollicetur) in Gallia tumultuum, & eo
 nomine petens, quam dixi, libertatè, qua-
 si omnium tumultuum, non seminarium,
 sed euerriculum: ne videatur sine ratione
 insanire, laudat vetus exemplum Antio-
 chenorū (vt vocat) fidelium, qui Eustati-
 ani appellati sunt, & separatos habue-
 runt suos cætus. Ego verò miratus sum
 talem eorum separationem nunc laudari,
 cum quidem meminissem eam eripuisse
 in schisma minimè laudabile, quod annis
 plus quàm octoginta magnas in Ecclesia
 Antiochena turbas dedit. Miratus etiam
 sum,

sum, te potius Ioannitarum (vt appellabatur) Constantinopolitanorum secessionem non laudasse, quæ longè fuit religiosior, & statim atq; Atticus Chrysoctomi memoriam laudando, fecit officium suum, ad Ecclesie communionem rediit, atq; ei reconciliata est. An tuam optime Ioanes, factionem fore in reconciliacione difficiliorem, dissimulare noluit? An Eustatiani illis similiorem esse gloriari voluit? Eustatio orthodoxo Episcopo iniuste pulso, cum Eudoxius Arrianus, Ecclesie gubernacionem inuasisset: huius (credo) communionem defugere, catholicis (vt vocabantur) licuit, vt & separatim conuenirent, & Paulinum Eustatij Presbyterum potius audirent, sed cum Eudoxio successisset Meletius orthodoxus, qui Arrianos, etsi ab his ordinatus diceretur, refellebat: an Eustatiani licuit nihilominus secedere? Secesserunt tamen, aded difficile est reuocare distractos. Atque hoc illud est, quod nunc metuunt omnes boni & sapientes. Cum ab Arrianis propter doctrinam orthodoxam Meletius abdicatus esset, substituto Euzoio Arriano: huius iterum communionem merito refugerunt, tam ij qui Paulinũ, quam qui Meletiũ sequebantur.

Sed quis non miretur ne tū quidem, mortuo præsertim Eustatio, illos siue Eustatianos siue Paulinianos cum Meletianis communicare voluisse? Sed & cū restitutus esset Meletius, & officium suū magis atque magis rectè faceret, ipsumque Basilinum haberet Diaconum, nondum Paulinus cum suis ad Ecclesiæ communionem redire voluit. Imo, verò contra patitur sese à quibusdam creari Episcopum: quasi Meletius legitimus non fuisset Episcopus, & vitio esset creatus, quia diceretur ab Arrianis aliquādo ordinatus: & interea tamen non dubitat Paulinus ordinari abs Lucifero, homine minimè sanæ doctrinæ, ita quidē, vt & ipsi Eusebio, qui alioqui cum Lucifero illo coniunctus fuerat, displicuerit hæc Paulini ordinatio. De personis alioqui, hoc est, de Meletio & Paulino, nunc non disputo. Habuit vterque suos & laudatores & reprehensores: tametsi à pluribus & Paulinus reprehendatur, & laudat Meletius. Sed dico exemplū huius schismatis laudari non debere. Quid? Meleti⁹ pacis redimendæ causā benignè obtulit Paulino societate Episcopat⁹ Antiocheni, ea lege, vt altero mortuo alter superstes in solidū Episcopus maneret. Ne
 can

eã quidẽ conditionẽ accipere voluit Pau-
 linus: maluitq; etiã aduersus Ediçtũ Gra-
 tiani Imp. habere separatos suos cœtus.
 Quid reliquã tibi historiã narrarẽ, in qua
 videmus tristissimã turbarũ excitandarũ,
 impediendãq; recõciliationis causam fu-
 isse, quũ tu nunc ais esse rationẽ tumultu-
 um sedandorũ? Hoc ego tuum exemplũ,
 velim, diligentius consideres, & ab alijs,
 longiũs prospicientibus multa propius
 considerari meminisses. Interea te obte-
 stor, vt vnitatis potiũs quã (Pauli ver-
 bo vtar) & *καταστασις* suasor auctorq; esse
 velis. Vnitatem dico & pacem christianã,
 quã Ecclesiã reformationem cõsequi po-
 test scis (credo) ipsam olim Christi Ec-
 clesiam fuisse appellatam Vnitatem ab i-
 psis quoque schismaticis: scis quantopere
ἡ ἐκκλησία commendent Christianã lite-
 rã. Frustra autem & ineptẽ obijcis exce-
 ptionem quandam hilarij. Nam (vt iterũ
 dicam) non aliam aut pacem aut vnitatem
 querimus, quã quã Christi sit, neque
 eam alia cõditione querimus. Ne verò fal-
 lax aliquod Zazonis Imp. *ἡ ἐκκλησία* (vt di-
 cebatur potiũs quã erat) excudas, saltem
 cogita quis illius finis fuerit. Nõ est me-
 um præscribere, qui fieri, si velis, possit,

quod suspirans optat orbis Christianus. Nil fieri tamen facilius potest, si modò & tibi & omnibus antistitibus serio placeat illud Ioannis, *Oportet christum crescere, me autem minui*. Nam & homines nunc multis miserijs molestijsque veluti subacti, & dissensionum fluctibus contusi, fracti, fatigati, fortasse non recusabunt, quam antea conditionem transactionis recusasse dicuntur. Equidem testor cœlum & terram, non modò lentam atque ignauam negligentiam, & in summo Reipub. periculo nimium securam, supinam, oscitantem incuriam, sed & latam doloque proximâ culpam eorum & fuisse & esse, qui legitimam, piam, Christianam Ecclesiæ Reformationem suscipere, vrgereque debebât noctesque diesque. Improbis impudensque es, si fingas me ijs assentari, quos, ut à pueris feci, nunc quoque accuso: & quam possum voce (nō enim aliud possum) multorum propterea criminum reos esse clamo. Certè etiam tibi assentiar atque subscribam eos acerrimè accusanti: neque dubito, quin pœnas daturi sunt: tantumque abest, ut crimen eleuem, ut portentum esse existimem, si cùm ipsum dolore cœlû sudet, ipsa terra gemat & fathiscat, antistites

tes Christiani hac cura non tangantur, moueantur, afficiantur. Ergo iterum testor cœlum & terram, etiam tonitruo & fulmine excitandos esse, si qui ad clauū sedent, nunc stertant; neque si perire uelint, cum ijs perire uellem. Per me etiam licet, ut eorum fastum alio fastu calces. Sed illud nunc quæritur, cum illos præcipientes dederis, ecquo aspires? & ubi omnia euerteris, quid molieris? Quæritur, (inquam) an non iustius, atque utilius Reip. sit, Ecclesiam in integrum restitui, quàm rebus euersis te attolli? Te cum dico, eum quoque dico, qui res tuas procurat, bona utinam fide. Scio, ut nobis eripias metum nouæ seruitutis, clamas, minimè te esse ambitiosum: & admirabilem tuam modestiam atque simplicitatem prædicas. Cautè. Nisi enim sic loquereris, non falleres. Sed an rursus tam cæcos & oculis captos esse putes Gallos omnes, ut nemo uideat tiaram illam triplicem, illam dico quam sordido pileo regis & oculis, ut auriculas asini rex Midas: sed quem nouo nunc bello elatus nimium ostentasti, ut & citius fortasse quàm expediebat, cornua intendisti atque exeruisti: nisi si tui Legati culpam esse respondeas. Ridiculum saltè

ludibriū est, quod cū tā multi passim tui
 collegę (vbi vbi audēt te absente) conque-
 rant de tua intolerabili arrogātia & incre-
 dibili fastu: & res loquat ipsa, quā etiam
 procul extra tuū territoriū, finesque tuę
 diceceseos, de oībus quiduis statuas ex-
 traordinario quodā Imperio, & abdicēs
 quotquot nō prodierint ex sinu tuo, neq;
 quenquā feras, qui nō, & in verba tua iu-
 ret, & reformidet tuā ferulā: tamē iactēs
 te nulli nō cedere, & mihi dira miniteris,
 quia verecundē significarim te nullū fa-
 cere collegā, si dixissem, tibi eo loco esse
 collegas, quo erat Bibulus Cæsari Cōsuli:
 id honoris tui causa dictū videri posset. I-
 pse Caligula tuū equū aliquando sibi col-
 legā asciiuit. Nolim dicere, te nō multo plu-
 ris facere tuos. Nā & vnū aut alterum nūc
 video, qui id minimē iam paterentur,
 quiq; tibi semper, ni caueris, cessuri non
 sunt. Sed multi audiunt, quod iam pridē
 audiui, te mirificē tibi placere, cū de te
 præcones quidam tui, qui alios omnes
 præ te contemnunt & stoccifaciunt, acci-
 nunt veterem versiculum, *Ille uir est solus:*
uolitant alij, sicut umbrę. quod quidem ex
 Homero repetitum, de Scipione quoque
 dictum fuit: vt ab ea laude minus abhor-
 reat

reat modestia tua. Cumq; is etiam Scipio non minùs quàm Socrates dictus sit *εἰρωμ*, sæpe audiui honoris causa, tibi eundem titulum ascribi: quanquam vix *εἰρωμ* dici possit, qui est *ἀλαζώμ* Prædicas mirificam tuam moderationem, propè dixisti humilitatem, propter quam seruus seruorum Dei sis dicendus. Nam & hunc titulum fuisse tui Ismaëlis nescio vbi notes. Cæterùm meminisse potiùs debueras illius, qui apud Liuiũ dicitur collegas pro ministris habere. An non meliore iure id de te dicatur, ipsos ipsos Ministros, si qui fortè sint cordatiores, & in sua seruitute liberiores, testes facio. Nominarem quosdã, qui suam de tua (vt dicere ausi sunt) tyrannide querimoniam literis ad me suis consignarũt. Sed boni viri si nominentur, sibi abs te metuũt. Nescio an obtendes puerum, patronumq; tuum, cum abs Ioachimò Vvestphalo, qui non minùs quàm tu Papæ Rom. irat⁹ est, sed procul licet absit, prospicit quid velis, salutarèris, Beatissime Papæ, nuper respondisse, satis liquere, quia Papã Rom. oppugnet, non captare te Pontificatum. Sed (mihi crede) qui id tuo nomine respondit, si nescis, te ridebat, homo & nasutus, & riuallis fortasse tuus; talique

responsione confirmavit & auxit potiùs
 quàm diluit suspicionem, quæ te premit.
 Quid dico suspicionem? Aperta est am-
 bitio. Itaque nisi aliud obtendas, excla-
 mat Gallia, quod VVesphalia. Ac tu qui-
 dē cum de Lutheri propè vt de Pontificis
 imperio conquestus sis, & illū à quibusdā
 vocari tertium Eliā, indignè tuleris: eiq;
 Ecclesiā seruiliter subiectā esse, indignissi-
 mū esse clamitaris, voluisti videri fugere
 quod captas. Sed neminē ne sentire pu-
 tas, te tibi arrogare quod alijs detrahis?
 Alterum Eliam esse te, quia vt ille aliquan-
 do sacerdotes Baaliticos mactauit, tu talī
 scilicet exēplo legem tuleris in eo genere
 multò terribiliorem, iam pridē audio. Lu-
 therū cuius altitudo tuis luminib⁹ officit,
 de suo folio vt deijcias, quid nō facis, ex
 quo tēpore mortuus ille est? nam viuente
 attingere non audebas. Quid superest, q̄
 vt Eliæ currum conscendas, & supra nu-
 bes te attollas? Vis loquar humilius, & te
 moneā familiariùs? Vix quisquā nunctā
 simplex est, qui non suspicetur quò aspi-
 res, quid affectes, cum audiunt, quā valdē
 oderis & fulminando abigas suasores ali-
 cuius bene tēperatę reformationis, Chri-
 stianæque vnitatis: quos vocas Mediato-
 res,

res, quia odiosissimū verbum esse putas. Nempe capitales tuæ factionis hostes esse iudicas, quicumq; rebus in ordinem reductionis efficiere, tuis vt extraordinarijs conditionibus nullus loc⁹ relinqueretur: & via ad illud nouum, quod affectas, imperium, obstrueretur. Saltem audis multos iam pridem queri, insolentiam esse intolerabilem, quod nouas tuas siue cęmorias spectari, siue formulas sonare solas velis in ecclesia vniuersa: quod aliās & veteres omnes expungas, & veluti vna litura deleas: quod etiam, si quid fortè in Germania vel anglia retentum sit ex antiquitate religiosa, sordes & maculas esse clamites, & quicquid illud est, contumeliosè conspuas. Si neges magnum & patentem mihi aperies campum dicendi. Sed non longè abiero, & te tuo gladio iugulabo. Tu iam sæpe mihi Bucerum laudas. Rectè. Scis quàm ille Hermannō Archiepiscopo Coloniensi præscripsit formulam Reformationis, & Angeli imitati sunt. Si nunc ad eam te reuocarem, quibus me fannis exciperes. Nam & literis consignatis aliquando confessus sis, non ignorare te quod sit Bucerus tolerabilior Calvinismo: tamen cum ad rem ventum est, longè aliter sen-

tire te ostendis, Longum esset, singula,
 quæ inter vos dissimilia fuerūt, persequi.
 Sed visne, in ipsis statim principijs atque
 adeo in leuioribus, (nam graviora attin-
 gere non est meum) vt ostendam, an ali-
 qua sit tua ab omnibus dissentiens moro-
 sitas? Equidem inuitus id faciam. Verūm
 tu me non sinis omnia dissimulare. Memi-
 ni te in priori tuo cōtra me vel potius Cas-
 sandrum libello famoso, nobis obijcere
 nescio quod barbarum (vt ais) *Abrenūcio*,
 quod in baptismo inculcari narras. Hic
 quid tibi velis, vix intelligo. Sed ne ho-
 minem in Latina lingua politum & pro-
 pè Ciceronianum, minus offendat Eccle-
 siasticum hoc & vetus, (eo licet Cicero in
 tali significatione non sit vsus) verbum
Renuncio siue *Abrenuncio*: obiter dicam, Ro-
 manos saltem Iuriscōsultos eo etiam vti.
 Sæpe em̄ dicūt *Renunciare* sponsalib. vel
 nuptijs, cū de repudio vel diuortio lo-
 quunt̄. Vnde in *Pādectis*, *Renūciata* affini-
 tas, imò *Renūciatio* simpliciter dicitur de
 repudio. Probabile est aūt veteres Chřia-
 nos cū Diabolo, cui veluti naturaliter ad-
 dicti sumus, in Baptismo profiterent̄ se re-
 nunciare, alluisse ad formulā alicuius re-
 pudij. Tertullianus tamē, quod vno loco
 dixit

dixit Renunciare, alio vocat. Euerare vel
eiurare. Bucerana formula non modò id
antiquitate retineri vult, sed & vereres cū
abrenūciatiōe formulas stipulationū atq;
sponsionum. Tu verò has oēs deles, vt ine-
ptas & fatuas & nugatorias. Negabis esse
veteris Ecclesiæ? Et si fortasse iure neges
nos esse (vt loqueris) antiquarios: tamen
quantulumcunque est, quod notaui de
antiquitatibus Ecclesiasticis, satis superq;
est, vt tibi nunc satisfaciam. Scio suauiter
te risurū esse & vehementer miraturum,
me meminisse istarū (vt loqueris) neniarū:
sed tantò magis, vt te oblectē, iuuat memi-
nisse. Ac primū quidem, nō dignaretur
Celsitudo tua negare iam tēporibus Apo-
stolorū aliquas fuisse interrogationes &
sponsiones, cū adulti baptizabantur. Nā
& Philippus Eunuchum baptizādum in-
terrogat ne sua fide & religione. Graui-
ter autem disputat Augustinus non esse fa-
tis suo tempore, si illud tantū quod Phi-
lippo Eunuchus olim respondit, respon-
deatur: sed cætera etiam adijcienda esse,
quæ Ecclesiastico more abs baptizādis in-
terrogant. Tertullianus doctissimus & an-
tiquissimus scriptor Ecclesiasticus, dispu-
tās aduersus eos, qui admittūt nihil quod
literis

literis sacris non sit expressum: & contentendens obseruationes quasdam Ecclesiasticas esse, & traditiones non scriptas, que repudiari non possint: proponit earum exempla, de quibus nullam fore questionem iudicat. ut (inquit) à baptisinate ingrediar, *Antequam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia. sub antistitis manu contestamur nos renunciare Diabolo, & pompæ & Angelis eius. Illasque popas, quibus renunciat, dicit esse officia seculi, honores, solennitates postulatrices, falsa vota, laudes vanas, glorias turpes. An quia his renunciare nondum fortasse potes, ferre non potes veterem hanc formulam? Sanè Basilius, qui in eadem, in qua Tertullianus, disputatioe eandem formulam laudat, & apud Græcos, ut apud Latinos vlitatam fuisse ostendit, & ut refellat eos, qui nulla lege nisi scripta, teneri se aiunt, scripturamque perpetuo requirunt in omnibus Ecclesiæ formulis, opponit mysteria, & nominatim istud in Baptismo*
ἀποτάσει τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ
 Sed & eodē tempore ambrosius explicans quod Paul. de baptismo scribit ca. 11. ad Col. Hæc (inquit) cōmonet, ut perseueret in abrenuntiatione pompæ & prestigiarum Satane. Non est dubium, quin alludat ad illam abrenuntiationem

ciationis formulam, de qua loquor: quam
 quidem laudat, quasi iam tempore Pauli
 ea in usu esset. Idem, hinc Christianos po-
 tissimū vrget ad officium, *Repete* (inquit)
quid interrogatus sis: recognosce quid respōde-
ris. Renunciasti Diabolo & operibus eius, mun-
do & luxurie eius, ac uoluptatibus. Sic & Augu-
stinus lib. 1. de Symbolo, Vos (inquit) *pro-*
fessi estis, renunciare Diabolo, pompis & Ange-
lis eius. Omitto quod inde sæpe aduersus
 Pelagianos argumentum repetit. Nam ne-
 que dubito te huius antiquitatis monu-
 menta legisse: sed tantò miror magis, te e-
 ius memoriam magis non colere. Cum il-
 la, quam dixi, Renunciatione, coniuncta
 semper fuit solennis ex formula Symbo-
 li, professio fidei, sicuti & Tertullianus,
Aquam (inquit) *ingressi, Christianam fidem, in*
legis sue uerba profitemur. Hanc fortasse pro-
 fessionē retinere te dices. Sed cur stipula-
 tionē sustulisti. Hieronym⁹ aduersus Lu-
 ciferianos, defendens multas Christiano-
 rum veterum obseruationes, quæ alioqui
 scriptæ non sunt: *Solenne est* (inquit) *in laua-*
cro post Trinitatis cōfessionem interrogare, Cre-
dis sanctā Ecclesiā? Credis remissionē peccatorū?
Quid? Ne Nouatiani quidē olim ausi sunt
 huius generis formulam mutare, cū pe-
 culia.

culiarem in suo cœtu baptismum instituerent. Itaq; Cyprianus. Si aliquis (inquit) opponit, Nouatianum usurpare potestatem baptismi à nobis non discrepare: sciat primum, non esse unam nobis & schismaticis Symboli legē, neq; eandē interrogationē. Nam cū dicunt, Credis remissionem peccatorū, & uitam æternam per sanctam Ecclesiam? mentiūtur in interrogatione, cū non habeant Ecclesiam, &c. Idem suo testimonio rursus confirmat morem Ecclesie, ipsi (inquit) interrogatio, quæ fit in baptismo, testis est ueritatis. Nam cum dicimus, Credis in uitam æternā & remissionē peccatorū? intelligimus remissionem peccatorum non nisi in Ecclesia dari. Obijcies interrogatiōes & sponiones, de quibus locutus sum, pertinere ad Baptismum adultorum: ineptas verò esse in Baptismo infantum: & ineptius adhiberi sponsores siue fideiussores, siue expressores, quos patrimos vocāt. Sed neq; insolens illud esse, vir doctissime, poterat te vel uol docere Augustinus. Is ut refellat Pelagianos negantes ullū esse puerorum peccatū originale, urget ipsam Baptismi formulā, quasi legem Apostolicā, quam Pelagiani recusare non auint, Ait, nullum puerū baptisari, quin aliquis adsit respondens pro paruo quem

quem gestat, & eius nomine renuncias Diabolo,
 & proficiens se credere in remissionem peccatorum.
 Hoc (inquam) argumentum, hinc, tanquam
 ex confesso, repetit Augustinus, neq; Pe-
 lagiani audent negare illud fieri recte,
 quod factum veluti pro iure opponit. Ergo
 cum illam formulam tollis, tollis materi-
 am huius argumēti. Idem Augustinus con-
 tra Iulianum, Recole (inquit) quemadmodum
 in Ecclesia Christi baptismatis mysteria celebren-
 tur, & inuenies, quod abrenuncient & paruuli
 per ora gestantium, sicuti per ora gestantium
 credunt. Idem rursus lib. ii. de Anima. Myste-
 rium (inquit) credulitatis in paruulis per eorum
 responsionem, à quibus gestantur, impletur. Ac-
 cedat quod hac de re scribit in Epistol.
 xxiii. Quid indignaris, si homines reli-
 giosos, minimeq; ineptos delectat veteris
 Ecclesiae. Maiorumque suorum memo-
 ria, ubi ubi nihil est, quod necessario de-
 leant? Equidem scio non hoc primū tempo-
 re fuisse, qui quam dixi veterum observa-
 tionem irrideret. Nam Dionysius & an-
 tiquus & grauis profectō testis, iam suo
 tempore tales fuisse significat. Sed id in
 hominibus profanis mirari nos non debe-
 re admonet. Non potes profectō illum
 Dionysium, qualis hic nuper excusus est,

legere (si eum legere dignaris) quin cere-
 moniarū, quas abrogāsti, antiquitate pre-
 mi te sentias. Quid si ex eo recitarem nūc
 aliquid de exorcismo? An tuo more cælū
 & terram adiurabis, nouum in eo & ine-
 ptum esse ludum, qui veteri Ecclesiæ fue-
 rit ignotus? Atqui licet Græcos testes non
 audias, Afri illi, Cyprianus, Optatus, Au-
 gustinus te obtundēt. Quid si addam, Bu-
 cero tuo quoq; placuisse illum in Bapti-
 smo retineri, idq; eum in sua formula mā-
 dāsse? Non est meum definire, quid in my-
 sterijs vel sit, vel non sit necessariū. Sed ne
 in ipsis quidem Initijs conuenire te cum
 ijs, quorum consensum mihi opponis, li-
 quidiūs ostenderē, si recitarē, quam valdē
 repudies illas veteris Ecclesiæ iam inde
 à tempore Tertulliani leges de Baptismo
 minūs solenni, sed vt iudicabant, necessa-
 riō: quas tñ leges Germania & Anglia eti-
 amnum colit & obseruat. Cæterū si tibi
 narrem, quam Augustinus ad Fortunatū
 hac de re historiam narrat, vereor, ne qua
 ille ait suos ad lachrymas cōmotos esse, tu
 ad profanū risum cōmouearis, Age, ecq; tū
 tibi rursus placet, qd' ex Buceri quoq; iu-
 dicio, Angeli in Baptismo præscribūt esse
 obseruandum, vt pueri frons figura cru-
 cis

is confignetur? Quàm valde rursus
 stud irrideas, non nescio. Sed vt verecun-
 diùs id facias, cogita quos ea in re viros ir-
 rideas. Qualiscunque sanè sit hic ritus, di-
 dici esse antiquissimum, & vt rursus tibi
 verecundè confirmem me antiquitatis ef-
 se studiosum, &, quod antea improbè ob-
 iecisti, nunquam me vllas ceremonias cū-
 rāsse, vtcunque refellam: non dissimū-
 lo me legisse, quàm eum ritum religiosè
 tueatur Basilius in libro de Spiritu san-
 cto: cum quidem significet tam eo tempo-
 re receptum fuisse, vt non existimet quen-
 quā tam esse audacē, qui eū fastidiat. Sed
 & Cyprianus, qui est antiquior, ait, *Eos
 qui in Ecclesia baptisantur signaculo Domino
 consummari.* Et Tertullianus, qui rursus se-
 nior est, non modò hunc ritū laudat, sed
 & ex eo repetit argumentū in disputati-
 one de Resurrectiōe carnis: *Caro (inquit)
 abluatur, ut anima emaculetur. Caro signatur, ut
 & anima muniatur.* Quid si adijcerem, quod
 gloriatur, & ijs qui obseruationem in Ec-
 clesia nullam, nisi Apostolorum manū
 consignatam, admittunt, obijcit, Christiā-
 nos assiduè frōtem crucis signaculo terē-
 re? Equidem superstitionem & ineptias
 etiam odi natura: sed vereor, ne frōtis
 † non

non tam integræ, quæm perfictæ, vel potius ferreæ sit, tam scurrili naso suspèdere vetera insignia moris alicuius Christiani. Scilicet valde lepidi facetiq; nunc sunt, qui quod ad fugandos dæmonas pertinere dixit religiosa Antiquitas, non nisi ad muscas abigendas pertinere aiût. An etiã cum has nominant significare se nescio quid de Beelzebub ridendo adijciët? Equiformido: sed tamẽ en ne irrisores magis irritentur, vix recitare audeo, quod (vt alios omittam,) Ambrosius & Augustinus (qui profectò reuerentia non irrisione digni sunt) recitât de eo (vt vocât) signaculo: hoc est, de consignatione crucis: quã si dixerò iam inde abs temporibus Cypriani, Baptismo accessisse, vt esset quod temporibus Apostolorum erat manuum impositio: rogo (nam doceri cupio) num de veteri ceremonia loquar imperitè? Equidem audio, clamitare te, qualiscunq; & cuiusque tandem ea sit, esse intolerabilem. Sed vbi id probaueris, vide cum quibus tibi res sit: neq; me ijs substituas. Tu etiã, nescio quo iure, mihi contumeliosè in priori tuo libello sepiùs obiecisti Christuma: quod tamen in tuo non minus quàm in

in meo bap̄tismo adhibitum fuisse puto.
 Sed si nunc eo non vteris, quid ad me?
 Cur (inquam) de Chrismate mecum li-
 tigas tam non Christiane? Age cum Ge-
 miniano: age cum Dionysio, qui id præ-
 dicat: age cum Tertulliano, Cypriano, Ba-
 filio, Optato, Augustino: hoc est, cum v-
 niuersa Ecclesia veteri, quæ huius cere-
 moniæ abrogatæ reum te facit. Nescio an
 legeris quod de nouatianorum bap̄tismo
 loquens Theodorus ait: Τοῖς ὑπὸ σφῶν
 βαπτισμένοις τὸ πανάγιον ἔ- προσφίροισι χρι-
 σμα καὶ εὖς ἐν τῆς ἀρίσεως τοῦ σώματι τῆς ἐκ-
 κλησίας συναπτομένοις χρισμ οἱ πανεύφημοι
 παύεισ προσίταξαι. En cum quibus tibi
 certandū sit, si hac de re cōtendere velis,
 sed tu me, bap̄tismo relicto, iā sæpius ad
 Missā reuocas: & in ea rursus tos mihi συμ-
 μάχουσ ὀπποῖσ. Verū cū, in quo consistas,
 vllus quæstiōis status sit, & in infinito var-
 geris, quid dicā? Apage cū illa tua putida
 calumnia fallaciāq; nos ijs seruire, qui de-
 fendāt τὸ εὐχολογία. Suspiciones, quas &
 improbè cōfingis & odiosè spargis, vel il-
 lud Cassianū Cui bono, facile diluet, si mea
 sit nota & cōditio & libertas. Et quid tan-
 dem mea priuatim interest, siue itet, siue
 ruat quod oppugnas? sed rursus fallis,
 I 2 cum

cùm mentis socios hîc tibi esse, quos laudas. Sanè confessio illa Augustana, quam interdum simulas tibi non displicere, quam fitetur retinendam esse aliquam missam. Noli mi vir cohorrescere. Sic enim tuus in ea Confessione Philippus loquitur. An tu illam Lutheranam Liturgiam retines? An retines quicquam, in eo genere, Maiorum nostrorum, quos ante barbariem fuisse bonos negare non potes? Ex veteribus & ceremonijs & formulis liturgicis saltem aliquid retinet Angelica, quæ Bucerana est, liturgia. Qui fit, vt tu tantillum non seruaueris? An tu primæ simplicitatis formam nudam solùm amplecti te posses? Atqui cùm tuus Ioannes Lascus magis, quàm tu, ad illius (vt vocas) simplicitatis prima lineamenta, diceretur suam liturgiam reuocasse: tu ne eam quidem ferre potuisti. Si tibi nihil, nisi quod ipse facis, placet: cur mihi tuum cum alijs consensum obijcis? Cùm ad rem tuam pertinere putas, non dubitas laudare, vetus illud *Sursum corda*. At qui id etiam expunxisti in tuis sacris: quod facere non est ausus in sua formula Bucerus, neque Angli ausi sunt: cum cogitarent, quid alioqui vel ipsi Cypriano, vel etiam Chryso-
mo

mo responderent, magnifice prædicantibus illam Ecclesiæ Apostolicæ in sacris cohortationem.

Ipse Optatus, cùm narrat veterem legitimumque morem fuisse, vt in sacramentorum mysterio sacerdotes dicerent se offerre ꝑ Ecclesia in toto orbe diffusa, testatur ne ipsos quidem schismaticos Donatistas ausos esse, quod tamen cupiissent, id silentio prætermittere. Vide tu, quid responsurus sis viris bonis, qui antiquorum in Ecclesia rituum optimorum, precumque solennium obliuisci nõ possunt? dolentque nunc veteris Ecclesiæ tanquã Iudaicæ Synagogæ, aut Pagani alicuius delubri memoriam sempiterna obliuione sepeliri. Ipsi Apostoli, etsi necessario abrogarent ceremonias Mosaicas: tamen bono consilio ex Synagoga ad Ecclesiam transtulerunt multos, qui vtilis erant, ritus: multas Iudæorum formulas retinuerunt, quibus etiam Christiani vterentur, & vti per suam religionem rectè poterãt. Et tu nullam in antiquis formulis actionum Ecclesiasticarum reperisti, qua vti digneris, vt tantillum deferres & antiquitatis & studio pacis atque vnitatis? Vereor ne hic aliquis irrideat formularium leguleium

leium, & opponat legē de formulis subla-
 ris. Sed cur tu tam delectaris extraordina-
 rijs actionibus? Lex illa cum formulis su-
 stulit etiā impetrationē Quis iste est Præ-
 tor peregrinus, qui vult abs se impetrari
 formulas rerū in Ecclesia agendarū? quiq;
 quas semel dictauit deditq;, tā stricti iuris
 esse vult, vt ex fide bona ne apicē quidem
 in ijs vllum præteriri patiatur? Sanè eū
 amici tui te verecundè monerent, multos
 mirari, quod in noua tua precandi formu-
 la præscripsisti, posse Christianos melius
 fœdus, quàm illud sit, quod cum Abra-
 hamo iētum fuit, allegare: & vt ambiguo-
 um & captiosum verbum tolleres, te ro-
 garent, ne quis diuersa esse hæc fœdera
 periculosè putaret: tu seditiosos esse hos
 monitores tumultuosè exclamāsti, qui
 vel vnū apicem deleri in tuis libellis vel-
 lent. Népe, si vel vna syllaba cadimus, cū
 tu aliq̄uid dictāsti, causa tota cadimus.
 Et tu interea non modò Dictator in vni-
 uersa Ecclesia, sed etiā Cancellarius eris?
 Delebis (inquam) & cancellabis impune
 quicquid tibi nō arridet, tāetsi quippiam
 sit, quod & antiquitas rectè præscripsit, &
 hoc tempore ij etiam obseruare non recu-
 sant, quibus te subscribere fingis? Equidē
 inter-

interdum dubito, in scitiāne, an arrogantiā, an potiùs vtraque fiat, vt non discernant tui, quid in ritibus Ecclesiasticis antiquum, quid nouum, quid integrum, quid vitiosum sit: vt potiùs confusè omnia inducant & expungant: vt damnent omnia. Sed magis miror istinc prodire scurriles libellos, qui ad ludibrium nominis Christiani ausint Numæ Pöpilio ascribere multa veterū Christianorū religiosa instituta. Noli (quod soles) nunc mihi barbaræ posteritatis vitia obijcere, quæ ego, non minùs quàm tu, reprehēdo. Noli bona cū malis odiosè miscere. Imò verò, memineras, quod cicero ait, *Esse iniquā in omni re accusanda, prætermisissis bonis malorū enumerationē, uitiorumq; selectionē.* Dicere te tam literas amare in Ecclesia, quàm odisti omnes omniū præterquam tuarum, imaginum lineas. Sed cū aliquid substituiſti, ne literam quidē vnā in eo mutari pateris. Deniq; mirarer, te veteris quoq; Ecclesiæ cātum, ut nouam tuam musicā subrogares, sustulisse. Sed hanc mutationem magni ad rem tuam esse momenti, ex ipso quoq; Platone discere potuisti. Cæterum cum hæc principia tuæ reformationis significarent te & ab alijs dissentire, & peculiarem

aliquam sectam meditari, in qua solus emineas (quod quidem nos pueri minimè olim vidimus, sed viderunt viri prudentiores) tu deindè eo progressus es, vt de eo quod ambis nemo dubitaret. Sed id postea fortassè viderimus, si nos cogas ea quoq; de re dicere. Non enim nisi coactus meminero. Neque iam meminissem earum de quibus breuiter dixi, ceremoniarum, nisi si libellus tuus me laceffendo & Bucerii consensum atque societatem iactando, coegisset. Sic & cum Philippum præterea mihi opponis, adiges me, vt dicam, quod dicturus alioqui non eram. Vt te collaudes, & me percellas, Melanthonem accersis, cuius ais vnã vocem posse obruere omnes meos (vt pro canina tua facundia suauiter loqui soles) latratus. Quòsnam ô Molosse? propè dixi Cerbere: & tu qui me subinde canem vocas, dignus eras, qui id audires. Si autem vel catulus essem, mutum fortasse hylacten non esse sentirent sacrilegi. Verum me & cedente & tacente, cur Philippum aduocas, præsertim mortuum? Utinam illum, quem appellas testem, iudicem nunc haberemus: tamen si idonei testes non desint, quàm ille, postremis vitæ suæ annis, quibus eum vidimus & audiimus,

mus, conquereretur de tua perfracta (vt
 mollissimè loquebatur) morositate: quã
 que miraretur te nihil temperãter agere,
 semper tumultuari, nunq̃ quiescere. Ne
 que verò ignoras, q̃ ille esset *συμβουλος*
 quamq̃ remittere multa vellet, pacis cau-
 sa: denique quam odisset ingenia non di-
 cam Calua aut Domitiana, sed *ἰπιστοῦ καὶ*
ἀποστόλου. Verùm callidè scilicet illud dissi-
 mulas, quod è re tua non esse putas, vt Gal-
 lia sciat: & quem imitari minimè velles,
 quique mores tuos minimè ferebat, eius
 societate me oppugnans. Eum ego vidi &
 conueni in conuentu Vvormaciensi, an-
 no M. D. LVII. Quid mihi dixerit, nar-
 rant alij. Quid aut responderit tuo siue le-
 gato siue Apostolo, de turbis gallicis iam
 tum gliscētibus agenti, multi q̃ aderāt, sci-
 unt. Venit eo & ipse Cassander. Exceptus
 est, vt homo doctissimus atque modestis-
 simus ab homine modestissimo atque do-
 ctissimo. Audita sunt bona consilia. Pla-
 cuerūt bonis. quod rescire vel ex tuo, qui
 aderat, librario potuisti. Quid dicam? illa
 fuisse comitia, in quibus aliquod priuile-
 gium de tua intemperantia irrogatum sit?
 Quid diceret, si nunc viueret, & que gesta
 tuo Imperio ad hunc vsq; diem in pertur-
 banda

banda Gallia sunt, vel geruntur, audiret?
 Porrò cùm ex eo (vt scis) conuentu amicis-
 sime scripsisset ad Castalionem, & eius
 sententiam nescio quam de prædestina-
 tione & libero arbitrio, suam esse signifi-
 caret: scire potuisti & quàm damnaret tu-
 am in eo viro vexando intemperiem, &
 quàm ne tum quidem probaret omnia
 tua paradoxa. Nunc, cuius est ingenuita-
 tis, Castalionem tanquam Satanam alte-
 rum, diris omnibus propterea deuouere:
 & nihilominus Melanthonem, tanquam
 Angelum, adorare? An non illud est, quod
 Bucerus dicebat, *te iudicare prout amas, uel,
 odisti: amare autem uel odisse, prout libet?* Equi-
 dem arcanam illam *ἡ ἀνάγκη* quæstio-
 nem non excutio, nequo Castalionem (ne
 iterum fingas me eius causam agere) un-
 quam vel vidi vel audiui: ac ne per literas
 quidem vnquam sum allocutus (tamenti-
 tum more mentiaris, ne cum eo arctissi-
 mum fœdus inijsse) neque quod de ea
 quæstione scripsit (nam & id supprimi
 pro tuo imperio iussisti) vnquam legi: ne-
 que quod de fatali necessitate disputas, sa-
 tis intelligo, & in meis ad Minuciū anno-
 tationibus nuper non dissimulaui mihi
 non liquere. Sed vt omnes sciant, ecquid
 etiam

etiam olim, hoc est, ante annos propè vigin-
 ti, familiariter, tibi hac de te responde-
 rit ille, què iactas suffragatorè laudatorè.
 que esse tuū Melanthon, cum quidè tu illi
 blanditus eria librū de Seruitute humani
 arbitrij dedicasses, & ἀριστοτολεως expectares:
 age, bona tua grā liceat ex eius ad te priua-
 ta epistola (cui⁹ exēplar ex Vireberga huc
 perlatū est) aliqd delibare. Malim (inquit) te
 illam tuam excellentē eloquentiam in alijs mate-
 rijs magis proprijs Ecclesiæ consumere, quā in
 questione *πῶς τὸ αὐτὸ γινώσκ.* Habebā amicū Tu-
 bige doctum hoīem Franciscum Stadianum, qui
 dicere solebat, se utrūq; probare, euenire omnia,
 ut diuina prouidentia decreuit. & tamen esse cō-
 tingentiam: sed se hęc conciliare nō posse. Ego cū
 hypothese hanc teneā. Deum non esse causam
 peccati, nec uelle peccatū: postea contingentia in
 hac nostra infirmitate iudicij nostri admitto, ut
 sciant rudes Dauidem sua uoluntate ultro ruere.
 Et eūdem sentio cū haberet spiritum sanctū. po-
 tuisse eū retinere, & in ea lucta aliquā esse uolū-
 tatis actionem. Hęc etsi subtilius disputari pos-
 sunt, tamen ad regendas mētes hoc modo propo-
 sita, accommodata uidentur. Accusamus ipsi no-
 stram uoluntatem, cū labimur: nō querimus, in
 Dei consilio causam, Ecōtra. cum nos erigimus scī-
 mus Deum & uelle opitulari & adesse luctatibus

μόνον διέλεσθαι. (inquit Basilus) καὶ θεὸς παρὰ
 πάντων. Excitatur ergo cura in nobis, & lauda-
 tur Dei immensa bonitas, qui & promisit auxili-
 um & præstat, sed petentibus (vt inquit Chri-
 stus) hoc est, ijs qui promissionem intuentur. nã
 à uerbo Dei ordiendum est, nec repugnandum
 promissioni. Sed ei assentiamur, nec disputemus
 antea, tunc nos ad sensuros esse, cum arcanum de-
 cretum Dei nobis monstratum fuerit, assentien-
 tem autem Deus adiuuat, qui per uerbum est effi-
 cax. Hæc Bonnæ scripsi apud D. Bucerum &c.
 Vale. II. Maij. 1543.

PHILIPPVS MELANTHON.

Quàm vel hæc tibi placuerit admoni-
 tio, vel tu huic magistro, quæ mihi das, pa-
 rueris, testantur ea quæ postea tanto ve-
 hementiùs cõtrà scripsisti, & in quibus sic
 tumultuat⁹ es, vt ne quidẽ tui alioqui fœ-
 derati ferre potuerint tuã in hoc genere
 intemperie, & suos ministros tibi subscri-
 bere. Testis est ipsius Senatus Bernensis
 sentetia lata III. Aprilis, M. D. L. V. quæ tua
 illa axiomata procul ex suis ditionibus
 facessere iussit. Nolo plura obijcere, quæ
 te grauius vulnerent, Sed hinc æstimare
 licet, quàm tibi conueniat cum eo, quæ tu
 mihi obijcis. Tu illum (vt audio) aliquan-
 do vocauisti Peripateticum, cum ille te
 voca;

Vocaret Stoicum. Sed si excuteré arcana, li-
 queret, inter te & illum dissensioné fuisse
 maiorem, quàm inter Stoicos & Peripate-
 ticos: neque tamen huiusce rei nunc men-
 tioné fecissem, nisi si in priori tuo contra
 me famoso libello exclamares insultádo,
 vt cum redemptione, de qua loquitur
 Paulus, conciliem Papatus (sicuti loque-
 ris) doctrinam de libero arbitrio, & di-
 cam, quomodo cum adiutrice spiritus gra-
 tia concurrat hominis voluntas. Cur ista
 abs me petis potiùs, quàm tuo Melanthoni,
 qui tibi aduersatur, respondeas? Audiue-
 ras paulò antè quàm hæc scriberes, in Sa-
 xonia inter Illyricum & victorinum, ma-
 gnam fuisse quæstionem *περὶ αὐταξουσιου ἢ
 αὐτεξουσιου*. Tu illyricú, qui tecú sentit, fer-
 re non potes: Victorinum, qui Melanthoné
 sequitur, non oppugnas: me verò vnú,
 qui talia nõ tracto, nec fortassè intelligo,
 in Galla exagitas. Quo iure?

Si iam non de re, sed de persona dicas
 agere te: etsi inuitus lectores onerem ine-
 ptis editionibus: tamen vt quem mihi iu-
 dicem fers, non recusare me ostendam: &
 aduersus tua maledicta, eius ipsius patro-
 cinium retorqueam: en cogor tuo exéplo
 esse ineptus, vt quod alioqui pudor meus
 non

non pateretur, edam aliquam eius ad me
epistolam Mihi veniam dabunt & qui iu-
dices, si, non dico laudatorē accersere an-
ti quo reorum more videar, sed ab eo ipso,
quem mihi aduersarius opponit, absoluti
me non molestè feram, tantumq; abs lau-
dato viro mihi tribui, quantum illauda-
tus calumniator, qui eum citat, detrahit,
obiter ostendam: non quod tantum mi-
hi deberi putem (quod si putarem, ni-
mium mihi sumerem, nec essem feren-
dus) sed quod os aduersario sit obstruen-
dum.

S.D. Clariss. uir & cariss. frater. Extat apud
Clementem Alexandrinum uetus Iustitiæ
definitio, quæ rectè intellecta dulcis est: *δικαιο-
σύνη ἐστὶν κοινὴ τῶν θεῶν, κατὰ ἰσότητος.* Prior pars
loquitur de priore tabula Decalogi, altera pars de
secunda. Ac profectò utramque complecti bonas
mentes oportet. Te igitur iuris & iustitiæ Do-
ctorem, scio non tantum forenses leges, sed etiam
eam doctrinam cogitare, qua sese Deus humanis
mentibus cōmunicat, & utrumq; bonum expete-
re, *κοινὴν αὖ τῶν θεῶν. καὶ τὸ νόμιμον ἴσον.* Quare te
& diligo & uenero, ac opto in Academiis, & in
Aulis tales esse multos iuris doctores. Bene uale.
Cal. Martij M. D. LIX.

PHILIPPVS MELANTHON.

Audis bone vir virum bonum, quem laudas, valde alienum esse abs contumeliosa tua maledicentia. Neque tamen talia ascriberem, si per te liceret ea supprime-
re: sed cum aduersus tua venena requiro-
antidotum, tu me cogis tuis maledicis ob-
trectationibus opponere aliquod testimo-
nium eius viri, cuius fulgore me obruere
vis. Quid? vt iterum me percellas, etiam
Bullingerum aduocas suffragatorem tuum,
& venerandum (vt ais) fratrem. Non du-
bito quin ille plurimum tibi tribuat, ne-
que inuideo: sed age, an eum reuereris, an
ei vis fidem adhiberi? Iterum, vt tibi satis-
faciam, ineptus & prope putidulus ero. Ac-
cipe, quam ille ad me, quem tamen nun-
quam vidi, vltro scripsit epistolam, cum
ego eum ne per literas quidem vnquam sa-
lutassem. Tantum abest, vt ambiendo eli-
cuerim, quod scripsit.

S. D. Hodie demum incidi forte fortuna in re-
ligiosissimum & sapientissimum Constantinum
tuum, Balduine piissime & doctissime. Quem
die crastina, uoluerit Dominus, absoluam legen-
do: id quod summa cum uoluptate facturum me
sat scio, cum principium ita mihi placuerit,
ut nihil magis. Ago gratias Deo, qui eam tibi
facul-

144 RESPONS. BALD.
*facultatem concessit. Dicitio elegans est & pura,
tractatio ualde perspicua, eruditio & lectio ua-
ria. uiuunt omnia & salubria sunt, &c. Vale, Ti-
guri XI, Mart. M.D.LV.*

HEINRICHVS BVLLINGERVS.

Non ausus sum, ne rumparis & crepes,
ascribere epistolam totam: sed ex autogra-
pho, quod penes me est, habes satis, quod
te vrat. Neque verò existimes, me illius
viri iudicio efferrì, vt non agnoscam, quã
ille & mihi, & illi Constantino meo plus
tribuat quàm mereamur. ne labora, vt ne
scio à quo emédices aridas & rancidas no-
tas, quibus commentarium illum meum
deformes. Ego ipse mea sponte seueriùs il-
lum castigabo. Nunc obiter tãtùm volui,
duorum, quos laudas, virorum iudicia tu-
is rictibus opponere. Habésne nũc quod
me tuis faucibus eripiat? video te multò
magis infremere. Quo igitur nunc te ver-
tes? Si tuorum Ministrorum testimonia
reciperes, aut si ijs ego vtì atque commen-
dari vellem, equidem còm tu non modò
ingratè suppressere vis, quàm in Germa-
nia bene de tuis meritis sim, sed etiam im-
probè fingis quod est odiosum: oppone-
rem illorum ad me literas, quas hìc ab ijs
consignatas & in Germaniam missas, ha-
beo

beo testes meorū in hoc genere, nō dicā
 meritorū (quia hæc te vox offendit) sed
 officiorū atq; beneficiorū. Verū proter-
 uia nunc tua, q̄ est ingratisima, indigna
 est, quā tot verbis ambitio: è refellam. Er-
 go te missum facerē lubēter: sed impius i-
 pse essem, si dissimularē dolorē, quē mihi
 inuisit nouū quoddam maledicti genus,
 quod ingeniosa tua crudelitas commenta
 est, vt me vehemēter vulneres. Filiolā me-
am, quæ vix quatuor annorū est, dulce le-
nimen meorū dolorū, inhumaniter impē-
tis: de qua, si adolescat, impiē vaticinariis
nescio quid. Sic infantes, quos Christus
cōplexus est, quibusq; benedixit, procul-
cas ō crudelis, parētibus etiā insultās? Hic
nō dissimulo talibus me aculeis cōmoue-
ri. Sed vos ō pueri, vos ō patres obtestor:
vos, quorū interest, appello, nū hoc tolē-
rabile vulnus sit? Quid? Scripsit olim Ci-
cero ad Atticū: Filiola tua te delectari lætor,
et probari tibi φουκῆν esse πρὸς τῆ τίκνῃ. In-
telligit autē σοφῆν. Negabant epicurei, eā
esse naturalē. Atticū, qui Epicureus alio-
qui erat, factū patrē, ipsa experientia natū-
ralisq; sensus coēgit repudiare tā degene-
rē, tamq; barbarū stuporē. Et noster cæ-
lebs, doctor regenerationis, imperabit nō

bis nō à σοφία μὴ, sed etiā & πᾶσι θεῶν. Neq̄
 verò (sicuti fingis) tibi exprobro orbita-
 tē, pater optime, imò vt meli⁹ intelligeres,
 qđ σοφία sit, & nobis parceres, & min⁹ au-
 dax esses, quē video (sicuti ille olim Ro-
 manus dicebat) senectute, cælibatu & ora-
 bitate fieri audacissimū: equidē vellē, &
 valde p̄fectō vellē, de⁹ te tali benedictio-
 ne basset. Sed gloriose ais, tibi esse filiorū
myriades in toto orbe. Nō inquirō, Spiri-
tales an spurij sint. Audio te vel Papā max.
 vel patriarcham vel patrē patrū propterea
 lē fœcūditatē & videri & dici velle: quod
 facile patior. Verū est nimis indignū, qđ
 hic & somnies & significes te alterum esse
 Abrahamum, & interea, si quis tuis cupi-
 ditatibus obsistat, eū voces Ismaelē. Quā
 nunc occurrunt multa, quæ audire debe-
 res, & de te, multarū scilicet gentiū pa-
 tre, & de tuis gentibus, siue Agarenis, siue
 Saracenis, siue Ismaelitis, siue Israelitis, sed
 velis nolis, iterū tibi parcā. Tantūm te ro-
 gabo, ne ex illis filijs tuis optimū quenq̄
 mactes sacrificando: & cū tuā tam nume-
 rosam gentē tibi relinq̄ā, ne familiolam
 meam vexes. Quid enim? Etiā de spolia-
 ta auia nescio qua, quam certē vix me ali-
 quādo vidisse memini, & de priuignis ne
 scio

nescio quid, odiosè atq; flagitiosè fabularis. Quid non tentas & moues? Ego quid aliud quàm te improbè mentiri dicam? Sed vide, an priuignus uiuat tuus, cui plùsqvam pater esse debuisti, cū quidè ex Anabaptista patre natū more tuo regenerāsi. Certè si eius mater uiueret, credo, nō negaret, quod domi tuæ sæpe apud me cōquesta est, cū, si qua malæ tractationis actio esset, rogaret. Nondū satiata est maledicētia tua, audes etiā improbè fingere, spoliatos à me esse meos, qui plusquā paternā pietatē meā sentiunt, & agnoscunt. Etiā si taceā, illi tuum maledictū refellēt. Interea ex quo tu mādato ô noster procurator agis, & quas habes probationes, ne iterū de calumnia dāneris, & pœnā temerè litigantiū dependas de tuo? Cur nō potius operā das, ut tot creditoribus, quos negare non potes, ab eo cum quo deinde affinitatē contraxisti, nefariè spoliatos esse, satisfacias, cū quidè eos quotidie istic querentes audias, & te in societatem prædæ uenisse uociferent? neq; aliud persuadere possim nostratibus, quos tale latrocinū, quo vrbs nostra tota expilata est, etiā afflixit. Nunquámne quiesces, ut non coguntur amici tui multa, quæ sepulta manere

nere vellēt retegere? Etsi obduruimus ad
 iniurias, & animū obfirmare conamur, vt
 nō cōmoueat, vt se cōtineat etiā prouo-
 catus, vt iritatus nō erumpat, vt nō effun-
 dat flāmas iracundiæ: tamē hoīes sumus,
 & tu tā acer & aculeatus es in pungēdo &
 lancinādo, vt etiā truncos & lapides cōmo-
 uere possis: possisq; ab inuitis exprimere
 & veluti extūdere vocē, quā mallent esse
 cōpressam. Vtinā tu cū tua religione me
 docuisses non modò colaphū impingēti,
 alterā genam cedēdam præbere, sed & iu-
 gulū porrigere, potiùs quā me cogeres
 ad huius defensiōis conditionē, quæ qua-
 uis carnificina mihi durior est. Sed quid
 nō & facis & dicis, vt me cōmoueas? Quā
 tu deniq; mihi exprobres *ναδαραγίω, νε-*
 scio. Sed scis, quā tibi possem *δυναρωγίω.*
 Cōtinebo me tamē, vt me potiùs necessa-
 riò defendere, quàm te videar vltro accu-
 sare: tætsi difficile sit, multa quæ obijcis,
 refellere, quin aliquid tibi aspergat. Quia
 in maledico tuo libello totidem prope
 quā fecero, si in singulis refellēdis immo-
 rer. Sed nō patiar, vt alijs persuadeas quod
 cū tua etiā infamia fingis de Luciano. quia
 quē discipulū tuū esse dixeris, paulò post
 dixisti

dixisti esse discipulū Luciani, non ei modo, sed & tibi iniuriā facere visus es. Ipse ingemuit te cōtumeliæ causa descendere ad Lucianū, cū aliās te, honoris causa, apud amicos Lucaniū, iisdē literis inuersis, vocare soleas. Sed an ille propterea te alterū Lucianū esse dixit? Si dixisset, non iniuria fortasse retorsisset conuitiū quod prior obieceras, neq; nunc nō merereris id ab eo audire, quē iterum, ex tuo fortē ingenio alios æstimans, impiè & flagitiosè erucas, nullū in cœlo credere esse numē: quasi res aut leuis aut vulgaris esset ἀβιότης, quā toties in ore habes somniās tibi semper esse cū aliquo Theodoro vel Diagora. An hic iterum me reprimā? Deum verū & æternū, Deum patrē Domini nostri Iesu Christi, Deum, qui in cœlis est, qui meus erit tuusq; Iudex, iterum testē facio, vindicem inuoco, & ultorē credo fore repetiti huius maledicti impij. In sinu, nunc licet rideas, cū impunè proculcas humiliores, & credulis illudis. At scito illum aliquādo iudicē fore tuæ & credulitatis, & fraudis, & (audebo dicere) blasphemix. Absit, vt vicissim tecū peregrino Luciani co (q̄ alius fortasse faceret) conserā. Sed iterū te moneo, vt si pios hoīes, qui in tuas

actiones intuetur, credere velis multū in te esse religionis: aliter, q̄ aut verba dādo, aut cōmentarios scribendo, tuā pietatem probes. Nam commentarios quoq; scripsit ille Peregrinus. Imò (quod tu nondū fecisti) carcerē religionis nomine subiit. Audio quod scribis te sine saluo cōductu (vt vocas) voluisse in Galliā venire, & in eo te tuis collegis non sine aliqua eorū ignominia, audaciore fuisse significas, sed satis superq; turbarū das etiā absens: & saluum te, quo vales, arma sine periculo circūducent. Sapis profectò, qui nūc tibi caues post principia, & ex tuo lacu, tanquā portu, spectas aliorū naufragia. Sed tua interest, ne timidus videare. Ergo vt aliās, cū es extra iactū teli, ingeminare soles illud, vsq; *adeone mori miserū est?* sic iā securē iterū iactas te in medias flāmas venire vel le. Verū opto tibi exitū meliorē, q̄ fuerit illius Peregrini. Simul verò opto vt Gallia, q̄ mōstris olim caruisse diciē, caueat, curet, ne quod impostoris monstrū ignorās adoret. Quid enim fallacius specte religionis? Feres æquo animo religiosissime Ioannes, si iterū eos, quos fallis, moneam, aliud esse religionem, aliud hominē: esse em̄ res diuersas, quæ confundi minimē debeant.

Patere,

Patere, vt huius cōfusionis error, qui multis imponit, & pro homine interdum Deum impiè veluti supponit, ex multorum animis tollatur. Nam & hæc periculosissima idololatria est, quæ est subtilissima. Ergo, ne tibi blãdiaris: etsi tantopere idololatrias odisti, caluinolatrias ne ex osculeris. Imò si quid habes spiritus Apostolici, difrumparis, & vestes descindas potiùs quàm patiaris te in idolum transformari. Sentio hinc tuam atram bilem cōmoueri, nõ in degeneres tuos assentatores, dicam an cultores? qui tamen te clàm irrident: sed in monitores amicos atq; ingenuos, quos ferre non potes. Quo igitur me vertam? Terribilis es, ò noster Irenæe, cum pro coronide suauissimi atq; amatorij tui libelli, furiosè exclamas, me esse facem prorsus furialem ad excitandas discordias. Hinc ego meam patientiam, ab ista (cōmotus propè dixi) furia, tam importunè lædi sentio, mihi vt temperare vix ac ne vix quidem possum. Itane verò tu,

Qui potes unanimes armare in prælia fratres,

Atq; odijs uersare domos: & uerbera tectis.

Funereasq; inferre faces, &c. Tunc nobis in abdito literarum recessu quiescētibus, neque minùs pacem, quam disturbas,

desiderantibus, quàm discordias abs te excitatas, quas sedare non possumus, lugentibus, ridendo & insultando exprobrabis & ascribes tua stratagemata? quorum utinam testem non relinquant nobilissimi huius Regni tristissimam vastitatem. Vix me contineo, quin de Romana illa matrona, quæ facè se peperisse somniauit, dicam aliquid. Sed obsecro, qui in hoc Regnum immisit vulpem, eiusque caudæ tædas ardentes alligauit, ut quocumque discurrat, incendium excitet, nobis lugentibus gloriabitur sese id Samsonis alicuius exemplo fecisse, & tamen miseros agricolas suis segetibus faces summisisse narrabit? An & tu, quæ inter tuas furias exultas, medijs in milibus ardēs ô Tisiphone, vales etiam nū haberi pro Angelo pacis? Scilicet ignota est, neque à quoquam conspicitur, hæc Erinnyis.

*Quæ cum sanguineo sequitur Bellona flagello
-Et scissa gaudens discordia palta.*

Nam sæpe cogor uti verbis huius poetæ, cuius carmine, tanquam (ut ait) tinnitu delatur noster tubicen. Equidē ô Dictator rei gerendæ, ecquid iam multis annis istic agas, nō inuitus ignoravi: tantū abest, ut curiosè (quod facis) sciscitatus sim, quæ ad me non

nō pertinēt. Sed si dicendū tñ esset de tur-
bis, quas nūc in Gallia etiā absens moues,
exclamarem illud eiusdem Poëtæ:

Pandite nunc Heliconæ Deæ, cantusq; mouetes

Qui bello exciti Reges, quæ quæq; secuta

Complerint campos acies, &c. - Certè cūm

eos hodie versus relegerē, cohorrui, cūm
quidā suggestit, in eodē libro paulò antè
etiā proponi quandā, nō tuā, sed seditiosū
alicuius cōcionatoris veluti effigiem, vbi
describitur illa Alecto,

-- Gorgoneis infecta uenenis,

Quæ stabuli de culmine Summo,

Pastorale canit signum, cornuq; recuruo

Tartaream intendit uocem.

Nam & istud deindè sequitur,

Alecto toruam faciem & furialia membra

Exiit: in uultus sese transformat aniles:

Et frontem obscenam rugis arat: induit albos

Cum uitta crines, tum ramum innectit oliuæ.

Fit Calybæ Iunonis anus tēpliq; sacerdos, &c.

Aderat alius quidā paulò minùs inciuilis,
qui horū temporū historiā cum Romana
conferēs, nescio quid de seditiosis, præser-
tim post Gracchos, Tribunis plebis (quos
concionatores vocat ipse Augustinus) re-
ferebat, de L. Saturnino, de Liuiio Druso,
de P. Sulpitio, Alius ex historia Ecclesia-

stica magis accommodatè commemorabat
 multa, quæ ad ea quæ nûc fiunt in istis tu-
 multibus Ecclesiasticis, propiùs accedere
 videbãtur. Et qui abs te minùs erãt alieni,
 dicebant, te Ioãni Antiocheno Cyrilli ad-
 uersario similiore esse q̃ Ioãni Chrystosto-
 mo. De moribus & ingenio loquebãtur:
 fingebantq; te quasi Antistitè esse, vt cum
 veteribus Episcopis, potiùs q̃ cum hæresi-
 archis, cõparari posses. vtinã verò illius fat-
 tem Ioannis Antiocheni conuersionè tan-
 dem imitareris. Malles, credo, nõ iam di-
 co cum Dioscuro Alexãdro Antistite, sed
 cum eius decessore Cyrillo conferri. Sed
 palinodiã canere debebis, si quod Iuliano
 nostros, quasi ij abs se dissentietes occide-
 rent, accusanti responderit Cyrillus, lau-
 dare atq; imitari velis: vtq; is pœnitentiã
 agere non recusauit, cùm diceretur nõ im-
 probãsse necem vel Hypatię sc̃minæ, eru-
 ditæ, æthnicæ tñ; vel Orestis Præfeti Ale-
 xandri, eodẽ furore occisi: necesse erit,
 vt & tu sapiùs, quã velles, confitearis pœ-
 nitere te tot cædiũ à quibusdã, qui tui di-
 cuntur perpetratarum õ pater patræ. Et
 quia in priori responsione, Chrystostomi,
 quẽ indignè vexauit Theophilus, metio-
 nem feci, nunc etiam te moneo, vt memi-
 neris,

neris, Cyrillū, patruī illius sui exemplo aliquando iniquiorē innocentiae atq; memoriæ Chryfostomi, tandem relicta calumnia, veritati testimoniū ingenuū dedisse. Hæc exēpla potiùs tibi ad imitationē proponito, q̄ aut Georgij Arriani antistitis, aut alicuius Dioscuri Eutylianis monachis septi; ne cūm nō eadē doceas, facias eadē. Scito tibi nō molestā modò esse sed & acerbā hanc admonitionē meā. Sed res temporaq; cogunt me *καὶ ἐπιτάττω.*

Vt aut̄ deinceps non erres in auctorib. discordiæ notandis, valde te rogo, sæpiùs vt te & tuos, præsertim in hoc plus quā cīvili bello, respicias. Respicias illos dæmagogos, q̄ miserā multitudinē, quā deivictā, nō vt ille olim Hercules Gallicus, trahūt & circūagūt, sed vt Siculus quidā eun̄ cogūt & armāt: ac ne pax coalescere possit, iubent facin̄ aliquod magnū ppetrari, qd̄ recōciliationis spē nullā relinquat: letiq; deinde illud insultātis Furiae (nam iterum occurrit Aleto) intonāt.

En perfecta tibi bello discordia tristi:

Dic in amicitia coeāt & foedera iungāt, &c.
Atq; vtinā nō nisi vnus, qualis apud eundem Poëtam, obstaret Messapus avidus confundere foedus. Sed quàm indignum est abs talibus

talib. bonos Feciales accusari pacis perturbata? Nihil apud te possum dissimulare vir amicissime. Gaudebam hisce diebus & gaudebam vehementer, cum audire quendam tui ordinis (sed quem fortasse minus quam ego, diligis) in medijs castris (scis de quibus loquar) concionatum esse de pacis conditionibus studiosè quærendis, & de Columba, quæ abs Noha emissa retulit symbolum humanæ cum Deo reconciliatiõis. Sed maiori mox dolore affectus sum cum narret eodẽ & tempore & loco, illius collegæ, quẽ tam valde amas, etiã frémentibus quæ circumstabat, militib. nonnullis minimè malis, & indignè ferentibus, contra esse concionatum de nõ ineundis consilijs pacis. Quale dices fuisse classicum eius concionatoris.

- Quo non præstantior alter,

Aere cicre uiros, Martemq; accendere cantus?
Sed quid aliud expectare poterat, quæ eum antea nõ dicam talẽ Apostolũ minimè Apostolicæ spirare nescio quod Catilinariũ, sed tuũ, õ dictator, Magistrum Equitũ hic audierat armatũ, sub dio concionantẽ de contemptu mortis? Iniquus fuero, si alienũ tibi factũ exprobrẽ, quod præstare nec possis, nec debeas. Sed alia sunt ei⁹ generis plura, quib⁹ te teneri meminisse debes, quoties de

de tumultu aliū accusas: quæ certè nō minus aut persona tua aut tua p̄fessione sunt indigna. Et miraris, si iam pridē tibi quidā respōdit, quod olim ciuilis lex cuidā Philosopho responderat, *Professio & desiderium tuum discrepant.* Obijcies mihi, quam voles ambitionē, eadē fronte, qua discordiarū culpā. Sed nōne metuis, ne cum tua male simulata philosophia audias illud nostri Tertulliani *Pythagoras apud Thurios tyrānidē affectat?* An replicabis quod Arnobius, *Pythagoras (inquit) sanius suspicione dominatiōis iniusta uiuus cōcremat in fano est?* Sed occurrit, q̄ nos terret Appianus, cum in suo *Mithridatico* narrat Philosophos specioso sapientiae titulo tyrannidem affectasse, & eam consecutos, crudeliores fuisse, quàm vlli sint tyranni indocti. An nos ijs subseruiemus? Obsecro, ne toties me cogas cautam dicere, cur meum, quod antea fortasse fuit obsequium, deinde nō fuerit. Si (quod improbè fingis) commoda nostra sequeremur: certè tam fatui nō sumus (et si fatuos esse nos dicas) q̄n regnantē, proposita magna mercede obsequij, sequeremur, quē secuti miserū sumus magno cū rei nostræ familiaris dispēdio. Faceremus potius quod quidā Sectores nūc faciūt, q̄
spe

spe prædæ opimorumq; spoliórú tua ca-
 stra sectamq; sequuntur. Scito itaq; me so-
 la consciétia reuocari. Cú olim illud Ter-
 tulliani sæpe in ore haberes, *Huic sectæ ma-
 gis occidi licet, quàm occidere.* Cúm dánares
 Ethnicos philosophos, qui tyrannicidas
 nimium laudârunt, & doceres longè aliã
 esse Christianam philosophiam, quæ ne ty-
 ránnum quidem interfici à priuato, fas esse
 iudicat; cúm Ecclesiæ insignia, crucem &
 ærumnas esse profitebaris, cum exul & e-
 gens gemensq; demisso vultu conciona-
 baris de patientia, de charitate, de regene-
 ratione: magna argumenta dabas religio-
 nis atq; pietatis, & nos propterea te audie-
 bamus lubenter. At cúm, rebus deinde cõ-
 mutatis, audiuius omnia contraria, spe-
 ciosis licet verbis tecta, an non fuit necesse
 viro bono ab ijs dissentire? Obijcies quã
 voles mihi discordiam, cuius tamen an-
 tea significationem pertenuem dedi. Sed
 apertè núc profiteor me alienũ esse ab ijs,
 quæ in factione tua sentio esse aliena abs
 Christiana religione, iure, & humanitate.
 Leuiora sunt illa scilicet, cúm & statuis, &
 sepulchris, & ossibus Principũ, & Marty-
 rũ barbarũ bellũ indictũ videm;: cū ciui-
 tates occupari; cū fana spoliari audim;: &
 Reli-

Religiarum (vt vocas) inuentariū nō teme-
 rē olim editū abs te fuisse, nūc intelligim⁹:
 ō singularē istā tuā religionis curā: ō refor-
 mationē admirabilē. Sed grauiora sunt a-
 lia, quæ phorrescimus: quæ si neq; tuis au-
 spicijs, neq; tuo imperio cōsilio ue fieri di-
 cas, vide qd respōsurus sis ijs, q̄ faciūt: cer-
 tē miseræ lugentiq; Gallię nō statim satisf-
 feceris. Olim Cicero in hoīem Caluētię,
 (vt aiebat) potiūs Calpurniæ familię, di-
 xit: *Neq; uerō multū interest, præsertim in Cōsu-
 le, utrū ipse p̄niciosis legib. improbisq; cōcionib.
 Remp. uexet, an alios uexare patiatur.* Quid si
 non patiañ modò, sed etiā velit & iubeat?
 Nolo quicquā in te dicere acerbius, neq;
 meū est accusare quenquā: liceat mihi mo-
 dō nō laudare, quod malū est, & tranquillæ
 meæ successioni uenia detur. Hic ego tan-
 dem desinere putabā (quod miserē cupie-
 bā) vt te missum facerē (cum quo luctari
 nimis mihi molestū est) & ad meliora mea
 studia redirē: sed tu nōdū me missū facis.
 Nam tu tuo libello assuisti acerbiores etiā
 accessiones, de q̄bus si nihil dixero, iterū
 periero. Nimis p̄tēctō dura est cōditio hu-
 ius pugne, qua me exerces & huc illuc iacta-
 tū exagitas. Sed quādo ita vis, ferenda est.
 Postcā quam fatigāsti te maledicendo,
 euocas

euocas manes Duareni, cui veluti in de-
 cursu hęc lāpada tradas: & nescio quā eius
 infauštā declamationē, quā ille ante mor-
 tē suā sepelierat, eruis, vt hęc rursus in me
 veluti funereā facē vibres, ea fide, qua pfi-
 diosus puer tuus, eam primū elicuit ab au-
 ctore, quē clā incitauit, & ad se scriptā, in-
 scio me, in cuius tñ sinu tunc erat, sparsit;
 tametsi nūc eam istic recudendo suppres-
 serit librarius tuus honorificā eius inscri-
 ptionem. Equidē quo magis cogito, quānā
 sint artes siue tuę, siue tuorū: tantō magis
 obstupesco cū summa fraude cōiunctam
 esse summā stultitiā. Stultitię incredibilis
 est, aduersario, qui tuā Institutionē dāna-
 uit, vltro subscribere, atq; etiā eū laudare,
 & vt patronus tuus sit, aduocare. Sed frau-
 dis maioris est, fingere eum esse tuarū par-
 tium. Quid dicā mirari me, librariū tuū
 potuisse hęc tibi seruire? An oblitus est, se-
 se etiā in cōmuni ad illā declamationē re-
 spōsione ante annos septē illud Duareni-
 cū scriptū, sua manu iugulāsse, & in ea pa-
 lām p̄fessum esse, sese nec posse, nec debe-
 re typos suos talibus scriptis cōmaculare?
 Fartasse dicet, sese id respondisse, cum abs
 Duareno rogaretur. Sed cū abs te nunc
 rogatus est, sententiā mutāsse. Accipio ex-
 cusatio

eufationem mancipij frugi & fidelis. Mirarer tamen rursus, cum eo scripto nō excudisse illam responsionem, præsertim cū tua potissimū causa scripta esset, & ille in ea partē haberet suam: sed homo cautus in mendacio deprehendi noluit. Imò verò Deus illi nō minùs q̄ tibi mentē, credo, eripuit, vt neuter nunc quid agat, videat. Duarenū, quē viuentem, tanquā, vt loqui soles, Apostatam execrabaris, nunc laudas mortuū. Rectè & candidè. Sed quomodo tibi cōsulis, cū hunc Iurisconsultū tibi accersis iudicē aut patronū? Ille moriens (vt seriò iudicāsse sentias) detestatus est tuā sectā: quod etiā iudiciū ad sempiternā posteritatis memoriā relatū est in Frāciæ Annales maximos. Quid? Superstites reliq̄ de Sacerdotijs & Ministerijs & beneficijs cōmentarios, quibus planè confodit quicquid tu de Ecclesia tā prolixè doces in tua Institutiōe. Nūc cōmentarios illos cōmendas. Quis non laudet incredibile candorē tuę simplicitatis atq; modestiæ? Quis non amātes fuisse dicet eos, qui tuā Institutiōnem defendere conati sunt? Imò verò quō tuā nunc non admiret dementiā atq; cæcitatē? Age, per me sanè licet, vt, quādo ita vis, Duareno etiā iugulum præbeas & de-

inceps alios etiã, si vis, monebo, tibi nunc placere, quod ille cõtra tuam de Ecclesiæ ministerijs Institutionẽ scripsit. Videris tu, qua ratiõẽ tũc placabis tuos ministros, quos tali ppe iugulabis cõfessione. At responsionem Duareno oppositam displicuisse tibi narras, quia cùm significaret illum quẽdã ex libris surripuisse, scilicet ei periculum capitis tali indicio creabat. Te autem quiduis pati malle, quàm vt alterũ quis lædat. Næ tu vir optime, mirabilis es artifex simulãdi atq; illudendi. Tu quoties in aliquẽ scribis, nihil non & quæris, & captas, & fingis, & facis, vt aduersariũ nõ tam refellas, q̃ traducas & ad rogam traahas. Testes sunt omnes tuæ pugnaces atq; inuectiuę inlidiosęq; accusationes. Sed & quodam loco gloriaris & triumphas, quẽdam in Belgica indicio tui libelli, ad supplicium capitis abreptum esse. Et ne lógicus abeam, illa ipsa, quàm nunc in me edidisti, ferrago furiosa, quid aliud vel agit, vel captat? Et interea non pudebit flebiliter queri nõ esse habitã rationẽ Duarenci nescio cuius periculi, quod certè nullũ fuisse res ipsa loquit? Porro, vt magis constet, ecquid præsidij habeas in eo viro, cuius nomẽ, tanquam Gorgonis caput mihi obuer-

obuertis, & cū illi patrocinaris, q̄ sapiēter
 tibi cōsulas, caueasq;: equidē facerē nō in-
 uitus, vt singulis collatis & inter se cōmis-
 sis capitib. ostēderē, q̄ valde dissideatis in
 Ecclesiæ ministerijs describēdis: vt si ille
 de ijs bene senserit, te pessimē sentire sit
 necesse. Sed neq; ocij neq; tēporis tantū
 mihi nūc dat, quantū ad eam rem esset ne-
 cesse. Quid aut, si addere vellē aliū quarū-
 dā in eo genere tuarum *μυθολογιῶν*, quas
 ille nō notauit, indicē? Certē nō de vnus
 verbi *χριστονομίας*, interpretatiōe tua, q̄
 ille exagitat, respōdendū tibi esset. Nō est
 nūc mihi præ manib. Institutio tua. Sed,
 si rectē memini, recordor, te in eo capite
 de Ecclesia & eius gubernatiōe, valde exul-
 tare, cū Canonē quendā de puocatione ad
 Episcopū ro. clamas esse supposititiū, qui
 cū Nicenus esse dicerēt, inuentus sit esse
 Sardicēsis. fateor vir doctissime, hoc quo-
 que me olim credidisse, cū diligentius nō
 inquirerē in historiā, quā narrares. Sed po-
 stea sum expertus, vafrum illum Siculum
 non temerē olim monuisse, *non temerē esse
 credendum*, Fateor illum Canonem non
 fuisse inuentum in Græcis exemplari-
 bus, quæ Africani patres consuluerunt:
 sed fictum propterea fuisse, inde non

conficiet dialectica tua, nō magis q̄ illum; quem cū sibi ignotum fuisse fateatur Augustinus, non fuisse in Africa peruulgarū significat. Quid? Non modò ipse Athanasius, sed & qui cum eo fuerūt in Alexādrina synodo Episcopi, Aegypti, Thebaidos & Libyę, quorum pleriq; Niceno Concilio interfuerant, locupletissimi profectō & classici testes, in sua ad Felicē Rom. Episcopo. epistola affirmant, illud de puocatione, decretū fuisse Nicææ: quod deinde rursus potuit, vt alia pleraq; repeti Sardicę.

Istud obiter dico, vt in mentem mihi nunc venit, non vt de iure illius puocationis contendam, sed vt de facto deq; historia, in qua si tu meam diligentiam, ego tuam fidem requiro, te & me submoneā. Nam hīc falli, labi, mentiri turpe est, præsertim tibi. Itaq; & illud, quod eodem loco tam cōfidenter iactas, & ego te secutus aliquando temerē tradidi, de Donati aduersus Cecilianū ab Episcopo Rom. ad Cōstantinum puocatione, datoq; cum alijs Episcopo Arelatensi, vellem mecum diligentius retractares. Nam si Optatū, st epistolam Constantini, & acta Arelatensis illius Synodi, quæ nuper nactus sum, consulamus, liquebit, præposteram atq; inanem esse,

esse, quam ex illa historia repetis argumē-
tationem. Tantumq; abest, vt Constanti-
nus tale prouocationis genus laudârit, vt
etiam contrâ exclamârit, *ô rabida furoris au-
dacia*, &c. Hanc em̄ esse verâ lectionē Opta-
ti, neq; emendationem, quam nuper do-
ctissimus Iurisconsultus tradidit, admitti
posse, aliàs ostendā. Nunc velim mih igno-
scas, si præter opinionē huc delapsa sit o-
ratio mea. Illud modò volebam, vt cogita-
res tam nondum castigatas esse tuas insti-
tutiones, quin aliquod etiam nū mendū,
etsi de historia tātum agatur, in ijs hereat,
vt in meis esse plurima, vt admonerer, cu-
râsti. Nunc ad famosum & mēdax scriptū
Duarenicum, quod in me recudi voluisti,
reuerterer, nisi si iam pridē refutatū esset,
& esset alia responsione indignum. Nam
quod in eo, si fortē id nōdum animaduer-
tisti, Nouatus appellaris: mihi quidem cer-
tē dolet: sed id refutare, tuum est.

Porro, quod Duareno non contentus,
aduocas alios quosdā Iurisconsultos, quos
veluti in equum tuū Troianū includas, vt
me oppugnes: equidem, si eos pro tuis mi-
nistris & mancipijs habes, cōquerar & or-
dini nostro & iurisprudentiæ iniuriā te fa-
cere: neq; id minùs molestē ferā, q̄ qd̄ me

Sinonē etiā vocas, honoris (credo) causa.
 Non enim alioqui tuos mihi titulos cōmu-
 nicare velles. Sed vide, ne nō planē vni ti-
 bi propria hęc laus sit, hic titul⁹, cū iactes
 de tuo ludo, quod olim Isocrates de suo,

Ex eo, tāquā ex equo Troiano, heroes p̄dijsse.
 Certē cum illud in schola nuper legeret,

Arduus armatos medijs in mœnibus astans

Fundit equus: uictorq; Sinon incendia miscet,

Insultans, &c. quidā nimiū nasuti & al-

legorici, collatis tuis stratagematibus, ne-
 scio quid de similitudine τῶν παραλλήλων

ineptē fingere voluerūt. Sed ad rē. Aduer-

sum me cū Duareno Consciū quendā cō-
 iungis. Quām scite? si quāta inter eos fue-

rit coniūctio, scias. Sed eū planē esse tui iu-
 ris fortē putāsti, quia & Nouioduneus sit,

& cōtubernalis aliquādo fuerit tuus. Nam
 nūc Doctorē esse Iuris Pōtificij obliuiscere

ris, & Apostatā esse, quod aliās soles, clami-
 tare non vis, quia eo uti in rem tuā velis.

Equidē eum cōtrā non vindicabo. Sed qd
 tandē ex illo profers, quod in me torque-

as? Disputationem nescio quam de suc-
 cessiōe in stirpes aut in capita. Fateor pri-

nere ad ius sui. Sed quid illa vel ad te, vel
 ad id agis? An quia initio me iussisti respō-

dere de apicib. Iuris, noluisti mihi deesse
 materi-

materia? verum vereor, ne si in eam disputationem ingrediar, tibi, que vix puto delectari talibus mysterijs Iuris, valde molestus sim: quanquam in ijs ego versari malim (vt mea sunt professione digniora) quam in alijs quiescilijs, quas tu mihi obijcis, vt nunquam me extricet. Ergo quando in hoc pistrinum nunc impactus sum, etiam molendum mihi est. Ceterum miror, non exhoruisse te cum id quod tuæ sanctæ farragini assuis, haurires ex commentario, qui Episcopo quondam tuo inscriptus atque consecratus est, & cuius auctor profiteatur sese esse in clientela illius quem tantopere odisti, antistitis. Eiusdem farinae sunt, quod liberarius tuus ex eodem fonte hausit fragmentum, in quo notant mei Constantini legibus & de XII. Tabulis commentarij. ne tu mirabiles & sagaces habes rerum omnium scrutatores, librorumque omnium puolutatores. Sed malæ fidei sunt hæc mancipia tua, quæ vt tegant vanitatem nostri Censoris, supprimunt postremam editionem mearum XII. Tabularum. quam qui conferunt cum illius notis post editis, videt eum vno post anno multa castigare, quæ ipse castigauerat prius. Certè quia id omnibus liquere putabam, non dignatus sum hætenus illi ieiuno magistro, qui discipulus antea meus

fuit, respōdere: tametsi gratias agere non
 nollē, quod ex suo Codice manuscripto,
 admoneat me quorundā Constantini Cō
 stitutionū, inscriptionū, & subscriptionū,
 de quibus nihil diuinare alioq̄ potui. Vel
 lem verò etiā rogare, vt me patiatur mea
 castigare, memineritque non esse in mea
 potestate typographos, qui quotidie li
 bros recudant. Sed quid tandem ad te hæ
 λειτολογία. Equidem cū in hisce versor
 nanijs, obliuiscor mihi rem esse tecum: &
 nescio q̄ fieri potuerit, vt augusta & sacro
 sancta tua amplitudo se demittat ad istas
 curas tam humiles, angustas, abiectas. Me
 quidē tedet pigetq̄; bonas horas tam male
 collocare. Sed te recreat nouus riuales sua
 in me velificatione: quæ tamē de inani
 tantū gloriola puerilis & arida & ridicula
 cōtentio est, indigna profectō, quàm tu
 spectato tuo plausu accendas. Ille se nūc
 doctiorē eo esse, quē habuit aliquādo do
 ctiorē, vehementer contendit. Et si id con
 cedā, & præterea adiungā vetus esse illud
 πομοι μαθηται κριττοιισ διδασκαλω: qd
 tibi inde accedet? mihi quid decedet? Per
 me quidem certē licet, vt ieiuni tui scribā
 etiā in mustaceo laureolam quærāt, si hūc
 esse putas fructum Euāgelicæ mortifica
 tionis,

tionis, quam doces. Per me (iterum dico) licet, vt hoc vento se pascant, si nihil aliud habent, quo se satient hiantes. Ego iam pridem satur sum istius tam putidæ fatuæq; ambitiois. Sed scire vis, quantum & fidei mereatur tuus Cōscijs, & quantū in eo habeas præsidij: obsecro, manda alicui tuo, cui credere voles, ministro, vt hic legat, quā ille, triduo antequam efflaret suas illas contra me absentē glorias, publicè recitauit & sua manu consignatam in Germaniam misit de suo (vt dicebat) excellentissimo præceptore, & de meis erga se & iurisprudentiam & literas, meritis orationē. Et penes me est. Sed ne viuā, si per verecūdiam possim has ineptias reuoluere. Quid mea erga illum officia, beneficiaq; frustra cōmemorem? Hoc tu facito, qui tam officiosus es, vt nunc hoies ingratos & perfidiosos etiā tibi applices. Porro, quasi multum inter sit Reip. Christianæ, scripserim an nō scripserim Commentarios in Institutiones Iustiniani: nō modò per eum, sed & per alterum nominatum tamen testem & Censorem vehementer contendis, cuiusdam Brechtano præceptori quondā meo, acceptos ferri debere, qui sunt abs me editi. Sed quo iure hi leguleij sine mandato

allegant ius alienum, atq; etiam sine pro-
 batione. Mirū pfectò, si & iuriscōsultis &
 Theologis placeat talis actio tamq; *ἀμίστρο*
 90. Nam si ita licet agere, quid illis fiet?
 Clamat tuus catul⁹ & ringit, qđ dixerim
 iusta esse cōmentaria. Vbi tandē talē titu-
 lū ascripsit? Nā qđ diligētius mea, quā ego,
 legisse videt, bona fide me monere debet.
 Equidem illi, ne rūpantur, remitto mole-
 stiā p̄bationis, & te quod ita me exerceas
 laudo: qđ metuebas fortasse ne me gloria
 cōmentationis nimiū inflaret efferretq;.
 Sed non erat necessaria hęc tua medicina
 modestissime Ioānes. Audio equidē te ti-
 bi valde placere, & caudā iactare popello,
 quia in sacras literas cōmentarios Buceri
 & Oecolāpadij interpolaris, polieris, auxe-
 ris, atq; etiā conuerteris in linguā Gallicā:
 neq; negamus te p̄pterea doctissimi, inge-
 niolissimi, eloquētissimi hoīs nomē retu-
 lisse. Ac si qđ nostro p̄conio addere posse-
 m⁹, esses etiā magn⁹ Apollo Sed si tñ non
 ideo deceat (qđ quidam olim ait) pulmo-
 nē rūpere vētis: scito nobis multò min⁹ li-
 cere p̄pter inanē speciē quorūdā literarū
 ciuiliū concipe aīos magnos: & verò iterū
 scito nos nostræ vanitatis cōscios, nihil no-
 bis tale arrogaturos esse, etiā si rhapsodia
 pueri s

pueriliū annotationū in Iustiniāi libellū
liberaliter nobis relinquant. Nā & melius,
quā aut tu, aut tui, scimus, q̄ illud totum
sit nihili. Ergo sis vis esse alienū, facile etiā
concedā. Dicerē tamen eos nimis esse ini-
quos, quos mihi subornas, cū quidē, quic-
quid in ijs cōmentarijs reprehendūt, me
esse volunt: reliquū volunt esse alteri-
us. Sed in tā magno volumine tā pauca
notāt & castigāt, vt asperiorē censurā re-
quirā. Patiant̄ ergo, me, commentarijs abs
me editis, extremā adhibere manū. Ego
sexcētos præterea locos vel expungā, vel
emēdabo. Quod quidē respōdeas (velim)
meo nomine nō modò cōscio nostro, sed
& illi innominato, quē adiungis, mirificē
triūphanti, quod nescio vbi obseruaue-
rit, me aliquādo duos sui Ciceronis, locos
aut non satis intellexisse, aut mēdosē alle-
gāsse. Imo verò, vt video, ferre non potest
vt aliquid discā, cum etiā me accuset, quia
de Iure triū liberorū & tergemiorū, re-
ctius ad legē Papiam docuerim, quod ali-
bi non distinxerā. Oportet mirabilē esse
hunc Censore, qui reprehendit quod est
laudandū. Ecquò verò recidimus, si nō li-
cet castigare, quod antea temerē aut per-
peram fortē scripsimus? Cū aliquan-
do

do scripſiſſes, Pellam, quæ eſt ad Iordanẽ,
eſſe in Macedonia: error fuit plus quã pue-
rilis: An quia eũ deinde correxiſti, tibi in-
ſultabiſ? porro, quid putidius eſſe poteſt,
quã quod is, quẽ mihi obijcis, innominatus
pædagogus, terribilis ſcilicet Orbilius, ira
ſcitur, me in meis de hiſtoriæ inſtitutuõẽ
προλεγόμενοιſι οñ potuiſſe planẽ deſinire,
certe quẽ; notare τὸ λεπτόν cũm quærit quot
ſint anni ab orbe condito? Equidẽ neſcio
quo modo nũc mihi placere incipio, cũm
audio tã famelicos canes aliud nũc habere,
quod arrodãt. Sed ne fortẽ mihi placeã,
ignotus hic magiſter in vniuerſum cõten-
dit, ſi de literis, doctrina, eruditiõẽ quæra-
tur, mihi deeſſe oĩa, naturã, artẽ, & exerci-
tationẽ. Age vt eũ hoc labore leuemus,
iſtud ei quoq; cõcedamus. Et quãdo no-
bis tandẽ quicquã arrogauimus? Interea
hominẽ, ſi is eſt, quẽ ſuſpicor, admoneas,
velim, (nã ille tibi mœret) quãdo cunq;
in eius commentarios inquirere mihi o-
ciũ erit (non enim haſtenus tantũm mihi
fuit ocij, quo vellem abuti) paulõ plura
me notaturum eſſe, quã notet in meis.
Nam & ne longẽ abeã, in ea ipſa epiſto-
la, qua meã ἀνισομοσία, ſuggillare ſe gloria-
tur, ſuam quẽ; memoriã antiquitatis ven-
ditat,

dicat, vide quantus vir sit, cū suū Ecebo-
lium, quē ait vixisse sub Valētiniano, me-
morari ab Eusebio scribit, oblitus, Euse-
biū mortuū fuisse, antequā auditū fue-
rit Valentiniani nomē. Credo cū hic tuus
quondā hypodidascalus istic Grammati-
cā doceret, sæpe pueros cæcidit, minoris
solœcisimi causa. Nunc à pueris vicissim
cæsus, vapulet gloriosus hic doctor: nisi si
alio flagro dignū esse iudices. Verent̄ ta-
mē nōnulli, ne illi sis æquior, quia sæpe te
quoq; fallat chronographia. Nā & in tuis
toties castigatis Institutionibus, etiamnū
doces Sabelliū fuisse post Arriū, cū ta-
mē cōstet vixisse ante ipsum etiā Paulū Sa-
mosatemū. Photiū Sabellianæ hæreseos
instauratorē in Synodo Syrmienti, post
Arrium surrexisse, rectiūs dixisses. Redeo
ad eum, quē mihi das, magistrū & castiga-
torē, petoq; iterum, vt interea dum gratiā
referā, eum moneas, cū suas ad te Verri-
nas recudet, vt saltem Nannio satisfaci-
at, si plagium alijs vult obijcere: discatq;
tantus uris doctor aliud esse ius prætori-
um, aliud ius Prædiatoriū: ne illius impe-
ritum fuisse nostrum Scæuolam iterum
scribat, quia de hoc respondere noluerit.
Discat priūs quā de alijs triūphet, hāc con-
ditio.

ditionē, Si in Capitoliū ascenderit, esse promiscuam atq; arbitrariā, ne iterum (quod pueri quoq; nostri ridēt) nos doceat pertinere ad currus & quadrigas triumphantium, discat tam capitalis interpres verborū iuris, qui nobis pueris aliquādo ignorantā fuisse gloriae nescio quā Ciceronianam capitis demptionē, discat (inquā) capitatiōne in libris Legū longē aliud esse quā quod nos docet in suo mirifico lexico: & cū id recudet, discat ex Brissonio, quod Solæcismos cōmiserit. Si de Ecclesia etiā agere vult, respōdeat Ruffo. Quid me lacessit latitans? Et qd alijs molestus est, vt quā se putat esse doctissimū, tā probet me nō esse eruditissimū? Vix quisquā est, qui mihi, quā ego, tribuat minus: neq; poterit suis calūnijs tantū mihi detrahere, quantum ego mea sponte mihi detraho, & cōscientia mea minuo. Itaq; necesse non est, vt mihi iudicē det Cuiacium: tāetsi hūc potissimū appellare debeā, qui superioribus diebus, tā amicis atq; honorificis ad me literis, in suū collegium vt ridere vellem, rogauit, detulitq; vltro, plus quā deberi mihi putem. Interea quid ille de isto in nominato Cēsore & eius præceptore sentiat, coniūctim indicauit in suis de Dolo malo

malo cōmentarijs. Deniq; noster magister
 Latinitatis, prius quā de meis scriptioni-
 bus garriat suarū oblitus, respōdeat Stur-
 mio, & alijs, à quibus accusatus est, quod
 suo nomine ediderit epistolā abs Sturmio
 scriptā, eāmq; institutiōibus præfixā tanq̃
 suā vēdiderit Duci Saxonix. Vt aut̃ suam
 causam agat, potiùs quā alienam: moneas
 eum, necesse nō esse, vt beneficiarijs vel
 canonicis libris duareni iterū patrocinet̃.
 Nā si ita vis, lubēter cōcedo esse optimos,
 maximos: neq; quicquā est, quod facere
 lubētius debeā, vt te percellam. Tibi tunc
 quomodo cautū sit, iterum videris. Sed
 oportet istius tui patroni incredibilē esse,
 non iam dicā, impudentiam, quia latitat,
 sed nequitiam: cū quidem, posteaquam
 edito libello de Sacerdotijs aduersus Ruf-
 fum pro Molineo, proscidit illos beneficia
 rios commentarios, nunc eos se adorare
 fingat. Nō minus idignū est, quod nouus
 hic Ecebolius Apostatæ Iuliani, de aposta-
 sia nescio quid nugatur. Scilicet religio-
 nē nos docebit eligans magister Cicero-
 nianæ à *Δεότρωτος* Saltē tantus Ciceronicola
 meminisset, nos illud Cicerōis de Clodio
 concionatore etiam legisse: *De religionibus
 sacris & ceremonijs est concionatus, Patres*
con.

conscripti, Clodius. P. (inquam) Clodius sacra &
 religiones negligi, uiolari, pollui questus est. Nō
 mirū si hoc uobis ridiculū uidetur: etiam sua con-
 cio risit hominē. Sed noster subtilior est. eti-
 am de mysterio cœnæ Dominicæ dispu-
 tat, & me, cū sua Gallica (ut uocat) Ecclesia
 non idē sentire, narrat, qui ab ea, propter
 Clodianū facinus, in Germania excōmuni-
 catus, aliā quæcunque illi fortasse patuit,
 mensam occupauit. Vis scire quāti faciat
 totum istud mysteriū tuus mystagogus?
 Audi Sturmiū, cui non potes nō credere.
 Is ad illū tuū filiolum nescio cuius crimi-
 nis eū ita scripsit: Ad me cucurristi, excusans
 factū, iurans atq; testificans, si uerū istud sit, quod
 ad me relatū esset: fuisse te hodie in cœtu Eccle-
 sie, participāsse de Cœna Dominica, rogare te
 Deū, ut quod ea concione in cœna accipisses, id in
 Diabolū et Satanā cōuertatur, si sit uerū. Quōd-
 nam iusiurandū grauius esse possit, quā istud sit,
 deuouere se Diabolo & Satanæ si sit uerū, quod
 erat uerissimum? An tu istud negare potes, &c.
 Hæc de illo Sturmius. Cū uoles, mi Ioan-
 nes, agere mecū, de isto mysterio, per ali-
 um agito. An tuæ sententiæ sim, tūc scies,
 & meā esse audies eā, quæ & tale tantumq;
 mysteriū exinaniri nō patit, & magnifica-
 cit perpetuā ueteris Ecclesiæ sententiam.
 Equi;

Equidē nolo de myſterijs diſputare, lex
 em̄ id prohibet. Et quo erūpant tuæ de ijs
 diſputatiōes infinite, video. Sed profectō
 doleo, hoīes profanos manibus illos tra-
 ctare talia myſteria: & te, eo nomine in to-
 ta etiā Germania reū, potiūſ vt extrices,
 moneo. Iā ſi redeundū eſt ad eū, cuius mā-
 ledicā & famoſam de me epiſtolā edis: im-
 primis quæro, quo vel iūre, vel more, vel
 exēplo tu per ignotū aliquē & innomina-
 tū nugatorem traducas aliorū vitā? Quid
 tandē fiet, ſi tales de alijs fabulas eo modo
 ſpargere liceat? Quis eſt, qui tutus domi-
 ſuæ ſit? Et qualia putas de te & tuis familia-
 ribus verē narrari poterūt? Deus bone qua-
 les (vt vocāt) legēdas relinquet poſterita-
 ti ſecretarius, qui & tua & tuæ factionis
 acta oīa tum publica, tū priuata deſcribet.
 Ego vitā tuā non deſcribā (non enim id
 eſt pudoris mei) ſed eā familiari & collegę
 tuo Zebedęo deſcribendā relinquo, ſi ita
 agendū ſit. Meā Deus iudicabit, & fidelio-
 res, quā tui ſint, teſtes fortāſſe narrabunt.
 Saltem aliū mihi ſubornāſſes præconem,
 quā eū, cuius mores Sturmianus quo-
 que ſtilus iuſtiſſimē iam conſixit. Saltem
 monuiſſes mēdacem debere eſſe memo-
 rem: ac ne in limine palām impingeret,
M
neue

neue titubaret, cauisses. Non est dignus,
 cuius fibulã refellam: sed vt istic vapulet,
 verbũ vnum addã. Vt quantũ fidei merea-
 atur familiaris iste, quẽ mihi subornãsti, fa-
 bulator notũ sit, valde scilicet Rhetori-
 cẽ ordiẽ suã narrationẽ ab insulso menda-
 cio & nouo crimine. Principio ait me Ar-
 gẽtorato iuisse Geneuã. Scio istos hypo-
 critas magni criminis loco ducere, si quis
 recta nõ properet ad eorũ synagogã me-
 tropolitanã: vel alibi prius quã in illa sua
 (vt vocãt) hierapoli quærat quod ipsi ven-
 ditãt. Sed quale sit hoc crimẽ, alij æstimẽt.
 Ego nunc tantũ dicã, nimis impudentẽ es-
 se hunc nugatorẽ, qui fingit, quod quale-
 cunq; sit illud, est falsissimũ: cũ quidẽ Ar-
 gẽtorato nunquã Geneuã sim profectus,
 neq; vnquam tale iter triuerim: quod si
 ingressus fuisset, equidẽ præmonitũ sub-
 stituissem in medio itinere, neq; impru-
 dẽs viator incidissẽ in istos insidiatores, &
 incautũ circũuenerunt. Vtinam (inquam)
 Rhenũ prius quã lacũ Lemani saluãssẽ,
 Tempestiuẽ ab illo didicissẽ (quod pos-
 stea, sed serò didici) quã mihi ab hoc es-
 set cauendum: neque ad Sirenios istorum
 scopulos impegissẽ adolescens rerũ im-
 peritus. Nunc, ne iterum meo naufragio
 insultet

insultet importunus pirata, de suæ scilicet
 ciuitatis honore valde sollicitus: quid ali-
 ud illi respôdere possum, quã me nescio
 quo errore vitæ, cõtrariũ iter securũ esse?
 Obtestor te, quisquis hæc legis, mihi vt
 veniã des, si talibus te nãnijs remorer. Fa-
 teor quæ nũc obiter dico, nõ esse digna
 quæ alios obtundãt. Sed in rebus etiã le-
 uissimis & propè nihili, vult Deus cõspi-
 ci istorũ (audebo semel dicere) nebulonũ
 vertiginẽ, quos ille mendacij pater ita cir-
 cumagit, nulla vt sint tã crassa, tã palpabi-
 lia, tã putida mendaciorũ porteta, quæ nõ
 cõfidentissimè effutiãt. Inunc ò misera
 Gallia, & in rebus magnis fidẽ adhibeto ta-
 libus (cur nõ dicã?) impostoribus. Quid
 reliqua, q̃ eiusdẽ farine sunt ægri nostri
 monitoris siue somnia, siue deliria refel-
 lerẽ? Fac potius ò Deus, fac, vt magnis in
 reb⁹ & periculo maximo excecati populũ
 aliquãdo sentiãt & videãt, quales sequant̃
 signiferos, cũ in prestigatorũ se dãt sectã.
 Misereat te ò deus multorũ, qui te animo
 profectò bono & religioso querũt, sicuti
 abs te audierũt hãc esse vitã æternã, vt te
 cognoscãt & eũ, quẽ misisti, Iesum Chri-
 stum. Ad te itaq; & Christũ reuoca palan-
 tes, & ita contine, vt hac tua luce conten-

ti consistât: neq; præcipites longiùs & veluti præter casam excurrant, secuti cæcos Duces, vel vafros nescio quos & ὑψραε, qui pietatē initio simulât, & de te loquuntur, vt credulam multitudinem longiùs abducant. Nescio qui fiat, vt toties præter meum institutū diuertat in has *καρικαίαι* oratio mea. Sed quorsum redeam ad epistolam nostri monitoris, quam nondum potui integrā perlegere? Nam manca & mutila est in nundinis distracta: proptereaq; & imperfectā nunc habebit responsionē. Mirabile verò genus epistolę, quę ad me missa nunquam est, & quę ne tum quidē cū abs suo auctore editur, subscripta est: Obsecro, quid tandem in suis castris trepidat eius scriptor, olim togatę, nūc armatę militiæ fatelles? Scilicet disputans de capitis deminutione, capiti suo suorum scelerum conscius, metuit, si deprehendatur.

Ergo laudo consulti catiq; hominis nō dico metum, sed cautionē: tametsi se iam dissimile esse Iurisconsultum, qui Iustinianum non suū, sed meum appellet: cū tamē aliàs prædicet se esse Iuriscons. clarissimum, & vnum Iustiniani interpretē atq; adeo castigatōrē, qui solus cornicum oculos

los cōfingat. Sed ne errē, obsecro mi Ioan-
 nes, dicito mihi bona fide, an is sit, quē su-
 spicor: vel si diuinare potuero, ne nega.
 Nōne ille est qui quia siue Turcici, siue Ot-
 tomānici, Ismaelitici generis, & nominis,
 est, sile siū se esse finxit, cū in Germania ne-
 garet se esse Gallū, vt in aulā Austriacā ir-
 reperet? Nōne ille est, qui cū tuā Ecclesiā
 clam fugeret & Scholā, in qua tamē docu-
 it annis aliquot Grammaticā, deposita Iu-
 risconsulti persona, venit in Germaniam
 tuis ad sturmiū literis instructus, quæ Stur-
 mium fefellerunt? Nonne ille est, cuius (vt
 nunc dicebā) vitā, perfidiā, nequitia, sce-
 leris & oīm maleficiorū plenam ipse Stur-
 mius nup̄ descripsit, ille (inquā) Sturmius,
 cuius, credo, testimoniū repudiare nō au-
 deres, p̄sertim cū eius testimonio vta-
 ris, vbi te librosq; tuos laudas? Nōne ille
 est magnus ardelio, qui cū in Germa-
 nia Principes miris modis est ludificatus,
 huc & illuc discurrens, modo in Gallia
 tumultuatur, modò ad Rheni ripas aduer-
 sus Regum suum milites cogit? Nōne
 ille est, quem Sturmius (nam alio non est
 opus teste) ostendit etiam Gallia Princi-
 pibus plusquam proditoriè maledicere,
 cuiusque lingua nullum veneficium ma-

gis veneficum esse ait & probat? Nónne ille est, qui superioribus annis in Germania pinxit siue suum, siue tuum tumultu Ambrosianum, & Tigrin peperit, & eius generis formulas quotidie cōcipit nouus magister libellorum, non (vt iactabat) supplicum, sed famosorū? Denique nōne est ille tenebrio, qui ad me aliquando scripsit *σχορυσίον ἐν τῷ ὄντι χρῆμα ἐ* Et nunquā poterit te, tales in sinu tuo fouere viperas, tales hebere socios, tales aduocare patronos? An non tibi fatis superque suppetit veneni, nisi si virus ex talium Serpentum ore sugas, quod deinde vomas? Scilicet tenes dirum illud vetusque, *ἡ φίσ παρ' ἰχθῆρος φάρμακον δουρίστρα*. Imo verò quia tales mihi infesti sunt, minitando insultas, totque mihi esse inimicos exprobras, quot tibi amicos esse iactas ô Tite, amor & deliciae humani generis. Quid respondebo? Quidam olim cum neminem qui inuideret, habere se aduersarium audiret, exclamauit, Nihil ergo se gessisse preçari. Ego nihil in me esse video, cui inuidere quisquam possit: multa verò, quorum mihi fereat omnes. Sed cum illos quos narreas inimicos mihi esse gloriaris, quid aliud quàm ingratis & perfidiosis hominibus patro-

patrocinaris? Et bene apud memores ueteris stat gratia facti. Ego de ijs, ubi ubi potui, bene merit^o sum: alios docui, alios alui. qd' si negat, eorū syngraphis atq; chyrographis inficiātes debitores conuincā. Vel verbo, vel re me vnquā ijs nocuisse, nunquā probabis. Aduersus me verò meumq; caput nihil non eos, iam tum etiam, cū in sinu meo essent, sceleratè tērāsse, negare nō potes. En cur tales vyperas laudare, mihiq; cū ijs insultare debeas vir gratiosissime: atq; etiam, vt oppressus respirare nō possim, tales aduersarios simul impressionē facientes mihi obijcias, & quicquid aliquādo tres aut quatuor maleuoli cōtra me effutierūt, conuertas, tanquam collecto in desperationē fasciculo, quo me obruas. Sed ea in re quid aliud, quā tuam rursus miserā atq; trepidationem prodis? Quid si tali exemplo vterer, & cogerē quicquid ab alijs scriptū meliori iure aduersus te est? Quot putas plaustra onerarem? Et si eos quos Papæ seruire ais, missos facerē: tū vel vna te Saxonie Magdeburga obrueret. Quanquā satis haberes negocij, si hostib, relictis, domesticū tibi Censorem obijcerem, & ea tantū iudicārē, quę tuus siue riualis, siue cōsubernalis clam arrodit atq; reprehendit

in tuis Euangelicis cōmentarijs. Scio tuā
 ferociā insolescere, q̄a dicere soleas te ha-
 ctenus in Gallia rem non habuisse, nisi cū
 aduersarijs insulsis atq; ineptis, qui etiam
 bonā causam male agendo, etsi nullus eos
 refellat, perderent. Sed erras, iterumq; er-
 ras, si neminem propterea hic esse putes, q̄
 tibi paulò acrius possit ausitq; occurrere.
pes libertatē fandi, flatusq; remittas: q̄a iam de-
 tecta tua cōsilia sunt, breui senties fulmi-
 neā supesse legionē doctissimorū, grauissi-
 morū religiosissimorū hoīm, qui se tuis &
 clamorib⁹ & conatib⁹ acerrimè opponēt.
 Imò verò etsi ille ordo, cuius imprimis
 sunt hæ partes, cessaret, profiteor ex ordi-
 ne & collegio Iurisperitorum, prodituros
 aliquos fortes & bonos bonæ causæ patro-
 nos. Erras itaq; si quia degeneres ex eo or-
 dine aliquos habes, qui & tuis cupiditati-
 bus seruiliter obsequunt, & abs tuo nutu
 abiectè pendent, existimes omnibus ereptā
 esse mentem generosam, aut tam esse oēs
 suæ disciplinæ oblitos, vt nullus eorū me-
 minerit, Iurisprudentiam esse non minùs
 diuinarū quàm humanarū rerum notitiā.
 Quid si profiterer atq; pollicerer neque
 tam efferam nunc esse Iurisprudentiam,
 neq; tam profanum forum, quin aliquos
 aliquan-

aliquando proferre rursus possit Tertul-
 lianos, Minucios, Ambrosios, Nectarios,
 Chrysoftomos? Vis etiam, vt iactare ausim
 quantum in collegio togato præsidij mi-
 hi aduersus te esse confidam, si me pessun-
 dare non desinas? & tibi, si pergas, quantũ,
 ab eo sit metuendũ? Ex ea ordine prodi-
 bũt Oratores, q; si nõ de tuis modò, sed &
 tuorũ atq; adeo eius ardelionis, quẽ sine
 noie nũc mihi opposuisti, facinoribus di-
 cendum sit, muti profectò nõ erunt: & qa
 nõ nisi ciceronianos ille amat, fortãsse eti-
 am hinc ordientur, *Quousq; tandem abutere*
patientia nostra Catilina? quandiu nos furor iste
tuus eludet? quẽ ad finem sese effrenata iactabit
audacia? &c. Neq; tñ puerilis erit declama-
 tio, sed erit acerrima accusatio, quã vel so-
 la actorũ vnus vel alteriũs anni, q̃ in iudi-
 ciũ publicũ vocabunt, recitatio faciet hor-
 ribilẽ: tametsi sciã posse videri, ppè ludi-
 crã, vbi reus armatus iudices ipsos terret,
 & vi ius oppugnaturus. Erunt tñ etiam cũ
 Orationibus illis Iurisconsulti, qui publi-
 corum iudiciorum leges suggerent non
 minũs terribiles, & quidem à prima, quã
 maiestatis est, huiusq; rursus specie prima,
 quã est perduellionis, exorsi, cum illam
 & antiquissimã & Regiã, quam horrendi

carminis esse Liuius ait, obijcient, tum ve-
 rò reliquas, quę multę sunt, ordine suo cu-
 mulabunt. Dicerem magnum earum fore
 terrorem. Sed miserę leges, et si inter arma
 nõ sileant, quid nunc præter inanem vocẽ
 habent? Dicebãt olim homines improbi,
 virtutem esse verba, vt lucum ligna, De le-
 gibus idem nunc impunẽ dici quis nõ do-
 leat? Legionibus verò nihil nisi leges op-
 poni, quis non rideat? Sed est tamen ali-
 qua, sine vi, veritatis & iuris victoria. neq;
 si quis armis suis leges omnes nostras per-
 fregerit, propterea victos fuisse nos inte-
 gra posteritas. quę de causa & re rectè iu-
 dicabit, fatebitur. Hac ergo spe legũ fulmina
 cõtorquebimus aduersus vim armatã, si sæ-
 pius nos puoces. Fecisti profecto & impe-
 ritè & imprudenter, quod in me decla-
 mãs hoc tẽpore & hoc statu rerũ, insular-
 rãsti nescio quid de proditoribus & trans-
 fugis. Nã cũ hi inter pduelles numerẽtur,
 perduelles autẽ esse dicantur, q̄ suę patrię &
 Reip. hostes sunt: facis, vt de illis quę rãdo,
 nescio quid de te tuisq; veniat multis in-
 mentẽ, quod religionem mentiendo nun-
 quam aut dilues, aut delebis: & vt quod
 amplissimus Senatus hisce diebus pronũ-
 ciauit de hoc hostiũ siue perduelliũ siue
 rebele

rebellium genere, memoria repetamus: vix
 ut tuam maiestatem, quam (ut est in antiqua for-
 derum formula) comiter ipse quoque; conser-
 uare vellet in tali reatu tueri semper possis.
 Iam verò si eam imminuant illi, quos irri-
 tas, quod putas, facient, si etià fiat Theologi-
 quales se triduo fore, si stomachum ijs mo-
 ueas, quidam profiteri audent, Nam quavis de
 ingenij tui laude nihil detraxerint (inge-
 nuitatis enim est agnoscere quod in vno quo-
 que laudandum sit) tamen in ordinem te redigere
 volent, quate esse hominem, qui errare possit, sci-
 ant, & in illis tuis Comentarjjs, propter quos
 tu tam valde tumes, reliquosque; omnes scri-
 ptores tam contumeliosè despicias, id nota-
 re possint, ex quo liqueat non esse te, quod de-
 te & ipse existimas & nos existimare vis.
 Nam etsi non inquirat subtilius in singula,
 & oblati tantum, paratisque; subsidijs utantur,
 poterunt in tuis Bibliorum interpretationi-
 bus, quas à primo ad vltimum vsque; caput per-
 currerent, facta collatione obseruare, quod repre-
 hendi possit, vel si nobiliores solum locos ex-
 cutiant. Ut (exempli gratia) in ea quam principio
 libri primi mosaici de mulieris semine, quod
 cõteret caput serpentis adfers, interpreta-
 tione noua, an nihil statim reperiẽt quod
 reprehendant ex omnium aliorum etiam
 veterum

veterum interpretū consensu? Deniq; cū
 ad finem Bibliorum peruenerint, & insi-
 gnem illum locum Petri, de eo, qui prædi-
 cavit Spiritibus *ἰν φυλακῆ*, &c. voluent: an
 non minùs nouam tuam expositionē re-
 spuere non poterunt? quam ne ille tuus a-
 lioqui subscriptor concoquere potuit: si-
 biq; displicere minimè dissimulauit: atq;
 id quidē in quæstione de statu defuncto-
 rū, hodie controuersa. Quid? Memini etiā
 quid in disputatiōe alia generis eiusdem,
 colligi velis ex illo actorū Apostolo loco,
ἀγαθὸν δὲ ἰδίᾳ γινεῖσθαι ὑπερησασ, &c. Sed rursus
 totum illud tuum *ἰπιχέριμα* vnico ver-
 bulo dissimulanter euertit idem ille alio-
 qui tuus *ὁ μόφκφ*. Sexcenta sunt eius ge-
 neris, quæ non ego, qui ista nō tracto, sed
 alius aliquis notauerit: ex quibus intelli-
 gas non omnia verba, quæ fundis, esse ora-
 cula. Nescio an tua interesse putes, eo te
 modo admoneri. Sed si ille domesticus Cæs-
 for alios laceßendo tandem excitauit, vnū
 Castalionem tuum, à quo, quod minimè
 expectabat, de suis interpretationibus au-
 diuit: sperare debes non defuturū tibi ali-
 quem monitorem. Neq; tamen tanti mihi
 fuisset, te & alios p me intelligere, id quod
 tu & in aliorū scriptis facis, & in meis fieri
 curasti,

curâsti, posse & in tuis fieri, nisi si iam ea
 fuisset apud multos auctoritas tua, vt qui
 contra te sentiat, nihil sentire, & qui re-
 spondere irato tibi ausit, nullus esse dice-
 retur: & eius auctoritatis exemplum tale,
 non in Rep. minùs quam Ecclesia esset in-
 tolerabile: minimeq; ferendum sit. Meus
 verò in te amor, qui, vt vides, non solùm
 me verbum facit, sed & reddit sollicitù
 (nã & res est solliciti plena timoris, amor)
 efficit, vt cum prospiciã, quæ te maneat di-
 micatio, nisi qui: escas, iterumq; iterumq;
 repetens prioris responsionis admonitio-
 nem, ingeminem istud, *Si te cõtineas, feceris
 sapienter.* Nam & alij quid religio sit, sciunt.
 Quod enim præteritis alijs, vnum me pe-
 tere vis, alios etiam magis irritat. Ergo vt
 tibi tandem valde dicam, Ioãnes Calvine
 vir clarissime, te obtestor, & per omnia,
 quæ te mouere possunt, sacra, obtestor, vt
 finem aliquem facias lacessendi atq; male-
 dicendi: & religionis, cuius omnem sen-
 sum delêt in faulta hæc certamina, quamq;
 non in sola scientia hërere, sed in bona cõ-
 scientia consistere, & sine charitate nullã
 esse, sæpe etiam monuisti, rationẽ habeas:
 nominisq; Christiani, cui sempiternã ma-
 culã inurüt hęc concertatiões, te misereat.

Quo

Quo in statu nunc res sint, qua in perturbatione & confusione, nō ignoras. Ecquod ruant omnia, vides. Etsi funestissimo bello non arderent omnia: tamen in animis flammæ odiorum accendunt hæc classica, quæ religionem, qua nihil tenerius est, infringunt & perturbant. Sine religionis aut sensu, quanam erit tua, quantumvis acuta sit, theologia? Legisti fortasse, cuius hæretico Theodoritus olim exprobrauerit, factam ab eo esse *ταχβολογία*. Sed si ex ea efficias artem mentiendi, maledicendi, atq; tumultuandi: quo eam (putas) nomine alij appellabunt? Ex fructibus autem si de schola tua iudicetur: qualē (existimas) philosophiam esse multi dicent? Vetus & nimium vera est illa Ciceronis querimonia: Quotus quisque philosophorum inuenitur, qui sit ita moratus, ita animo & uita constitutus, ut ratio postulat? qui disciplinam suam, non ostentationem scientiæ, sed legem uitæ putet? qui obtemperet ipse sibi & decretis suis pareat? Videre licet alios tanta leuitate & iactatione, ipsi ut fuerit nō didicisse melius: alios pecuniæ cupidos, gloriæ nonnullos: multos libidinum seruos, ut ceterorum uita mirabiliter pugnet oratio: quod quidem mihi uidetur esse turpissimum, &c. Hæc ille. Non obijciam tibi odiosius hæc hoīs & Roma-

Romani & ethnici querelā. Sed quia precandi finem facere non possum, iterum te obtestabor, vt saltem Apostoli ad suos Galatas p̄cepta quādā, quæ alijs sæpe cōmēdāsti, ipse audias, & ab eo saltem repasveris. uolo, εἰ ἀλλήλους δάκνετε ἢ κατεοδίετε &c. Deniq; eiusdē Apostoli cōcionē ad Ephesios cōiungas, & ad te tuosq; nominatim scriptā esse cogites: cumq; verba non das, sed facis, in primis illi pareas: meminerisq; Theologiā, quæ dicitur, alioqui esse vix posse. Apostoli verba, quæ tuo deinceps catechismo ascribas, sunt hæc: πᾶς λόγος ὁ σαπρὸς ἐκ τῶ σώματος ὑμῶν μὴ ἐκ πορνείας, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομίαν τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσι. καὶ ἢ λυπεῖτε δὲ πνεῦμα δὲ ἅγιον τῶ δεῦ, ἐμ ὧ ἐσφραγισθῆτε εἰς ἡμέραν ἀπολυξίωσης. πάσας πικρίας, ἢ θυμὸς ἢ ὀργή, ἢ κρισηγῆ, ἢ βλασφημία ἀρδῆτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακία. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χριστοὶ, ἐνσωλαστοὶ, χαρισζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς ἢ ὁ θεὸς ἐμ χριστῶ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

FINIS.

1709869